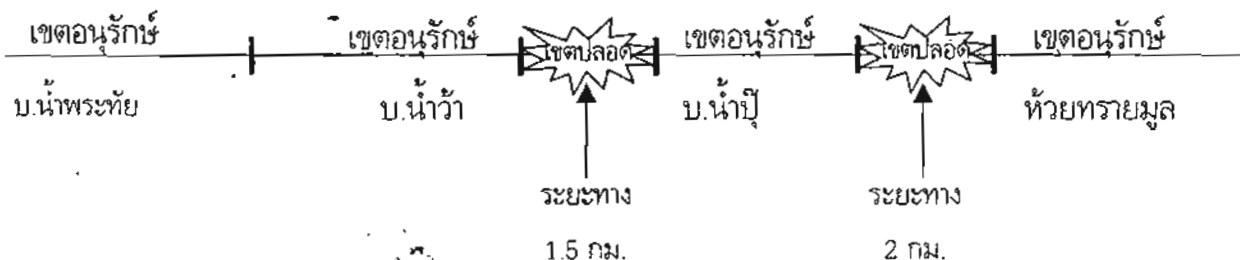

พันธุ์สัตว์น้ำและไม่มีการฝึนกฎการอนุรักษ์แต่อย่างใด ในอดีตที่ผ่านมามีการฝึนกฎการอนุรักษ์ปลาเพียง 5 รายเท่านั้น 4 รายเป็นคนในหมู่บ้านอีกหนึ่งรายเป็นคนตำบลหมอเมือง และผลของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำทำให้พบปลาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชน ที่ต้องมีการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ว่าตำบลน้ำพางต่อไปให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ซึ่งมีปัญหาอุปสรรคดังต่อไปนี้

1. มีการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้าน จากกลุ่มพรานปลาต่างหมู่บ้านและพรานปลาในหมู่บ้าน โดยพรานปลาดังกล่าวจะลักลอบจับปลาในเวลากลางคืน ซึ่งในช่วงดังกล่าวปลาหลายชนิดจะมีการเคลื่อนไหวที่เชื่องช้ากว่าตอนกลางวัน หรือเคลื่อนไหวน้อยมาก พรานปลาจะใช้วิธีดำลงไปบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำซึ่งมีปริมาณปลาเป็นจำนวนมาก แล้วใช้กระบอกไฟฉายช่วยส่องหาปลา จากนั้นจะใช้แหลมยิงเอาหรือใช้มือเปล่าจับปลาก็ได้ จึงสามารถจับปลาได้ครั้งละปริมาณมากๆ และชาวบ้านก็ไม่สามารถจะจัดเวรยามไปเฝ้าระวังการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้ เพราะเป็นช่วงเวลากลางคืนชาวบ้านทุกคนต้องการพักผ่อนเพื่อที่จะไปทำงานในช่วงกลางวันเป็นประจำทุกวัน และเขตอนุรักษ์บางหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากที่ตั้งของหมู่บ้านพอสมควร จึงต้องมีการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาต่อไป

2. การกำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์และเขตสงวนของแต่ละหมู่บ้านมีอาณาเขตไม่ต่อเนื่องกันตลอดลำน้ำ ทำให้เขตรอยต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นเขตปลอดการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เหตุผลประการหนึ่งที่หมู่บ้านไม่ขยายเขตอนุรักษ์และเขตสงวนให้มีอาณาเขตเชื่อมต่อกันไปตลอดลำน้ำ เพราะบางบริเวณดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านยากต่อการดูแล จึงพบการระเบิดปลาในเขตปลอดการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำอยู่เป็นประจำ ถ้าหากว่ายังปล่อยให้มีการลักลอบระเบิดปลาในบริเวณดังกล่าวอย่างต่อเนื่องแล้ว ระบบนิเวศแหล่งน้ำก็จะถูกรบกวนจนไม่สามารถจะเกิดความสมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง

รูปที่ 7 แสดงพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านและพื้นที่ปลอดการอนุรักษ์

3. การเฝ้าระวังการละเมิดมาตรการทางสังคมว่าด้วยการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่ห้ามจับปลา ด้วยระเบิดบริเวณนอกเขตอนุรักษ์และนอกเขตสงวน ยังไม่มีชาวบ้านแจ้งเบาะแสการกระทำผิดในบริเวณดังกล่าว เพราะมาตรการการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านไม่สามารถใช้บังคับในพื้นที่ดังกล่าวได้ ถ้าหากว่ามีการแจ้งการกระทำผิดจริง คณะกรรมการหมู่บ้านก็ไม่สามารถจะจัดการปัญหาได้เพราะยังไม่ผ่านกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของเวทีหมู่บ้าน ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วไป และผู้ที่ลักลอบระเบิดปลาก็อาจเป็นพื้นที่อยู่นอกเขตอนุรักษ์ไม่มีหมู่บ้านไหนมารับผิดชอบดูแล นอกจากส่งดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งชาวบ้านผู้ที่แจ้งเบาะแสก็ไม่อยากจะเป็นคู่กรณีโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากจะไม่เกิดผลดีต่อตนเองและหมู่บ้านแล้ว ยังเป็นการเพาะความบาดหมางความขัดแย้งส่วนตัวขึ้นในหมู่บ้านอีกด้วย

4. การดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจะดำเนินการแยกเป็นแต่ละหมู่บ้าน ยังไม่มีการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ทั้งๆที่แต่ละหมู่บ้านก็มีการดำเนินและประสบปัญหาที่คล้ายๆกัน น่าจะมาร่วมกันจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในลำน้ำหรือแหล่งน้ำอื่นๆในพื้นที่ตำบลน้ำพาง เป็นกลุ่มหรือข่ายที่ใหญ่ขึ้น

จากปัญหาอุปสรรค 4 ประการดังกล่าวข้างต้น จึงเกิดกระบวนการเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงการดำเนินงานวิจัย โดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน กลุ่มพรานปลา กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มแม่บ้านและตัวแทนของเยาวชนแต่ละหมู่บ้านทั้งในเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เวทีประชาคมระดับตำบลที่มีแกนนำหมู่บ้านต่างๆ มาเรียนรู้ร่วมกัน ในการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 ที่มุ่งหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการของชาวบ้าน ซึ่งพอจะสรุปกระบวนการที่เกิดขึ้นสำคัญๆดังนี้

2. กระบวนการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

กระบวนการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ำว่า เป็นการนำเอาปัญหาที่พบในการดำเนินงานของแต่ละหมู่บ้านแล้วให้ชาวบ้านของแต่ละหมู่บ้าน หรือตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านมาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อแสวงหาทางออกของปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และชุมชนสามารถจะจัดการได้เองอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีขั้นตอนและกิจกรรมการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. กระบวนการมองปัญหาและรับรู้ปัญหาร่วมกัน ตลอดจนถึงการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาและเสนอทางออกของปัญหา โดยการจัดเวที กลุ่มผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนกลุ่มอื่นๆในการเรียนรู้ปัญหาการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนระยะเวลาที่ผ่านมา และการร่วมเสนอทางออกของปัญหา

2. กระทบทบทวนถึงผลของปัญหาที่ได้จากเวทีครั้งก่อน และสรุปแนวทางที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ และเป็นวิธีการที่สามารถจะจัดการกับปัญหาได้ ในเวทีประชาคมระดับตำบล เวทีสนทนากลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ เวทีสนทนาผู้นำชุมชนและกลุ่มพรานปลา ซึ่งมีรายละเอียดแนวทางการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

2.1 การทบทวนการจัดสรรพื้นที่แหล่งน้ำ โดยการพิจารณาพื้นที่เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านให้มีอาณาเขตที่จรดกันตลอดลำน้ำว่า เพื่อป้องกันการลักลอบระเบิดปลาของกลุ่มพรานปลาในพื้นที่ปลอดการอนุรักษ์

2.2 การทบทวนการมาตรการทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

2.3 การผสมผสาน พิธีกรรมความเชื่อท้องถิ่นและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น การสืบชะตาแม่น้ำ การสร้างหอเจ้าที่ ณ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

2.4 การจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในชุมชน เช่นการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน การเข้าค่ายเยาวชน

2.5 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร มีความจำเป็นในการจัดทำข้อมูลข่าวสารและปิดประกาศให้ประชาชนทั้งในและนอกพื้นที่ได้รับทราบมาตรการการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านอย่างชัดเจน และมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ตำบลใกล้เคียง หรืออำเภอใกล้เคียงให้ทราบโดยทั่วถึงกัน

2.6 การสรรหากลุ่ม องค์กรที่มาประสานการดำเนินงานทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

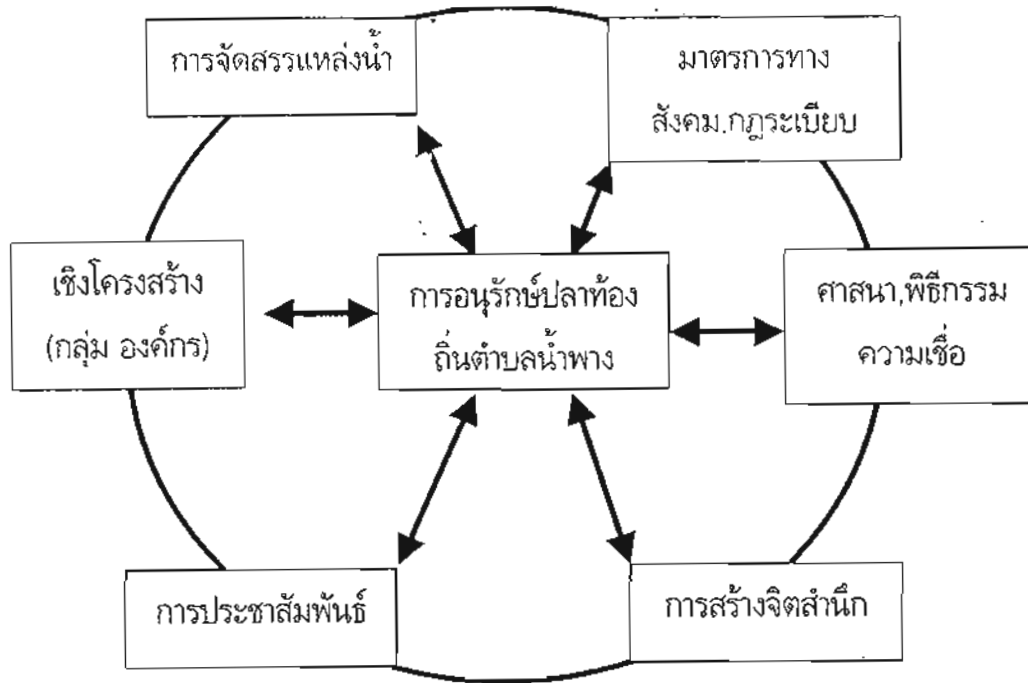
3. การนำเสนอทางออกของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ในเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้นำเสนอ และหามติการยอมรับทางออกของปัญหาที่ได้จากเวทีระดับตำบลในเวทีประชาคมหมู่บ้าน

4. ดำเนินการแก้ไขปัญหตามแนวทางที่ได้ ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับเครือข่าย และมีการติดตามงานเป็นระยะๆ จนกว่าผลของการดำเนินงานจะลุล่วงในทุกระดับ

ผลจากการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เวทีประชาคมระดับตำบลแล้วได้พัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ำว่าดังต่อไปนี้

3. รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้าว้า

รูปภาพที่ 8 รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้าว้าตำบลน้ำพาง

3.1 การจัดสรรพื้นที่แหล่งน้ำ

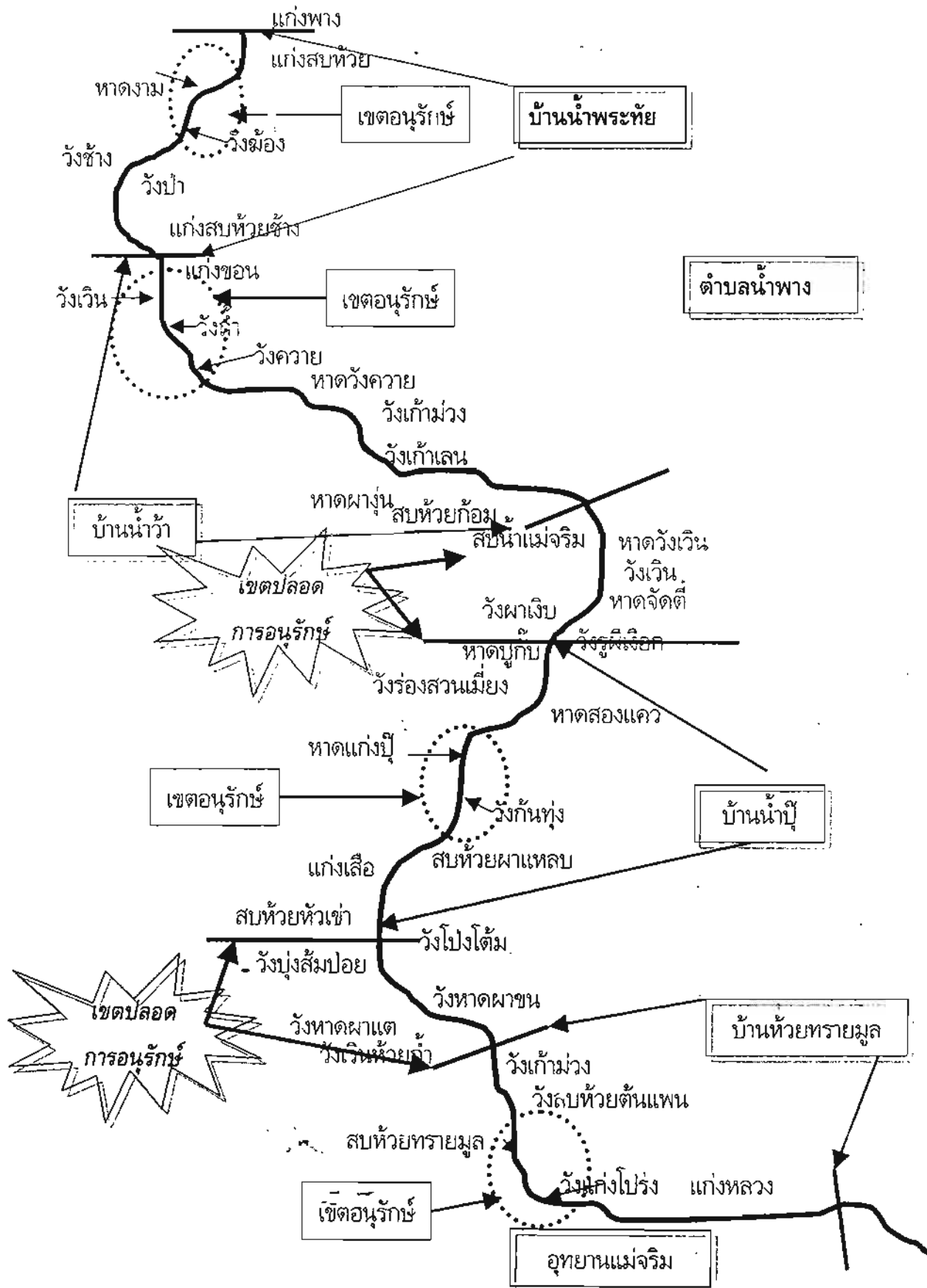
ชุมชนได้ร่วมกันจัดสรรพื้นที่แหล่งน้ำในการอนุรักษ์ออกเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน เพื่อกำหนดให้เป็นเขตขยายพันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิดในแหล่งน้ำตามธรรมชาติได้อย่างปลอดภัย และเขตให้ชาวบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการดำรงชีพในชีวิตประจำวันได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 พื้นที่ห้ามจับ ชาวบ้านเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า “เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ” หรือ “วังปลา” เป็นการตกลงร่วมกันของคนในหมู่บ้านในการกำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแหล่งบริบาลพันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่างๆในแหล่งน้ำ ให้พันธุ์สัตว์น้ำได้แพร่ขยายพันธุ์ได้อย่างปลอดภัยไม่ถูกรบกวนจากชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านได้ให้เหตุผลในการกำหนดเป็นเขตอนุรักษ์ว่า “เสมือนกับเป็นการสร้างบ้านให้กับปลาและสัตว์น้ำได้อยู่อาศัยเป็นบ้านที่อยู่แล้วปลอดภัย ปลาและสัตว์น้ำจะสามารถออกลูกออกหลานได้อย่างเต็มที่ตามธรรมชาติ” หรือบางคนได้ให้ทัศนะว่า “การอนุรักษ์ปลานั้นไม่ต้องไปหาพันธุ์ปลาที่ไหนมาปล่อยหรือหว่าน เพียงแต่เราดูแลสถานที่ที่จะให้ปลาได้อยู่อาศัยอย่างปลอดภัยเท่านั้นแล้วปลาจะสามารถแพร่พันธุ์ได้เองตามธรรมชาติ” ส่วนที่ชุมชนอนุรักษ์นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของชาวบ้านและความเหมาะสมของแหล่งน้ำ แหล่งอาศัยของปลาท้องถิ่นที่สำคัญๆ เช่น มีจุดเริ่มต้นของเขตอนุรักษ์ ณ หัววัง(จุดเริ่มต้นของวังน้ำ) หรือหัวหาด(จุดเริ่มต้นของลำน้ำที่ไหลเชี่ยว) ไปสิ้นสุด ณ หางวัง หรือหางหาด หรือหัวหาด เป็นต้น เขตอนุรักษ์มีระยะทาง ตั้งแต่ 500 เมตร ถึง 1 กิโลเมตรกว่าๆ หมู่บ้านจะใช้ลวดสลิงโยงข้ามลำน้ำ และใช้

เศษพลาสติกสีสรรต่างๆมาร้อยตามลวดสลิงพอใช้เป็นสิ่งที่สังเกตเห็นแนวเขตอนุรักษ์ชัดเจนได้ และมีป้ายประกาศบอกเขตแนวอนุรักษ์ ณ จุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด เขตอนุรักษ์ของแต่ละหมู่บ้านอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงขยายเขตอนุรักษ์ได้ในแต่ละปีตามความเหมาะสมและความต้องการของชาวบ้าน แต่จะไม่มีเปลี่ยนแปลงในปริมาณที่ลดลงจากเดิม และการกำหนดเขตอนุรักษ์ยึดหลักที่ว่าจะไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตในด้านการจับสัตว์น้ำของชาวบ้านมากนัก

3.1.2 พื้นที่ใช้สอย ชาวบ้านเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า “เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ” เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเหนือเขตอนุรักษ์ของแต่ละหมู่บ้านทั้งหมด เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านทุกคนทั้งในและนอกหมู่บ้านสามารถจับสัตว์น้ำชนิดต่างๆไปเป็นอาหารในชีวิตประจำวันได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่จำกัดเครื่องมือในการจับปลาเฉพาะเครื่องมือท้องถิ่นหรือเครื่องมือกลเท่านั้น ที่ชุมชนมุ่งหวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตของสัตว์น้ำโดยรวม และไม่เป็นการจับสัตว์น้ำที่จับได้ในปริมาณที่มากเกินไปจนความจำเป็นสำหรับการบริโภคในแต่ละวัน เช่นบางหมู่บ้านห้าม ลากตาข่าย(แหง) ห้ามดำยิง ห้ามหับแคว(การกั้นทางเดินของน้ำเส้นทางหนึ่งเพื่อให้น้ำไหลไปในอีกเส้นทางหนึ่ง) เพราะวิธีการดังกล่าวข้างต้นถึงแม้ว่าจะเป็นการจับปลาด้วยวิธีการของท้องถิ่นหรือเป็นวิถีวิถีก็ตาม แต่เป็นการจับปลาที่มีผลกระทบต่อการลดลงของจำนวนสัตว์น้ำในปริมาณมาก

รูปที่ 9 แสดงพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน

พื้นที่เขตอนุรักษ์และพื้นที่เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านต่างๆ

บ้านน้ำพระทัย มีพื้นที่เขตอนุรักษ์ ตั้งแต่หัวหาดงามจนถึงวังฆ้อง มีระยะทางยาวประมาณ 600 เมตร และมีพื้นที่เขตสงวนเริ่มตั้งแต่แก่งปางไปจนถึงหัวแก่งซอน มีระยะทางรวมตลอดลำน้ำประมาณ 3 กิโลเมตร

บ้านน้ำว้า มีพื้นที่เขตอนุรักษ์ตั้งแต่วังเวิน วังถ้ำจนถึงวังควายซึ่งอยู่บริเวณที่ตั้งของหมู่บ้าน รวมระยะทางประมาณ 600 เมตร และมีพื้นที่เขตสงวนตั้งแต่แก่งซอนเรื่อยมาจนกระทั่งถึงหาดผางุ่น รวมระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร

บ้านน้ำปู้ มีพื้นที่เขตอนุรักษ์ตั้งแต่หาดแก่งปู้ถึงวังก้นทุ่งรวมระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร และมีพื้นที่เขตสงวนตั้งแต่หาดจัดตีเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสบห้วยหัวเขารวมระยะทางประมาณ 3.5 กิโลเมตร

บ้านห้วยทรายมูล มีพื้นที่เขตอนุรักษ์ตั้งแต่สบห้วยทรายมูล แก่งโปรง วังแก่งโปรง จนถึงหัวแก่งหลวงรวมระยะทางประมาณ 500 เมตร และมีพื้นที่เขตสงวนตั้งแต่วังแก่ม่วงจนกระทั่งถึงหางแก่งหลวง รวมระยะทางประมาณ 2.5 กิโลเมตร พื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของบ้านห้วยทรายมูล นอกจากชาวบ้านห้วยทรายมูลจะร่วมกันสอดส่องดูแลการลักลอบกระทำความผิดแล้ว ยังมีอุทยานแห่งชาติแม่จริมเป็นกำลังอีกส่วนหนึ่งที่มาร่วมดูแล เนื่องจากที่ตั้งของอุทยานอยู่ติดกับลำน้ำว้าบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ จึงสะดวกที่ชาวบ้านห้วยทรายมูลอยู่ห่างจากลำน้ำว้าไปเกือบ 2 กิโลเมตรทำให้ยากต่อการดูแลรักษา

ในการศึกษาการจัดการด้านพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชน 4 หมู่บ้านพบว่า ยังมีพื้นที่อีกส่วนหนึ่งที่เป็นเขตรอยต่อระหว่างหมู่บ้านยังไม่มีหมู่บ้านไหนที่รับผิดชอบในการดูแลการลักลอบจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง เช่นรอยต่อระหว่างบ้านน้ำปู้กับบ้านน้ำว้าเริ่มตั้งแต่สบห้วยแม่จริมถึงหาดจัดตีรวมระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตร รอยต่อระหว่างบ้านน้ำปู้กับบ้านห้วยทรายมูลตั้งแต่วังโปรงได้มจนถึงวังหาดผาแต่และวังห้วยถ้ำ รวมระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร

จากผลของการจัดเวทีสนทนาในกลุ่มผู้นำชุมชนระดับเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์ปลาลำน้ำว้าตำบลน้ำพาง จำนวน 3 ครั้ง ทำให้แต่ละหมู่บ้านตกลงที่จะขยายพื้นที่เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำให้มีอาณาเขตติดต่อกันยาวตลอดสายน้ำ ในระยะแรกได้รับการคัดค้านจากพรานปลาในหมู่บ้านบางคนที่มีพฤติกรรมลักลอบระเบิดปลาในบริเวณดังกล่าว แต่ในที่สุดก็ต้องยอมรับมติที่ประชุมของหมู่บ้านและขณะนี้พรานปลาจะไม่สามารถระเบิดปลาได้ ถ้าถูกจับได้จะถูกคณะกรรมการหมู่บ้านที่รับผิดชอบนั้นๆดำเนินการตามกฎหมายของหมู่บ้าน แต่การลักลอบระเบิดปลาในบริเวณที่ไกลจากที่ตั้งของหมู่บ้านก็ยังพบอยู่ประปรายในเริ่มแรกของการพัฒนา เนื่องจากว่าบริเวณดังกล่าวมีพื้นที่ที่ยาวมาก ยากต่อการสอดส่องดูแลให้ทั่วถึงประกอบกับวิธีการระเบิดปลาไม่มีอะไรยุ่งยาก ใช้ระยะเวลาเพียงเล็กน้อยเท่านั้นการระเบิดปลาก็เสร็จสิ้นลง โดยที่ไม่ทิ้งหลัก

ฐานให้พบเห็นแม้แต่น้อย แต่ชาวบ้านก็มีวิธีการแก้ไขปัญหานี้ในลำดับต่อมาโดยการใช้ความเชื่อของท้องถิ่น มาผสมผสาน ซึ่งจะกล่าวในส่วนของพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น

สัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์ต่อพื้นที่ทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้านของชุมชนลำนาว้า เท่ากับ 1: 4.4 นั่นคือชุมชนลำนาว้าได้กำหนดพื้นที่ห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิดเพื่อกันไว้เป็นแหล่งอาศัยและแหล่งแพร่พันธุ์ของ พันธุ์สัตว์น้ำต่างๆคิดเป็นร้อยละ 25 (2700 เมตร) และกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่สามารถจับสัตว์น้ำในการนำมาเป็น อาหารประจำวันได้ คิดเป็นร้อยละ 75 (9,300 เมตร)

3.2. มาตรการทางสังคมหรือระเบียบชุมชน

ในความเป็นจริงได้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงสัตว์น้ำจืดของกรมประมง พ.ศ. 2490 ที่สามารถจะจัดการกับผู้กระทำความผิดกฎหมายได้อย่างเด็ดขาดอยู่แล้ว แต่ผลของการนำข้อกำหนด มาบังคับใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการจับสัตว์น้ำยังไม่เป็นรูปธรรม ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจึงไม่มีคดีความ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ทั้งๆที่มีการกระทำความผิดกฎหมายการประมงอยู่เป็นประจำก็ตาม เนื่องจากชาวบ้านรู้สึก ว่าไม่มีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของตามกระบวนการทางกฎหมายจึงถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่กรมประมง แต่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงมีอัตรากำลังเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับภาระหน้าที่และปริมาณปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นชาวบ้านจึงหาทางออกของปัญหาโดยการร่วมกันกำหนดมาตรการทาง สังคม ระเบียบชุมชน ว่าด้วยการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำขึ้นมาใช้บังคับกันเองภายในชุมชน โดยใช้ข้อกำหนด ที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางสังคม การออกมาตรการทางสังคมมีวัตถุประสงค์ ประการแรกเพื่อให้การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเป็นไปตามวิธีการที่ทางชุมชนร่วมกันกำหนด ประการที่สองเพื่อ ฝึกกระบวนการบริหารจัดการของชุมชน และประการที่สามเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรสัตว์น้ำ การกำหนดมาตรการทางสังคมได้กำหนดตามลักษณะของพื้นที่ของเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ น้ำดังนี้

3.2.1 เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิดไม่ว่าจับด้วยเครื่องมือ ของท้องถิ่นหรือเครื่องมือชนิดร้ายแรงและวิธีการจับใดๆทั้งสิ้น ถ้าหากว่ามีผู้ฝ่าฝืนและถูกจับได้จะถูกปรับ ในอัตราสัตว์น้ำตัวละ 500 บาท และถ้าหากว่าการจับสัตว์น้ำในบริเวณดังกล่าวได้ใช้ระเบิด ไฟฟ้า ซ็อต หรือสารเคมี จะถูกปรับเพิ่มอีกครั้งละ 5,000 บาท ถ้าหากว่าบุคคลดังกล่าวไม่ยอมเสียค่าปรับ จะถูกส่ง ดำเนินคดีความตามกฎหมาย

3.2.2 เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ ทางชุมชนได้ กำหนดให้มีการจับปลาด้วยเครื่องมือและวิธีการของท้องถิ่น เท่านั้น เช่น สลึง แห ยอ เบ็ด ตาข่าย ไช ฯลฯ ห้ามจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงอย่างเด็ดขาด จุดประสงค์เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากการ อนุรักษ์อย่างพอเหมาะพอควรต่อการดำรงชีวิตประจำวันในด้านเป็นแหล่งอาหารของประชาชนในท้องถิ่นที่

นับวันจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในทุกๆปีได้อย่างพอเพียงให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ ทรัพยากรทางธรรมชาติเปรียบเสมือนเป็นสมบัติของส่วนรวม ทุกคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของและมีสิทธิรับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ต้องการให้มีการจับปลาในลำนํ้ามากเกินไปจนเกิดความจำเป็นต่อการบริโภคประจำวัน เช่นการจับปลาเพื่อไปจำหน่าย ถ้าหากว่าต้องการเพิ่มรายได้ของครอบครัวน่าจะหารายได้จากการประกอบอาชีพสุจริตอื่นๆที่ต้องมีการลงทุนของตนเอง ไม่ใช่แสวงหารายได้จากการจำหน่ายทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น ปลาหรือทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องในแง่ของศีลธรรมและข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ สำหรับมาตรการทางสังคมผู้ที่ฝ่าฝืนในการจับสัตว์น้ำในเขตสงวน ผู้ที่จับสัตว์น้ำด้วย ระเบิด ไฟฟ้าช็อต และสารเคมี จะถูกปรับครั้งละ 5,000 บาท ถ้าหากว่าไม่ยอมถูกปรับจะส่งดำเนินคดีความตามกฎหมาย สำหรับหลักฐานที่จะยืนยันว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดในพื้นที่ทั้งสองลักษณะ ทางชุมชนได้ให้ความสำคัญของพยานบุคคลมากที่สุด เพียงแต่มีผู้มาแจ้งคณะกรรมการหมู่บ้านว่ามีผู้กระทำความผิดในการจับสัตว์น้ำเท่านั้น ผู้นำหมู่บ้านก็สามารถนัดผู้กระทำความผิดและผู้ที่เกี่ยวข้องการกระทำความผิดมาไต่สวนและตัดสินคดีความท่ามกลางคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 2 ใน 3 ได้

จากผลการไต่สวนการกระทำความผิดในการจับสัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางของหมู่บ้านต่างๆ ตั้งแต่ปี 2543 จำนวน 5 ราย พบว่าทุกคดีความทางชุมชนสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยความสะดวก โดยไม่ต้องส่งดำเนินคดีความตามกฎหมายแม้แต่คดีความเดียว ส่วนเงินค่าปรับที่ได้รับ จะแบ่งเป็นสี่ส่วนเท่าๆกัน โดยสามส่วนแรก (75%) จะแบ่งให้กับผู้ที่แจ้งความหรือแจ้งเบาะแส อีกหนึ่งส่วน (25%) จะนำเข้ากองทุนสาธารณะประโยชน์หรือกองทุนการอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นของหมู่บ้านเจ้าของคดีความ แต่ถ้าหากว่าการกระทำผิดอยู่นอกเขตรับผิดชอบของหมู่บ้าน เงิน 25 % จะนำเข้าชมรมอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของชมรมต่อไป (ปรับปรุงเมื่อ 12 มีนาคม 2545)

3.3 การจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้มองเห็นคุณค่าของทรัพยากรสัตว์น้ำในลำนํ้าว้าและคุณค่าของลำนํ้าว้า ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน แล้วเกิดความรักความหวงแหนที่จะรักษาสภาพความสมบูรณ์ของระบบนิเวศแหล่งน้ำให้คงอยู่กับชุมชนตลอดไป โดยกิจกรรมที่สำคัญในการสร้างจิตสำนึก ประกอบด้วย การจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านในแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้าน การจัดเวทีประชาคมระดับตำบลที่มีแกนนำจาก 10 หมู่บ้านเข้าร่วม ตลอดจนถึงการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของกิจกรรมทุกๆกิจกรรมในการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นจะทำให้เกิดความผูกพันกับกิจกรรมและภูมิใจในความสำเร็จของการอนุรักษ์พันธุ์ปลา นอกจากนี้แล้วการจัดค่ายเยาวชน “น้ำใส ปลาสวย ต่อมกีกะ” จำนวน 3 วัน 2 คืน โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นแกนนำเยาวชนของแต่ละหมู่บ้าน รวม 50 คน ได้มาร่วมเรียนรู้กระบวนการจัดการ วิธีการจัดการ รูปแบบการจัดการ และหลักการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนตำบลน้ำพาง เพื่อที่กลุ่มเยาวชนจะสืบสานอุดมการณ์การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนต่อเนื่องตลอดไป ในอดีตทางชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกมาตลอด เช่น การนำปัญหาด้านการ

ลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำมาบริโภคหรือกันในระดับหมู่บ้าน การขอพันธุ์ปลาจากสถานีประมงน้ำจืดมาปล่อยในแหล่งน้ำในเขตหมู่บ้านของตนเอง การอบรมธรรมชาติของคณะพระธรรมทูตอำเภอแม่จริม เป็นต้น

3.4 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาของหมู่บ้าน เช่น การกำหนดเขตอนุรักษ์ เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ มาตรการการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ในระยะแรกจะประชาสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้าน ผ่านหอกระจายข่าว ในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ในระดับตำบลจะนำแจ้งที่ประชุมกลุ่มผู้นำชุมชน ตลอดจนถึงการปิดป้ายประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ป้ายมาตรการของหมู่บ้านในบริเวณหมู่บ้าน ยังไม่มีการเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่ออื่นๆที่กว้างกว่านี้ ในระยะต่อมากลางจะปัญหาจะเกิดจากกลุ่มคนภายนอกพื้นที่ด้วย จึงได้นำเอามาตรการและกฎระเบียบว่าด้วยการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำแจ้งในที่ประชุมประจำเดือนระดับอำเภอ และเผยแพร่เอกสารมาตรการทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ให้กับผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอแม่จริมและหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอเวียงสา ที่มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลน้ำปาย เช่นบ้านหาดไร่ บ้านน้ำมวบ เพื่อให้ผู้นำชุมชนหมู่บ้านนั้นๆจะได้ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้กับลูกบ้านในหมู่บ้านทราบต่อไป การประสานงานการ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารดังกล่าว เลขานุการของชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

3.5 ศาสนา พิธีกรรมความเชื่อ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ในยุคที่ปลาชุกชุมถึงแม้ว่าชาวบ้านจะไม่มี การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเหมือนกับในปัจจุบันนี้ก็ตาม แต่การจับปลาและสัตว์น้ำอื่นๆในอดีตไม่ได้จับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง ใช้เฉพาะเครื่องมือจับสัตว์น้ำของท้องถิ่น และจุดประสงค์ของการจับปลาก็เพื่อเป็นอาหารประจำวันเท่านั้น ไม่ได้มุ่งหวังเพื่อการค้า แต่ถ้าหากว่าจับได้มากเกินไปเกินกว่าความต้องการในแต่ละวันก็จะแบ่งปันไปให้ญาติหรือเพื่อนบ้าน ระบบศีลธรรม คุณธรรม จิตสำนึกที่ดี และสิ่งเหนือธรรมชาติมีอิทธิพลต่อความคิด แบบแผนการดำรงชีวิตของชาวบ้านมาก ชุมชนมีความเชื่อต่อผีน้ำ ผีป่า ผีเจ้าที่ หรือสิ่งลี้ลับอื่นๆ แต่ในปัจจุบันระบบความคิดของชาวบ้านบางคนได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ต้องการจับปลาให้ได้ปริมาณมากๆเพื่อจำหน่ายโดยไม่คำนึงถึงวิธีการที่ใช้ในการจับปลา เช่น การระเบิด การจับปลาในเขตหวงห้ามของหมู่บ้าน เป็นต้น ดังนั้นได้มีผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เช่น อ้ายมั่ง แสนปูน บ้านน้ำว่า อ้ายสง่า ประผล บ้านน้ำพระทัย อ้ายก็ ประทอง บ้านน้ำปู้ และผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านหลายต่อหลายคน ได้เสนอให้มีการนำเอาพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม คือ การสร้างหอเจ้าที่ ณ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน เข้ามาผสมผสานกับการอนุรักษ์พันธุ์ปลา นอกเหนือจากความเชื่อทางด้านศาสนา และการสืบชะตาแม่น้ำที่ชุมชนได้ให้ความสำคัญ เชื่อถือในความศักดิ์สิทธิ์ในผลของพิธีกรรม และได้มีหลายชุมชนปฏิบัติมาก่อนแล้ว เพื่อให้เกิดการยอมรับข้อตกลงของชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่ห้ามจับปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำมากยิ่งขึ้น และเป็นการป้องกันปัญหาการกระทำผิดมาตรการทางสังคมฯ ถ้าหากว่าสังคมคอยที่จะใช้มาตรการทางสังคมในการลงโทษผู้กระทำผิดเพียงอย่าง

เดียว อาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนต่อไปในอนาคต ดังนั้นการป้องกันการกระทำผิดของคนในหมู่บ้านและคนภายนอกหมู่บ้านโดยการนำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต จึงเป็นเครื่องแสดงบอกถึงการจัดการกับปัญหาอันชาญฉลาดของสังคมชนบทโดยที่ไม่ต้องการให้เกิดผลด้านการทำลายความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนลงไป

3.5.1 การสืบชะตาแม่น้ำ

การสืบชะตา เป็นพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่นที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต สืบหมายถึง การทำให้ยาว ชะตาหมายถึงการมีชีวิต การเกิด การสืบชะตาจึงหมายถึง การประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เจ้าของชะตามีชีวิตที่ยืนยาว เป็นกุศโลบายให้เกิดกำลังใจแก่ผู้ที่กำลังเจ็บป่วย ผู้ที่ประสบปัญหาต่างๆในชีวิต ผู้ที่มาเข้าพิธีสืบชะตาแล้วจะได้มีสติ ความเชื่อมั่นสามารถต่อสู้กับปัญหาการเจ็บป่วย ปัญหาชีวิตได้อย่างทันต่อปัญหานั้นๆ มักประกอบพิธีกรรมเป็นรายบุคคลหรือประกอบรวมพร้อมกันในหมู่บ้าน พิธีกรรมสืบชะตาถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการสืบชะตาแม่น้ำ การบวชป่าไม้ในพื้นที่จังหวัดน่านโดยพระครูพิทักษ์นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรัญญาวาส เพื่อให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมโดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติที่กำลังถูกทำลายไปอย่างมากในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ให้กลับมาฟื้นฟูมีความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม ต่อมาได้มีการนำเอาพิธีกรรมดังกล่าวมาใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆหมู่บ้าน จนยึดถือกันเป็นรูปแบบในการอนุรักษ์ป่าไม้และอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำประการหนึ่งในปัจจุบันนี้

ส่วนประกอบของพิธีกรรมการสืบชะตาแม่น้ำ ประกอบด้วยไม้ค้ำสลีนามากองตั้งสุมกันในบริเวณกลางพิธี เป็นองค์ประกอบหลักแล้วมีของบริวารที่เป็นการสื่อถึงความเป็นศิริมงคล ความอุดมสมบูรณ์ การขยายพันธุ์หรือสิ่งที่เจริญงอกงามต่างๆ เช่น ใบขนุน ใบอ้อย 'ใบมะยม หน่อกล้วย มะพร้าว เบี้ย ข้าวเปลือก ข้าวสาร ผ้าขาว ผ้าแดง ด้ายสายสิญจน์ หมาก พลุ เปลือกหอย เมี่ยง บุหรี่ เสื้อผ้าของคนในครอบครัว แล้วพระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรมและเจริญพุทธมนต์ตามลำดับจนจบพิธีการ แล้วประธานฝ่ายสงฆ์ก็ได้เป็นผู้นำปล่อยปลา ณ บริเวณเขตอนุรักษ์ เป็นอันจบพิธี

ผลของพิธีกรรมการสืบชะตาแม่น้ำหรือบวชป่า ชาวบ้านเชื่อว่าบริเวณที่ชาวบ้านร่วมกันกำหนดให้เป็นเขตในการประกอบพิธีการสืบชะตาแม่น้ำหรือบวชป่านั้น ถือว่าได้ถวายพื้นที่นั้นให้เป็นเขตของสงฆ์ไปแล้วจึงเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านผู้ใดจะล่าสัตว์ไม่ได้ ถ้าหากว่าผู้ใดล่าสัตว์ในการจับสัตว์น้ำเขตอนุรักษ์หรือตัดไม้เขตป่าชุมชนจะทำให้มีอันเป็นไป เช่นอาจได้รับอันตรายจากของมีคมทุกชนิด การเจ็บป่วยต่างๆทั้งที่มีสาเหตุและไม่มีสาเหตุ หรือเป็นบาปจึงไม่มีใครกล้าละเมิดมาตรการทางสังคมในเขตอนุรักษ์เขตอนุรักษ์หรือเขตของสงฆ์

3.5.2 การสร้างหอเจ้าที่ ณ เขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำ

นอกเหนือจากความเชื่อด้านศาสนาที่มีอิทธิพลเหนือการดำรงชีวิตของชาวบ้านในเขตชนบทแล้ว พิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่นอื่น ๆ ก็มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านเหมือนกัน ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีความเชื่อว่าการเจ็บป่วยมีสาเหตุมาจากการลงโทษของเจ้าที่ วิญญาณ หรือสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติต่างๆ โดยหมอผี หมอทายเมื่อ หมอพื้นบ้านเป็นผู้เชื่อมประสานในจุดนี้ ดังนั้นวิธีการแก้ไขอาการเจ็บป่วยของชาวบ้านออกมาในรูปของ การส่งเคราะห์ การสะเดาะเคราะห์ การซ่อมผี การสู่ขวัญ ถ้าผีสถานที่แห่งไหนทำให้ผู้คนเจ็บป่วยบ่อยๆ ชาวบ้านจะเรียกสถานที่แห่งนั้นว่า “ที่เค็ม” และจะไม่ค่อยมีผู้คนผ่านเข้าใกล้สถานที่ดังกล่าวเพราะกลัวว่าเจ้าที่จะทำให้ ดังนั้นจึงมีผู้เฒ่าผู้แก่หลายท่านได้เสนอให้มีการอัญเชิญเจ้าที่ที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือ เช่น บ้านน้ำปู้ได้อัญเชิญเจ้าพ่อผาแบ่ง บ้านน้ำว่าได้อัญเชิญเจ้าที่ป่าชุมชน มาสถิตย์ ณ หอเจ้าที่ที่ชาวบ้านสร้างขึ้น ณ เขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำ โดยหมอผีในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการอัญเชิญด้วยเครื่องเช่น บวงสรวง ตามความเชื่อของท้องถิ่น เช่น ไก่ต้ม เหล้าขาว ขนมพื้นบ้าน ดอกไม้ ธูป เทียน เพื่ออ้อนวอนให้เจ้าที่ได้เมตตา มาช่วยรักษาพันธุ์สัตว์น้ำในบริเวณ ณ เขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำ เสริมจากกิจกรรมของชาวบ้าน พอครบรอบปีชาวบ้านก็จะนำเครื่องเช่นเหมือนเดิม มาเลี้ยงเจ้าที่เป็นประจำทุกปีเป็นการตอบแทนบุญคุณเจ้าที่ที่ได้ดูแลรักษาพันธุ์สัตว์น้ำให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ หมอผีและผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านหลายคนยังได้ตกแต่งสวด(คล้ายๆ กระบุง)ด้วยเครื่องพิธีกรรมตามประเพณีท้องถิ่น แล้วนำไปสาบแช่งผู้ที่มาลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษและจับปลาที่ผิดวิธีให้มีอันเป็นไปตามความหนักเบาของเจตนาอื่นๆ พิธีกรรมความเชื่อดังกล่าวทั้งหมดนี้ประกอบขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวบ้านทั้งในและนอกพื้นที่มาลักลอบจับปลาโดยเฉพาะในเวลากลางคืน ที่ชาวบ้านไม่สามารถจะสอดส่องดูแลได้เลยและเป็นการกังวลอีกประการหนึ่งของชาวบ้านที่ยังไม่รู้ว่า จะแก้ไขปัญหาการลักลอบจับปลาในเวลากลางคืนได้อย่างไร นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้หวังผลไปจนถึงการป้องกันการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง ทั้งในเขตอนุรักษและเขตสงวนในพื้นที่ที่หมู่บ้านรับผิดชอบอีกด้วย

หลังจากการประกอบพิธีกรรมสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษและความเชื่อของท้องถิ่นแล้วชาวบ้านหลายคนมีความสนใจในปัญหาการจับปลาในเขตอนุรักษพันธุ์สัตว์น้ำในเวลากลางคืนและการจับปลาผิดวิธีในเขตสงวนของหมู่บ้าน ชาวบ้านหลายคนกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า “ขณะนี้ไม่กังวลเกี่ยวกับการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษฯ ทั้งเวลากลางวันหรือกลางคืนแล้ว ถ้าหากว่ายังมีใครกล้าละเมิดกฎฯ คงต้องมันเป็นไปอย่าง ‘ชีวิต’” และผู้ที่เคยลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษฯ คงจะไม่มีใครกล้าจะลองเสี่ยงต่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะผลลัพธ์ที่ได้อาจหมายถึงการแลกด้วยชีวิต ถึงแม้ว่าผลกระทบที่ได้รับอาจจะไม่ถึงขั้นเสียชีวิตก็ตาม อาจจะมีอาการเจ็บป่วยโดยไม่มีสาเหตุ ผลตอบแทนจากการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษจึงไม่คุ้มกับสิ่งที่อาจจะต้องสูญเสียไปทั้งด้านชีวิตความปลอดภัยและชื่อเสียงเกียรติยศของตนเอง

3.5.3 การปิดตุงยันต์ป้องกันการระเบิดปลา

จากสภาพปัญหาที่มีการลักลอบระเบิดปลานอกเขตสงวนของหมู่บ้าน(เขตปลอดการอนุรักษ์) และทางชุมชนยังไม่สามารถจะใช้มาตรการทางสังคมในการเข้าไปจัดการกับผู้ละเมิดกฎของสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้ เนื่องจากบริเวณแหล่งน้ำดังกล่าวยังไม่ได้ผ่านการรับรองของประชาคมหมู่บ้านให้เป็นพื้นที่การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้าน ยังอยู่ในระหว่างการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านถึงแนวทางการขยายพื้นที่การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำให้มีอาณาเขตติดต่อกันตลอดลำน้ำว่าเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลจากที่ตั้งของหมู่บ้าน และถ้าจะใช้กฎหมายการทำประมงบังคับผู้กระทำผิด ก็อาจจะกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทางคณะกรรมการชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพองและผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านได้เสนอความคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเบื้องต้น โดยนำปัญหาดังกล่าวไปปรึกษากับ ตู๊ฮุยทองเจ้าอาวาสวัดน้ำพอง ตำบลน้ำพอง และได้สรุปแนวทางการแก้ไขปัญหามาโดยการจัดทำตุงยันต์ป้องกันการระเบิดปลา ไปปิดไว้ตามแหล่งน้ำที่พบว่ามีการลักลอบระเบิดปลากันเป็นประจำ และได้รับความเมตตาจากตู๊ฮุยทองมอบตุงยันต์กันระเบิด(ตุงทำด้วยเศษผ้าจีวรของพระขนาดกว้างประมาณ 50 เซนติเมตร ยาวประมาณ 70 เซนติเมตร แล้วลวงอักขระตามพิธีกรรม) แล้วคณะกรรมการชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นได้ร่วมกันนำไปปิดไว้ตามแหล่งน้ำบริเวณดังกล่าว อาจจะลดความถี่ของการระเบิดปลาลงได้บ้าง เนื่องจากผู้ที่มาระเบิดปลาเมื่อพบกับตุงยันต์แล้วอาจจะเกิดความเกรงกลัวภัยที่จะเกิดขึ้นจากการระเบิดปลา เช่น การถูกระเบิดของตนเอง การเกิดเหตุอาเพศอื่นๆกับตนเองหรือคนในครอบครัวได้

3.6 การจัดการปัญหาเชิงโครงสร้าง (กลุ่ม องค์การ)

การอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นหน้าที่ของทุกคนในหมู่บ้าน ที่จะเสนอแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และเป็นการพัฒนากิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ให้มีความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังต้องคอยเฝ้าระวังการผู้ที่ลักลอบกระทำผิดมาตรการทางสังคม ให้การกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบรรลุเป้าหมายที่ชุมชนได้ร่วมกันตั้งไว้ แต่การดำเนินงานต้องมีตัวแทนของชาวบ้านเพื่อมาทำหน้าที่ในการประสานการดำเนินงาน ให้การดำเนินงานเป็นด้วยความเรียบร้อย จึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.6.1 คณะกรรมการอนุรักษ์พันธุ์ปลาระดับหมู่บ้าน ประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีเจตนาจะรวมเอาหมู่บ้าน ตัวแทนของชาวบ้านกลุ่มต่างๆเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ หรือบุคคลที่ชาวบ้านเห็นว่ามีความสำคัญ เป็นคณะกรรมการ รวมจำนวนคณะกรรมการในระดับหมู่บ้านแล้วมีประมาณ 10 - 15 คน คณะกรรมการระดับหมู่บ้านก็มีหน้าที่ในการประสานงานกับชาวบ้านและส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำและทรัพยากรทางธรรมชาติด้านอื่นๆ ให้ดำเนินไปอย่างเรียบ

ร้อยตามทิศทางของการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติของตำบลน้ำพางและอำเภอแม่จริม การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มพลังมวลชนต่างๆในหมู่บ้านมาเป็นคณะกรรมการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำนั้น คัดเลือกจากบุคคลที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความตั้งใจในการทำงาน และมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน คณะกรรมการไม่มีวาระการดำรงตำแหน่ง ถ้าหากว่าคณะกรรมการคนไหนที่มีประวัติการดำเนินงานดี ก็จะได้เป็นตัวแทนของชาวบ้านตลอดไป นอกจากคณะกรรมการคนไหนที่มีประวัติไม่ค่อยดี เช่น มีประวัติลักลอบระเบิดปลาหรือซื้อปลา ชาวบ้านก็จะให้ออกจากการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการดังกล่าวแล้วเลือกคนใหม่เข้าไปทดแทน ในการดำเนินงานของคณะกรรมการอนุรักษ์พันธุ์ปลาไม่มีค่าตอบแทน ไม่มีสวัสดิการจากหมู่บ้านแต่อย่างใด แต่ทุกคนดำเนินงานด้วยใจรักและถือว่าเป็นเกียรติของตนเองที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านให้เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในการดำเนินงานเพื่อส่วนรวม

จากการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในเวทีระดับหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้าน และเวทีเรียนรู้ระดับตำบลที่มีแกนนำหมู่บ้านจากหมู่บ้านลำน้ำอื่นๆในพื้นที่ตำบลน้ำพางเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำที่เกิดจากการกระทำของคนทั้งภายในและภายนอกตำบลน้ำพาง ประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทั้งในด้านอาหาร ความสมบูรณ์ของนิเวศแหล่งน้ำ ความภาคภูมิใจของคนในหมู่บ้านในความสำเร็จของการดำเนินงานที่แสดงถึงพลังความสามัคคีและความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ที่ใช้กระบวนการ วิธีการ หลักการจัดการ ที่เกิดจากคนในชุมชนและเป็นแนวทางของท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้คณะกลุ่มแกนนำและคณะกรรมการอนุรักษ์พันธุ์ปลาของแต่ละหมู่บ้าน ได้เรียนรู้ต่อไปอีกว่า ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านและลำน้ำว่าและหมู่บ้านอื่นๆ ถ้าต้องการผลสำเร็จของการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางให้กลับมาฟื้นฟูดังเดิม จะไม่สามารถแบ่งการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำออกเป็นเฉพาะแต่ละหมู่บ้านได้ ต้องมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของทุกหมู่บ้านในตำบลน้ำพาง เพื่อให้เกิดกระแสสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่แรงพอ ที่จะทำให้คนทั้งภายในและภายนอกตำบลน้ำพางเกิดการยอมรับวิธีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ แล้วจะก่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกๆส่วน ทั้งภาคประชาชน ภาคท้องถิ่น ภาคราชการ ในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ความยั่งยืนก็จะเกิดขึ้นตามมา จึงเกิดการรวมตัวกันของกลุ่มแกนนำของหมู่บ้านต่างๆในรูปของ "ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง" ขึ้น

3.6.2 คณะกรรมการระดับตำบล เป็นการรวมตัวของหมู่บ้าน 10 หมู่บ้านในตำบลน้ำพาง มีคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานของชมรมฯ ภายในตำบลน้ำพาง และประสานกับเครือข่ายการอนุรักษ์ฯของชุมชนต่างพื้นที่ คณะกรรมการชมรมฯประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกรรมการบริหาร อบต.น้ำพาง ประธานสภา อบต.น้ำพาง ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มเยาวชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ประธานประชาคม และตัวแทนประชาชนในตำบลน้ำพางรวมทั้งสิ้น 20 คน เพื่อมาเรียนรู้การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของตำบลน้ำพางให้

สามารถอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในทุกแหล่งน้ำทุกหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล และวางแผนการใช้ผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำให้สามารถเอื้อต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในตำบลน้ำพวงและตำบลใกล้เคียงได้อย่างพอเหมาะ นอกจากนี้ทางชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพวงยังมีเป้าหมายในการพัฒนาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และการฟื้นฟูวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่นดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน พิธีกรรมความเชื่อท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในบทที่ 6 การพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

บทที่ 5

การพัฒนาเครือข่ายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

การจัดการทรัพยากรสัตว์ของชุมชนลำน้ว่าแต่ละหมู่บ้านได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นระยะเวลาร่วม 20 ปี แต่ลักษณะการดำเนินงานจะดำเนินการเฉพาะแต่ละหมู่บ้าน แยกส่วนกัน โดยแต่ละหมู่บ้านก็จะแสวงหาแนวทางวิธีการจัดการที่เป็นของตนเอง ยังไม่พบว่ามี การรวมตัวกันของแต่ละหมู่บ้านเพื่อจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในภาพรวมหรือเป็นเครือข่าย ทั้งใน ระดับหมู่บ้านใกล้เคียงหรือในระดับตำบล แต่พบว่าการรวมตัวกันของกลุ่มผู้นำชุมชนในลักษณะ อื่นๆมาก่อน เช่นมีการประชุมหมุนเวียนในกลุ่มผู้นำชุมชนเพื่อปรึกษาการพัฒนาของหมู่บ้านอยู่ เป็นประจำ เป็นต้น

จากเวทีการเรียนรู้ปัญหาการลดลงของทรัพยากรสัตว์น้ำ รูปแบบของการอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์ของแต่ละหมู่บ้าน และการเรียนรู้ในเวทีชุมชนในการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 1 พบว่ายังพบ ปัญหาการทำลายปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงจากบุคคลทั้งในและนอกพื้นที่กันอย่างต่อเนื่อง เช่น ชาวบ้านน้ำพางพบการซื้อปลาในพื้นที่บ้านร่มเกล้า บ้านน้ำว่าพบการระเบิดปลาในเขตบ้านน้ำปู หรือบริเวณแหล่งน้ำอื่นๆ หรือเหตุการณ์ในลักษณะนี้ในพื้นที่ต่างๆ แต่ชาวบ้านที่พบเห็นเหตุการณ์ เหล่านั้นก็ไม่ได้ไปแจ้งให้ผู้นำชุมชนของหมู่บ้านในพื้นที่ที่พบเห็นเหตุการณ์ทราบ เนื่องจากคิดว่าไม่ ใช่อำนาจหน้าที่ของตนเอง จึงทำให้ปัญหาลักษณะเช่นยังคงพบในพื้นที่ตำบลน้ำพางเรื่อยมา ผู้นำชุม ชนหลายๆหมู่บ้านได้เสนอให้มีการรวมตัวกันเพื่อมาจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ และให้ชาวบ้านทุกคน ในพื้นที่ตำบลน้ำพางได้เป็นเจ้าของทรัพยากรสัตว์น้ำทุกแหล่งน้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพาง อันจะนำไปสู่ การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในทุกแหล่งน้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางได้อย่างมีประสิทธิภาพ และชาว บ้านทุกหมู่บ้านสามารถพึ่งพาสัตว์น้ำในแหล่งน้ำเป็นอาหารในชีวิตประจำวันได้ จึงเกิดการรวมตัว ของกลุ่มแกนนำในหมู่บ้านลำน้ว่าและยังขยายไปสู่หมู่บ้านลุ่มน้ำอื่นๆทั้ง 10 หมู่บ้านในพื้นที่ตำบล น้ำพางขึ้น ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มแกนนำเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพางดัง ต่อไปนี้

1. กระบวนการพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพาง

กระบวนการพัฒนาเครือข่ายการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้ำว่า ตำบลน้ำพาง เกิดจากการรวมกลุ่มการเรียนรู้ของกลุ่มผู้นำชุมชนประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลน้ำพาง ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีบทบาทในหมู่บ้าน กลุ่มพรานปลา ตัวแทนแม่บ้าน จำนวน 20 - 60 คน ที่มาร่วมเรียนรู้ในการจัดการปัญหาที่พบในการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งได้มีโอกาสมาเรียนรู้ร่วมกันตั้งแต่ระยะเริ่มต้นการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องวิถีชีวิตของชาวบ้านที่พึ่งพาทรัพยากรสัตว์น้ำในด้านอาหารประจำวัน ข้อมูลปลาท้องถิ่นชนิดต่างๆ ข้อมูลสภาพแหล่งน้ำ การเปลี่ยนแปลงของสังคมตำบลน้ำพาง การเปลี่ยนแปลงของปริมาณสัตว์น้ำในลำน้ำว่า สาเหตุของการลดลงของสัตว์น้ำ และวิธีการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในอดีตของแต่ละชุมชน ซึ่งผลของการเรียนรู้ดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ทำให้แต่ละหมู่บ้านต้องมีความร่วมมือกันในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำว่าและทุกแหล่งน้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางในลำดับต่อมา การพัฒนาเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของตำบลน้ำพางมีกระบวนการดำเนินงานหลักๆตามลำดับต่อไปนี้

1. เวทีสนทนาของกลุ่มผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน พรานปลา เยาวชนและแม่บ้าน ระดับหมู่บ้านและตำบลในเรื่องการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นการพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจากอดีตที่แต่ละหมู่บ้านได้เคยดำเนินการมาว่าควรจะกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์เป็นอย่างไร โดยเฉพาะด้านการจัดการแหล่งน้ำและด้านมาตรการทางสังคม ที่ควรจะดำเนินการให้คล้ายๆกันทุกพื้นที่ ที่ประชุมมีมติให้แต่ละหมู่บ้านได้ขยายเขตอนุรักษ์และเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านให้มีอาณาเขตต่อเนื่องกันตลอดลำน้ำ และปรับปรุงมาตรการทางสังคมในการปรับผู้ที่ฝ่าฝืนจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง เพิ่มเงินค่าปรับจากครั้งละ 3,000 - 5,000 บาท เป็นครั้งละ 5,000 บาท เหมือนกันทุกหมู่บ้านและยังเสนอให้มีคณะกรรมการรับผิดชอบในการประสานการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในระดับตำบลน้ำพางด้วย

2. เวทีสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่และพรานปลา จำนวน 20 คนในเรื่อง การผสานความเชื่อท้องถิ่นในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นการระดมความคิดเห็นว่าชุมชนจะผสานเอาความเชื่อของท้องถิ่นอะไรบ้างมาร่วมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้ โดยไม่เกิดการต่อต้านจากชาวบ้านและก่อให้เกิดผลดีต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำด้วย มติที่ประชุมเสนอให้มีการสืบชะตาแม่น้ำ ณ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของทุกหมู่บ้าน มีการสร้างหอเจ้าที่และพิธีกรรมสาปแช่งผู้ที่ลักลอบจับปลาใน

เขตอนุรักษ์และจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงในเขตสงวน โดยผู้ที่ประกอบพิธีกรรมท้องถิ่นให้ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการพร้อมกับพิธีการสืบทอดแม่น้ำที่ถือว่าเป็นพิธีกรรมหลักของหมู่บ้าน

3. เวทีสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน พรานปลา ผู้เฒ่าผู้แก่ และแม่บ้าน จำนวน 20 คน ในเรื่อง บทบาทคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำระดับตำบลน้ำพาง ว่าควรจะมีบทบาท หน้าที่อย่างไร และควรจะประกอบด้วยใครบ้าง ได้ร่างบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและเสนอรายชื่อคณะกรรมการ และมอบหมายให้แต่ละหมู่บ้านไปพิจารณาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและรายชื่อคณะกรรมการเพิ่มเติม เพื่อเสนอในที่ประชุมของคณะกรรมการครั้งหน้า(ครั้งที่ 2)

4. การดำเนินกิจกรรมสืบทอดแม่น้ำและพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านก็จะไปร่วมกิจกรรมสืบทอดแม่น้ำของหมู่บ้านที่ประกอบพิธีสืบทอดแม่น้ำหมุนเวียนกันไปทุกหมู่บ้าน เพื่อไปร่วมสร้างกระแสสังคมด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและไปเป็นกำลังใจให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านนั้นๆ ถือว่าเป็นเวทีที่สร้างความสัมพันธ์ที่สำคัญของกลุ่มผู้นำชุมชนอีกเวทีหนึ่งก็ว่าได้

5. เวทีสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน พรานปลา ผู้เฒ่าผู้แก่ และแม่บ้าน จำนวน 20 คน ครั้งที่สอง ในเรื่องบทบาทคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำระดับตำบลน้ำพาง ที่ประชุมได้มีมติให้มีการจัดตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง โดยมีคณะกรรมการชุดดังกล่าวเป็นคณะกรรมการของชมรมไปก่อน จนกว่าการก่อตั้งชมรมจะดำเนินไปเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน แล้วค่อยมีการเลือกตั้งหรือคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นมาแทนชุดเดิม ได้ร่วมกันร่างระเบียบชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางขึ้นและรับรองคณะกรรมการของชมรมด้วย และให้มีการประชุมรับรองระเบียบของชมรมมาในการประชุมครั้งที่ 3

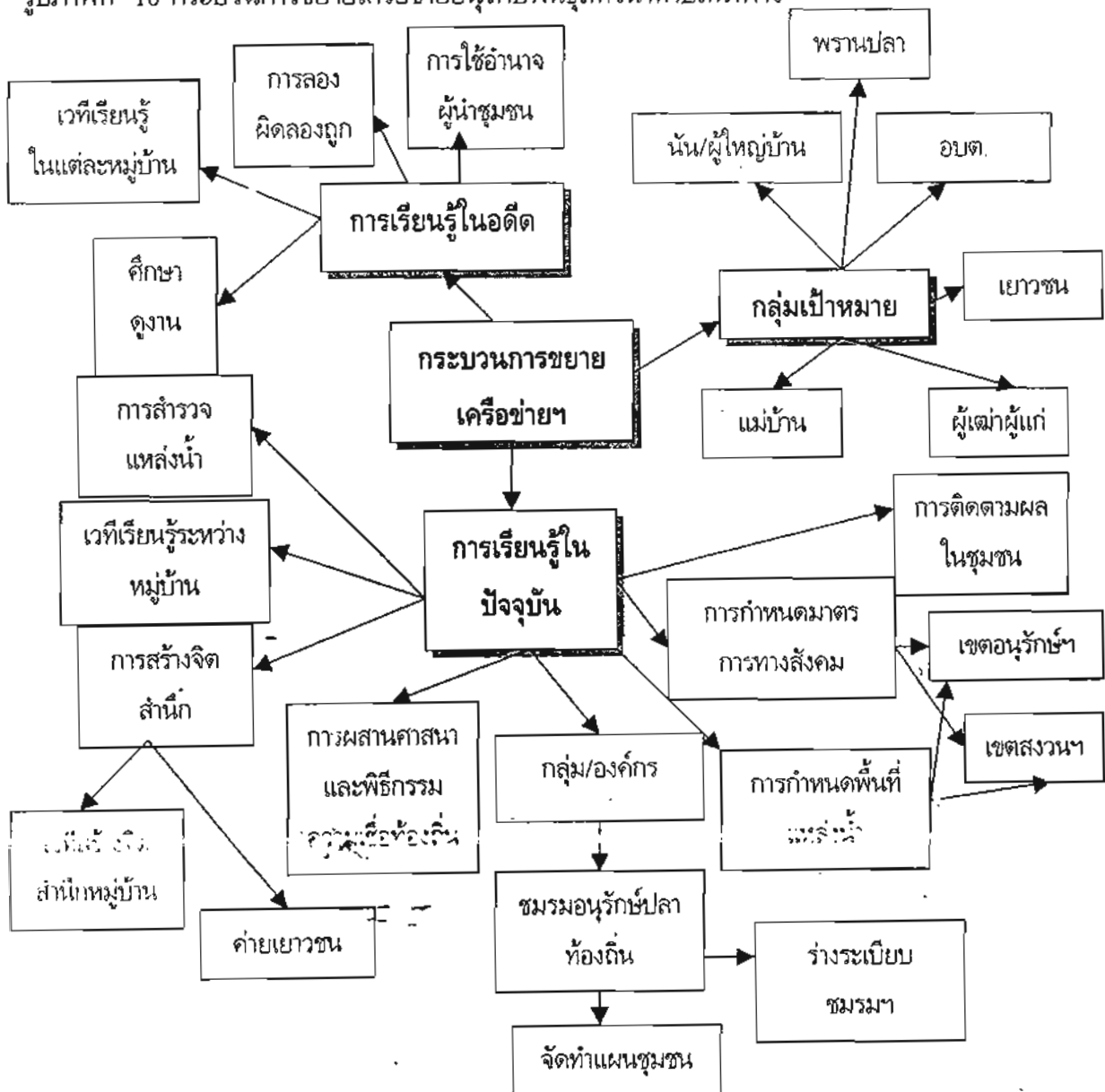
6. เวทีสนทนาคณะกรรมการชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางครั้งที่สาม เป็นการทบทวนบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการชมรมมาเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็น การเรียบเรียงเอกสารที่คณะกรรมการแต่ละคนไปจัดทำมาเป็นระเบียบชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง มอบหมายให้เลขาเป็นผู้จัดทำและเตรียมเผยแพร่ระเบียบชมรมมาต่อไป

7. การสำรวจสภาพแหล่งน้ำในลำน้ำว่า เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำและการสำรวจเพื่อประเมินการทำลายปลาด้วยระเบิด พร้อมทั้งดำเนินการปิดตุงยันต์กันระเบิด ณ แหล่งน้ำบริเวณที่พบการระเบิดปลาเป็นประจำ เป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนได้กระทำการกิจ

กรรมร่วมกันและได้เห็นสภาพจริงของลำน้ำว่าบริเวณต่างๆ ก่อให้เกิดความหวงแหนที่จะดำเนินการอนุรักษ์สภาพเดิมของลำน้ำเอาไว้

การขยายเครือข่ายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ำว่าตำบลน้ำพาง ส่วนใหญ่เกิดจากการจัดเวทีเรียนรู้การจัดการปัญหาาร่วมกันของกลุ่มแกนนำต่างๆ ในแต่ละหมู่บ้าน เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มแกนนำต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่นกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่น กลุ่มพรวนปลา ผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน เมื่อทุกส่วนมีความเข้าใจในบทบาทของตนเอง เห็นความสำคัญของความร่วมมือ การเอาจริงเอาจังในการแก้ไขปัญหา เมื่อชุมชนได้มีความเป็นเจ้าของผลงาน จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับเครือข่ายด้วยดี ก่อให้เกิด ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางขึ้นในที่สุด

รูปภาพที่ 10 กระบวนการขยายเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพาง

2. เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในรูปของชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

2.1 หมู่บ้านเครือข่ายและคณะกรรมการชมรมฯ

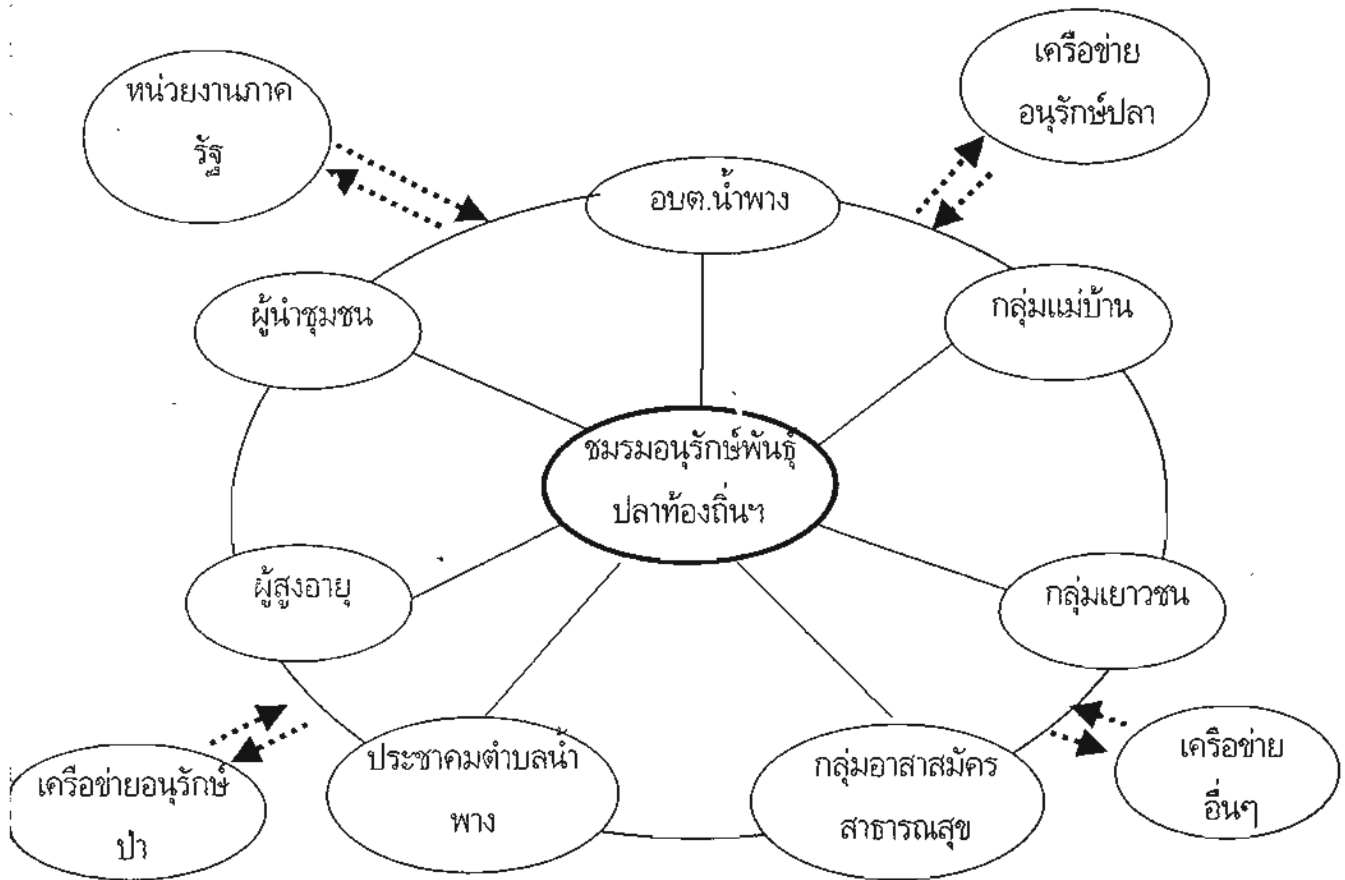
เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพางได้เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินงานวิจัย “รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้้าตำบลน้ำพาง” ระยะที่ 2 ประกอบไปด้วยหมู่บ้านอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำลำน้้าว่าเป็นแกนสำคัญได้แก่ บ้านน้ำว่าหมู่ที่ 5 บ้านน้ำโพหมู่ที่ 6 บ้านน้ำพระทัย หมู่ที่ 8 ตำบลน้ำพาง และบ้านห้วยทรายมูลหมู่ที่ 5 ตำบลน้ำบาย และมีหมู่บ้านอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำลำน้้าอื่นๆในตำบลน้ำพางเป็นหมู่บ้านเครือข่ายร่วม ได้แก่ บ้านน้ำพางหมู่ที่ 4 และบ้านน้ำพางใหม่หมู่ที่ 7 ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในลำน้้าพาง บ้านน้ำปุนหมู่ที่ 1 อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในลำน้้าปุน บ้านน้ำลานหมู่ที่ 2 อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในลำน้้าลาน บ้านน้ำแฉะหมู่ที่ 3 อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในลำน้้าแฉะ บ้านน้ำตวงหมู่ที่ 9 อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในลำน้้าตวง และบ้านร่มเกล้า หมู่ที่ 10 อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในลำน้้าแ่ง โดยจะมีตัวแทนแกนนำของแต่ละหมู่บ้านมาเป็นคณะกรรมการดำเนินงานร่วมกัน

2.2 ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

ผลจากการรวมตัวของกลุ่มแกนนำในแต่ละหมู่บ้านที่จะร่วมกันจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในทุกแหล่งน้ำพื้นที่ตำบลน้ำพาง โดยกลุ่มแกนนำประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ประธานกรรมการบริหารและประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพาง ตัวแทนของผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีบทบาทในหมู่บ้าน ประธานชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนของเยาวชน ตัวแทนของแม่บ้าน และตัวแทนของพรานปลา รวมจำนวน 20 คน และมีชาวบ้านทุกหมู่บ้านเป็นแนวร่วมในการดำเนินงาน และเรียกการรวมกลุ่มดังกล่าวว่า “ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง”-การรวมกลุ่มดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อประสานการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านให้มีรูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่เหมือนกัน
2. เพื่อปลูกจิตสำนึกและสร้างกระแสสังคมการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เกิดขึ้นในตำบลน้ำพาง
3. เพื่อร่วมวางแผนนโยบายและผลักดันการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและทุนทางสังคมอื่นๆของตำบลน้ำพางให้มีความเจริญรุ่งเรือง

รูปที่ 11 โครงสร้างของชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

การเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนน้ำพาง คงจะไม่จำกัดเฉพาะแต่ในพื้นที่ตำบลน้ำพางเท่านั้น คงจะต้องมีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนที่ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำชุมชนอื่นๆ เรียนรู้กับหน่วยงานของภาครัฐ กลุ่มองค์กรอื่นๆ นอกจากนี้ยังต้องร่วมเรียนรู้กับเครือข่ายด้านอื่นๆนอกเหนือจากเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น เครือข่ายอนุรักษ์ป่าไม้ เครือข่ายดนตรีพื้นเมือง เครือข่ายวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือเครือข่ายท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อนำเอาความรู้ใหม่ที่ได้มาพัฒนา ปรับปรุงกระบวนการจัดการที่ชุมชนดำเนินการอยู่เดิมให้มีการพัฒนาและทันต่อสภาพสังคมและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นต่อไป

3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

ปัจจัยที่เสริมและเอื้อให้การขยายเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์ท้องถิ่นของตำบลน้ำพาง ทั้งในพื้นที่ศึกษา 4 หมู่บ้าน และยังขยายแนวคิดและการดำเนินงานไปยังหมู่บ้านนอกพื้นที่ศึกษาใน ตำบลน้ำพางให้เป็นเครือข่ายการอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางมีปัจจัยดังต่อไปนี้

3.1 กระแสสังคมด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กระแสสังคมด้านการอนุรักษ์พันธุ์ สัตว์น้ำ หรือเรียกว่าวังปลา นั้นมีมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ซึ่งขณะนี้หมู่บ้านที่ดำเนินการ อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่จังหวัดน่านประมาณร้อยละหมู่บ้าน ตำบลน้ำพางเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำมาก่อนในบางหมู่บ้าน และได้ขยายเข้าไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียงจนมีการ ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำครบทุกหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลน้ำพางในระยะเวลาต่อมา จึงส่งผลให้ เกิดการรวมกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางขึ้น

3.2 การมีแหล่งน้ำธรรมชาติและการประสบปัญหาการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิด ร้ายแรงในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทุกหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลน้ำพางจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำธรรม ชาติ เช่นลำน้ำว่า ลำน้ำพาง ลำน้ำแฉะ ลำน้ำปุน ลำน้ำลาน ลำน้ำตวง ลำน้ำปู้ ลำน้ำฟ้า ลำน้ำเป่ง ใน แต่ละลำน้ำก็มีปริมาณสัตว์น้ำที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์มาก่อน ชาวบ้านได้อาศัยทรัพยากรสัตว์น้ำใน แหล่งน้ำเหล่านั้นในการดำรงชีวิตประจำวัน ต่อมาเมื่อพบปลาจากทั้งในและนอกพื้นที่ทำการจับปลา ในลำน้ำด้วยการใช้ระเบิดและไฟฟ้าทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อวิถีการ ดำรงชีวิตของคนในชุมชน เช่นการจับสัตว์น้ำได้ในปริมาณที่ลดลงไม่เพียงพอต่อการบริโภคประจำ วัน เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มแกนนำอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหมู่บ้านต่างๆ ในการ สกัดกันปัญหาการทำลายปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติของพื้นที่ตำบลน้ำพาง ที่ยังพบอยู่ในขณะนี้และ อาจจะลุกลามต่อไปถ้าหากว่าไม่มีวิธีการจัดการกับปัญหาดังกล่าว

3.3 ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ในสังคมชนบทภาวะผู้นำเป็นทุนที่สำคัญในการชักนำให้ ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ เพราะผู้นำในสังคมชนบทคือผู้ที่รักษาผลประโยชน์ส่วน รวมของหมู่บ้าน เป็นผู้ชี้แจงหาทรัพยากรและวิธีการในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้ดูแลความสงบ เรียบร้อยในหมู่บ้านรักษาความยุติธรรมของชาวบ้าน แต่ต้องเป็นผู้นำที่มาจากความยินยอมพร้อม ใจของชาวบ้านส่วนใหญ่ ไม่ใช่ผู้นำที่ได้มาแบบ“พวกมากลากไป” หรือ“มือใครยาวสาวได้สาวเอา” และผู้นำชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ เป็นผู้นำที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทุกคนไม่มี ประวัติการทำลายปลาด้วยระเบิด ไฟฟ้า สารเคมี จึงเป็นที่ยอมรับและให้ความร่วมมือของชาวบ้าน

โดยส่วนใหญ่ และสามารถจะนำชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านเครือข่ายดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้

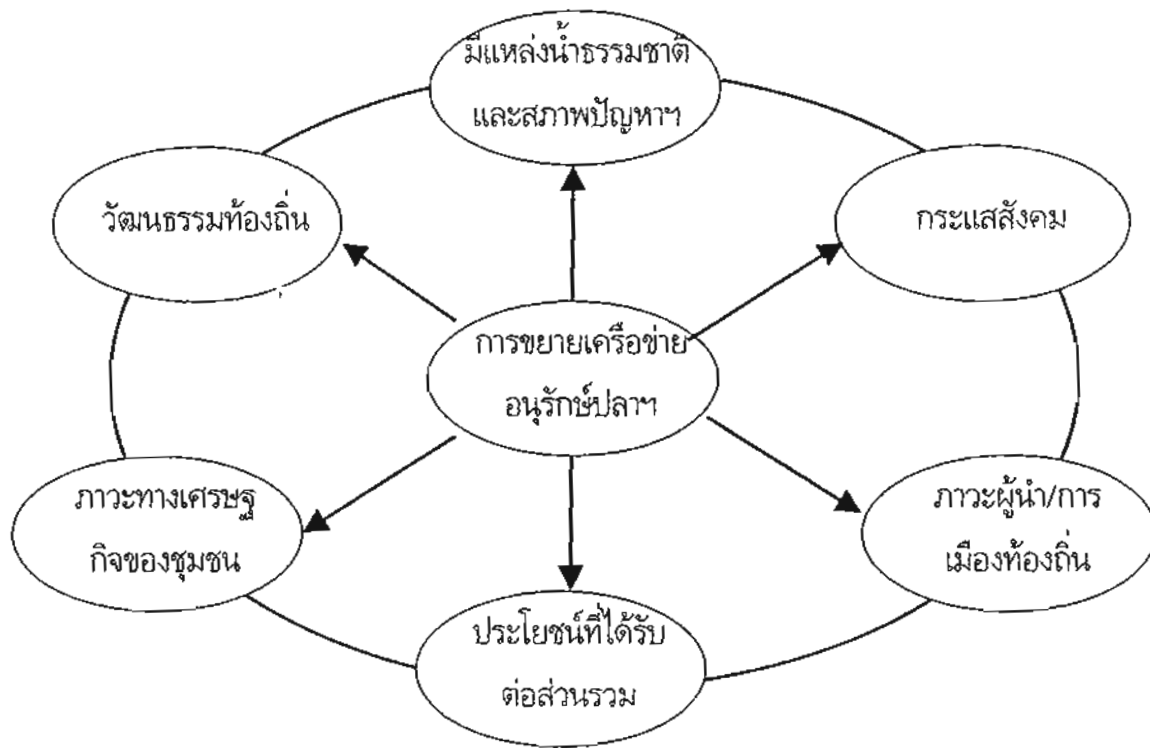
3.4 วัฒนธรรมของท้องถิ่น ตำบลน้ำพางเป็นพื้นที่ที่มีเส้นทางเข้า-ออกพื้นที่เพียงเส้นทางเดียวและไม่ใช้ทางผ่านไปสู่พื้นที่ตำบล อำเภออื่นๆ การสัญจรเข้าสู่พื้นที่ตำบลน้ำพางส่วนใหญ่จึงมีเฉพาะชาวบ้านตำบลน้ำพาง บุคคลต่างพื้นที่ถ้าจะเดินทางไปในพื้นที่ตำบลน้ำพางต้องมีฐานะหรือความจำเป็นเท่านั้น ชาวบ้านในตำบลน้ำพางจึงอยู่อย่างสงบและสภาพพื้นที่ได้บังคับให้ชาวบ้านต้องประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกัน วิถีชีวิตจึงคล้ายกัน มีอาชีพที่คล้ายกัน ภาษาพูดที่เหมือนกัน พิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่นที่เหมือนกัน และวัฒนธรรมของท้องถิ่นก็เป็นสิ่งที่หล่อหลอมคนในตำบลน้ำพางให้มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นเสมือนเป็นเครือญาติเดียวกันมากยิ่งขึ้น เช่น ประเพณีสักการะพระธาตุคำบัว จะมีชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆ ในพื้นที่ตำบลน้ำพางมาร่วมสร้างน้ำและสักการะองค์พระธาตุในช่วงเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี พิธีขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เจ้าภาพก็จะเชิญแขกในหลายๆ หมู่บ้านมาร่วมเป็นเกียรติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ของชาวบ้านระหว่างหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์ที่ดี เช่น ในการจัดงานสืบชะตาแม่น้ำว่า กลุ่มแม่บ้านจากบ้านน้ำพระทัยก็จะมาช่วยกลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำว่าจัดเตรียมอาหารกลางวันเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน พอถึงบ้านน้ำพระทัยจัดงานสืบชะตาแม่น้ำกลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำว่าก็ไปช่วยกลุ่ม แม่บ้านบ้านน้ำพระทัยเป็นการตอบแทน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ตอบมือ” ความสัมพันธ์ยังพบในกลุ่มผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย เช่น การไปมาหาสู่กันของผู้นำชุมชนของบางหมู่บ้านเป็นประจำ ไปดื่มเหล้าด้วยกัน มีอะไรก็ปรึกษาหารือกันทั้งอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านกำนันในตำบลน้ำพางจะมีแผนการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน ลักษณะการประชุมจะหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในการประชุมครบ 10 หมู่บ้านในแต่ละปี สิ่งเหล่านี้จึงเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางได้

3.5 ภาวะทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ตำบลน้ำพางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมร้อยละ 95 ของประชากรทั้งตำบล และชาวบ้านมีรายได้ต่อปีเฉลี่ย 5,000-6,000 บาทต่อคนต่อปีเท่านั้น ถือว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ ประกอบกับชาวบ้านได้รับผลกระทบของภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงปี 2540 ที่ผ่านมา ชาวบ้านต้องพึ่งพาธรรมชาติทั้งในด้านอาหารและชีวิตความเป็นอยู่มากยิ่งขึ้น เช่น อาหารจากทรัพยากรป่าไม้ แหล่งอาหารจากทรัพยากรสัตว์น้ำ ฯลฯ แต่หากว่าสัตว์น้ำมีปริมาณที่ไม่พอเพียงต่อการบริโภคของชาวบ้านต้องส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ

ชาวบ้านเหมือนอย่างเช่นในอดีต ราวๆปี 2535ที่ผ่านมา จึงเป็นแรงเสริมอีกด้านหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านเพิ่มความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างจริงจัง . เพื่อที่จะได้พึ่งพาทรัพยากรสัตว์น้ำในการดำรงชีพสืบต่อไป

3.6 การพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีพของชาวบ้านและการได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ชาวบ้านในตำบลน้ำพองมีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีพมาตั้งแต่อดีตทั้งด้านทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรสัตว์น้ำ เมื่อปริมาณสัตว์น้ำมีจำนวนลดลงจึงส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีพของชาวบ้าน ดังนั้นการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนเป็นการสร้างโอกาสในการใช้ ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างเสมอภาคกันของคนในชุมชน ในพื้นที่ตำบลน้ำพองบ้านน้ำว่าถือว่าเป็น หมู่บ้านต้นแบบในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่ได้ดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์ปลามาก่อนและมีผลงานจาก การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ มีพันธุ์ปลาชนิดต่างๆจำนวนมากแหวกว่ายให้ผู้ที่แวะเวียนมาชมได้พบ เห็นในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เป็นที่ประจักษ์ของชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ และจากคำบอกเล่าของ ชาวบ้านในหมู่บ้านน้ำว่าถึงสิ่งที่ชาวบ้านได้รับตอบแทนในการอนุรักษ์ปลาคือ การได้ปลามาเป็น อาหารของคนในครอบครัวในแต่ละวัน “ถ้าขยันหาปลาแล้วแทบไม่ต้องใช้เงินซื้ออาหารในแต่ละวัน เลย” เป็นสิ่งที่ยืนยันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชาวบ้าน นอกจากผลประโยชน์ด้านอาหารแล้วความสวยงามของฝูงปลาที่แหวกว่ายในลำน้ำเป็นความงามที่ธรรมชาติได้มอบให้กับผู้ที่พบเห็นแล้วเกิดความสุขสบายใจ และสิ่งเหล่านี้เป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้านที่ ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จ แสดงถึงพลังความสามัคคีของชาวบ้านในหมู่บ้านอีกประการ หนึ่งด้วย จากผลความสำเร็จในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านส่งผลดีต่อการดำรงชีวิต ของชาวบ้านกลายเป็นกระแสสังคมการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำอีกประการหนึ่ง เป็นสิ่งที่ช่วยก่อให้เกิด ความร่วมมือของชาวบ้านและหมู่บ้านเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำพื้นที่ตำบลน้ำพองขึ้นได้

รูปที่ 12 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขยายเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพอง

บทบาทของชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพองที่ผ่านมา

หลังจากการรวมตัวของกลุ่มแกนนำกลุ่มต่างๆ ในด้านการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2545 ที่ผ่านมา คณะกรรมการได้ดำเนินงานในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำดังต่อไปนี้

1. ร่างระเบียบของชมรมฯ และประชาสัมพันธ์มาตรการการอนุรักษ์สัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพอง ให้กับหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลน้ำพองหมู่บ้านและหมู่บ้านนอกเขตตำบลน้ำพองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

2. การจัดเวทีระดับตำบลเพื่อวางแผนพัฒนาการอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นของหมู่บ้านลุ่มน้ำว่า และหมู่บ้านเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำลุ่มน้ำอื่นๆ ที่กำลังเริ่มดำเนินการ ให้การดำเนินงานมีรูปแบบที่เหมือนกับหมู่บ้านลุ่มน้ำว่าที่เป็นหมู่บ้านต้นแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

3. การเข้าไปช่วยเหลือหมู่บ้านเครือข่ายที่มีปัญหาอุปสรรคในการขยายแนวเขตสวน พันธุ์สัตว์นำออกไปจากแนวเขตเดิม เช่นการร่วมชี้แจงเหตุผลของการดำเนินงานในที่ประชุมของหมู่บ้าน การแจ้งผลการดำเนินงานในเวทีผู้นำชุมชน และเวทีชุมชนอื่นๆเพื่อเป็นการสร้างกระแสสังคมให้ชาวบ้านได้ตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

4. การวางแผนการจัดการทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตลอดจนการจัดหางบประมาณในการดำเนินงาน

4. ผลของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ : กลไกการฟื้นฟูแหล่งน้ำและพลิกฟื้นวิถีชนบท

ผลของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ว่าตำบลน้ำพาง ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่อีก 20 กว่าปีที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการก็ตาม แต่ผลของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนตั้งแต่อีกที่ผ่านมาก็มีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูความสมบูรณ์ของระบบนิเวศแหล่งน้ำได้ในระดับหนึ่ง ผลของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ว่า ตั้งแต่อีกจนกระทั่งหลังดำเนินงานวิจัยพอจะสรุปอย่างสังเขปได้ดังนี้

4.1 ผลต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำ

4.1.1 ฟื้นฟูนิเวศบก ได้แก่ ป่าริมน้ำ พืชบก พืชริมน้ำ และสภาพแวดล้อมแหล่งน้ำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ที่สามารถเกื้อกูลต่อสัตว์น้ำและสัตว์ที่อาศัยอยู่ริมน้ำ ป่าริมน้ำยังพบในสัดส่วนที่มาก เมื่อเทียบกับพื้นที่ด้านการเกษตรของชาวบ้านบริเวณริมน้ำว่า โดยเฉพาะป่าบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านจะถูกหมู่บ้านอนุรักษ์ไว้เป็นป่าชุมชนด้วยเช่นกัน จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน พืชบกที่พบตามริมลำน้ว่าถึงแม้จะมีจำนวนที่ลดน้อยลงไปอันเนื่องมาจาก การตัดพาลของกระแสอันเชี่ยวในช่วงฤดูฝน และการตัดไม้ของชาวบ้าน แต่ก็ยังพบ ต้นไทร ต้นหว้า ต้นมะเดื่อ ต้นกุ่ม ต้นไคร้ ต้นแขม ต้นอ้อ ผักหนาม ผักกูด อยู่ตามริมน้ำ ที่เป็นประโยชน์ต่อสัตว์น้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม พืชริมน้ำที่ยังเป็นพืชหลักของลำน้ว่า ได้แก่ ต้นไคร้ ผักกูด ต้นแขม ต้นอ้อ ตามลำดับ โดยที่พืชเหล่านี้ยังไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องจากว่าตำแหน่งที่พืชริมน้ำเหล่านี้เจริญเติบโต เป็นบริเวณริมน้ำตามหาดทราย พอถึงช่วงฤดูฝนจะมีน้ำไหลเชี่ยวมาก จึงไม่มีชาวบ้านคนไหนเข้าไปทำการเกษตร

กรรมบริเวณดังกล่าวเลย และพืชเหล่านี้สามารถปรับตัวให้อยู่รอดจากการพัดพาของกระแสน้ำอันเชี่ยวในฤดูฝนได้

4.1.2 พื้นฟูและรักษานิเวศแหล่งน้ำ ที่ไม่ใช่สัตว์น้ำ เช่นสภาพแหล่งน้ำ กรวด หิน ทราย ฝา และพืชน้ำ สภาพแหล่งน้ำของลำน้ำว่า ที่ประกอบไปด้วยวัง หาด แก่งต่างๆ แต่ละวัง หาด แก่ง ประกอบไปด้วย หิน กรวด ทราย ฝา สภาพแหล่งน้ำหลักๆเช่น วัง หาด แก่ง ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง จากการสัมภาษณ์อัยมิ่ง แสนขุน บ้านน้ำว่ากล่าวว่า "สภาพลำน้ำว่าปัจจุบันนี้ ยังเหมือนกับสภาพลำน้ำว่าในอดีต วังน้ำ หาด แก่ง ยังอยู่บริเวณเดิม มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ถึงแม้ว่าลำน้ำบางแห่งจะตื้นเขินไปบ้างแต่ยังคงสภาพเหมือนเดิม" ที่ผ่านมามีนายทุนพยายามจะขอประมูลดูดทรายดูดหินในลำน้ำว่าบริเวณบ้านน้ำว่าตำบลน้ำพาง แต่ทางหมู่บ้านโดยการนำของผู้ใหญ่ชุม ทองคำ ผู้ใหญ่บ้านน้ำว่าไม่อนุญาตให้นายทุนเหล่านั้นดำเนินการดูด หิน ทราย รวมถึงการนำหินบริเวณริมน้ำออกจากพื้นที่เพื่อไปตกแต่งอาคารบ้านเรือนของคนนอกพื้นที่ จึงทำให้สภาพลำน้ำว่ายังคงสภาพเดิมเอาไว้ได้จนถึงทุกวันนี้

4.1.3 คุณภาพแหล่งน้ำดีขึ้น จากการตรวจสอบปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ ณ จุดอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำบ้านน้ำว่าและบ้านน้ำญี่ปุ่นในเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ.2545พบว่ามีความเข้มข้นออกซิเจนละลายในน้ำเท่ากับ 7.5 และ 7.3 ตามลำดับ ซึ่งปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำมีค่าที่เพิ่มขึ้นจาก การตรวจในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2544 ที่มีค่าออกซิเจนละลายในน้ำ ณ จุดอนุรักษ์พันธุ์ปลาบ้านน้ำว่า บ้านน้ำญี่ปุ่น และบ้านห้วยทรายมูล เท่ากับ 6.8 , 6.2 และ 6.4 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าพืชที่พบในลำน้ำว่า ได้แก่ เต่า ไก่ เทน อองลอน สาหร่ายชนิดอื่นๆ ในปริมาณที่ไม่มากนัก "ในอดีตราวปี พ.ศ. 2535 เต่า ไก่ เทน พบมากในลำน้ำว่า ใส่แ่งได้แต่เต่า ไก่ หิน ทรายในน้ำก็ไม่สวยเลย"(นายชูวิทย์ แก้วใส, สัมภาษณ์) จากผลการสำรวจสภาพแหล่งน้ำในลำน้ำว่าเดือนเมษายน 2545 ของคณะวิจัย พบว่า บริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านจะไม่ค่อยพบพืชน้ำขึ้นเลย ก้อนหิน ฝา ทราย จะสะอาดเกลี้ยงเกลาเมื่อมองดูแล้วสบายตา พอเลยเขตอนุรักษ์เข้าสู่เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้าน พบพืชน้ำขึ้นบ้างเล็กน้อย ก้อนหิน ฝา ทราย ยังมีความสะอาดอยู่ สอดตามเหตุที่ทำให้เกิดผลเช่นนี้จากพรานปลาที่ร่วมสำรวจกล่าวว่า "บริเวณเขตอนุรักษ์และเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำจะมีปลาและสัตว์น้ำอยู่มาก และปลาที่ขึ้นจะมีจำนวนที่ลดลงได้ก็เพราะมีคนจับหมดจึงไม่พบพืชน้ำในบริเวณดังกล่าวมากนัก" แต่พอพ้นเขตอนุรักษ์และเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านเข้าสู่เขตปลอดการอนุรักษ์ ที่เป็นพื้นที่ลึกลับระเบิดปลาของพรานปลาบางคน กลับพบว่า

โก แหน ตะไคร้ น้ำขึ้นเต็มท้องน้ำแทบจะมองหาก้อนหิน ทราบ ฝ่าไม้พบบเลย สภาพของพืชน้ำมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านบอกว่า “บริเวณลำน้ำนอกเขตสงวนออกไปจะไม่ค่อยมีปลาที่มากินพืชน้ำ เนื่องจากถูกรบกวนจากกลุ่มที่มากลอบระเบิดปลา จึงมีแต่พืชเต็มไปหมด” นั้นแสดงว่าเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านมีความสมบูรณ์ของนิเวศน้ำมากกว่านอกเขตอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของอรรถกร กฤตบุญฤทธิ์ กล่าวในพิเศษรู้ หนองช้าง (อ้งแล้ว, 2544: 8) พบว่าระบบนิเวศของแหล่งน้ำมีความสมบูรณ์ขึ้นในบริเวณชุมชนที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยคุณสมบัติน้ำทางกายภาพของน้ำมีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปลาและสัตว์น้ำ การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและความสมบูรณ์ของนิเวศน้ำได้มีพรานปลาในชุมชนกล่าวว่า “การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำใช้ปลาม่อม ปลาหิ่ง ปลาหมออารีเป็นเครื่องชี้วัดก็ได้ เพราะปลาเหล่านี้ชอบน้ำสะอาดถ้าน้ำสกปรกปลาจะไม่อยู่ ส่วนการตรวจสอบความสมบูรณ์ของนิเวศน้ำถ้าใช้ปริมาณพืชน้ำ ความสะอาดของหิน ทราบ ฝ่า เป็นสิ่งยืนยันได้” (นายลัย แสนบุญ, สัมภาษณ์)

4.1.4 สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ผลจากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำน้ำว่า 4 หมู่บ้านตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันนี้ พบว่าปลาท้องถิ่นหลายชนิดในลำน้ำว่ามีปริมาณลดลง จนปลาบางชนิดหาจับไม่ได้เลย เช่นปลาแกง ปลาหลด ปลาเพี้ย ปลาบอก ปลาจอก และบางชนิดมีปริมาณที่ลดลงแต่ยังพอจับได้ในลำน้ำว่า เช่นปลาตะเพียน ปลาชบาล ปลาปึก ปลาสิก ปลาคัง ปลาแค้ ปลาม่อม ปลาหิ่ง ปลาจาด ซึ่งขณะนี้ปลาที่พรานปลาไม่พบในลำน้ำว่าก็มีให้พบในลำน้ำว่า ส่วนปลาที่หาจับยากหรือจับได้จำนวนน้อยก็มีจับได้ในปริมาณเพิ่มมากขึ้น และปลาที่จับได้ตามปกติในลำน้ำว่าแต่จับได้ในปริมาณที่ไม่มาก เช่น ปลาหนาม ปลาปก(แก้มซ้า) ปลานิล ปลาเงียงเหียว ปลาทอง ปลาหมอ ก็สามารถจับได้เพิ่มมากขึ้นจนพอเพียงต่อการบริโภคประจำวัน ค่าเฉลี่ยในการจับปลาได้ในลำน้ำว่าของพรานปลาในหมู่บ้านเพิ่มจาก 3.8 ซีด/วัน/ครัวเรือนในเดือนมีนาคมปี 2544 เป็น 5 ซีด/วัน/ครัวเรือนในเดือนเมษายนปี 2545 นอกจากปลาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ปลาหมออารีที่เป็นปลาหายากและใกล้สูญพันธุ์ที่พบในลำน้ำว่าแห่งเดียวของประเทศไทยก็มีปริมาณที่มากขึ้น โดยพบปลาหมออารีในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน เช่น หาดงาม แก่งพาง พื้นที่เขตอนุรักษ์บ้านน้ำพระทัย แก่งขอนพื้นที่เขตอนุรักษ์บ้านน้ำว่า หาดแก่งปู้ พื้นที่เขตอนุรักษ์บ้านน้ำปู้ และแก่งโปร่ง พื้นที่เขตอนุรักษ์บ้านห้วยทรายมูลเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของทีมนักวิจัยประชาคมจังหวัดน่าน(กว้างใน พิเศษรู้ หนองช้าง 2544: 48)ที่มีผู้พบปลาหมออารีในลำน้ำว่าเพิ่มมากขึ้น นอกจากปริมาณการจับปลาของพรานปลาท้องถิ่นที่จะบ่งบอกถึงการฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำแล้ว “บัวหน” หรือ “นาก

น้ำ” ก็เป็นดัชนีที่บ่งบอกความสมบูรณ์ของสัตว์น้ำได้อีกประการหนึ่ง บัวเป็นสัตว์กินปลาที่อยู่ใกล้ๆกับแหล่งน้ำตามธรรมชาติ พบตามแหล่งน้ำทั่วไป พรวนปลาในท้องถิ่นไม่เคยพบบัวในลำน้ำบริเวณใกล้ๆกับชุมชนในราวปี พ.ศ. 2533 - 2539 พรวนปลาบอกว่า บัวได้หนีไปอยู่ลำน้ำสาขาของลำน้ำว่า เช่นน้ำตวง น้ำฟ้า ที่มีปลาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์มากกว่าลำน้ำว่าในขณะนั้น แต่ในราวปีพ.ศ. 2540 พรวนปลาเริ่มพบบัวในลำน้ำว่าบริเวณใกล้ๆกับชุมชน และพบบ่อยขึ้นในปัจจุบัน สิ่งที่ยังบอกว่ามีบัวกลับมาคือ ร่องรอยของการฝึกตาข่ายของบัวแล้วนำเอาปลาที่ติดตาข่ายไปกิน ที่ชาวบ้านมักจะออกไปวางตาข่ายดักปลาไว้ตอนกลางคืน หรือการขโมยปลาที่ติดเครื่องมือจับปลาชนิดอื่นๆของชาวบ้าน

4.2 ผลต่อสังคม

4.2.1 ความสัมพันธ์ของชุมชนดีขึ้น พบว่าความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านและคนระหว่างหมู่บ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นถ้าหากว่ามีการดำเนินงานในลักษณะเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งก่อนหน้านี้ชุมชนจะเน้นการจัดการปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเฉพาะของชุมชนตนเอง แต่หลังจากการเรียนรู้ปัญหาการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละชุมชนแล้วพบว่า ชุมชนเริ่มมองเห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคมในภาพรวมมากกว่ามองผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง ดังนั้นจึงเกิดความร่วมมือของหมู่บ้านเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพางขึ้นในรูปแบบ “ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง” และชมรมจะพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาทุกหมู่บ้านในตำบลน้ำพางให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ทางชุมชนมีแผนที่จะใช้กระบวนการที่เรียนรู้ปัญหาในช่วงที่ผ่านมา ไปจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ การฟื้นฟูชนบทธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในขณะนี้ ให้คงอยู่กับตำบลน้ำพางต่อไป ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า กลุ่มที่มาร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล มีครบทุกกลุ่มในหมู่บ้านได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน(ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.) กลุ่มพรวนปลา ผู้เฒ่าผู้แก่ กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนและยุวชน เป็นต้น

4.2.2 ได้รับปลาเป็นอาหารเพิ่มมากขึ้น ทรัพยากรทางธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ก่อนปี พ.ศ. 2533 ชาวบ้านในตำบลน้ำพางแทบจะไม่สั่งซื้ออาหารจากตลาดเลย ชาวบ้านจะหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติเกือบทั้งหมด และทรัพยากรทางธรรมชาติเริ่มลดลงจนกระทั่งปี พ.ศ.2533เป็นต้นมา อาหาร

จากแหล่งธรรมชาติมีไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2535 ถือว่าเป็นช่วงวิกฤตสัตว์น้ำ จึงต้องมีการหาซื้ออาหารจากภายนอกพื้นที่ พบรถเร่จำหน่ายอาหาร ร้านจำหน่ายอาหารสด ร้านชำ เกิดขึ้นในพื้นที่และเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ ในเวลาต่อมา พอถึงปี พ.ศ. 2540 เป็นช่วงที่สัตว์น้ำเริ่มฟื้นตัวขึ้นมา ชาวบ้านจึงได้รับอาหารจากแหล่งน้ำเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านสามารถจับปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ เช่น กุ้ง หอย มาเป็นอาหารประจำวันได้แทบจะไม่ต้องซื้ออาหารจากภายนอกพื้นที่เพิ่มเหมือนเช่นอดีตที่ผ่านมา รถเร่จำหน่ายอาหารได้ลดปริมาณการจำหน่ายลง แต่กลับไปจำหน่ายสินค้าประเภทข้าวสาร เสื้อผ้าแทน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านถึงการจับปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ พ่อติ พรหมเกษา บ้านน้ำปู้ กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้แทบไม่ต้องซื้อปลาจากรถขายปลาเลย ถ้าหากว่าขยันหน่อย ถ้าไปดักแ่งไว้ช่วงเย็นตอนเช้าทุกๆ เช้าก็ได้ปลาที่ติดแ่งประมาณ 0.5 - 1 กิโลกรัม ซึ่งเป็นปริมาณที่เพียงพอต่อการประกอบอาหารในประจำวันได้” และผลการบอกกล่าวของพรานปลาหลายๆ คนในหลายๆ หมู่บ้านเกี่ยวกับการจับปลาในแหล่งน้ำว่าก็ได้รับคำตอบที่คล้ายกันนี้ จากการที่ชาวบ้านไม่ต้องซื้อปลา เนื้อสัตว์ จากตลาดหรือรถเร่ ครอบครัวยังไม่ต้องสูญเสียเงินทองในการซื้ออาหาร ทำให้ครอบครัวมีเงินออมเพิ่มมากขึ้น พรานปลาในหมู่บ้านที่มีความชำนาญในการหาปลานอกจากจะไม่ต้องซื้อปลาเป็นอาหารประจำวันแล้วถ้ามีปลาเหลือจากการรับประทานในประจำวันยังสามารถจำหน่ายได้เงินมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

จากข้อมูลการบริโภคปลาของชุมชนลุ่มน้ำว่าที่ได้จากการสัมภาษณ์ครัวเรือน เดือนมีนาคม พ.ศ. 2544 พบว่าครัวเรือนมีการบริโภคปลาเฉลี่ย 8.4 วันต่อเดือน ปริมาณปลาที่จับได้ในลำน้ำว่าเฉลี่ยประมาณ 3.8 ซีด รวมปลาที่จับได้จากลำน้ำว่าต่อเดือนเฉลี่ยประมาณ 380 กิโลกรัม คิดเป็นเงินประมาณ 22,800 บาท และจากผลการสำรวจข้อมูลการบริโภคปลาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2545 พบว่า ครัวเรือนมีการบริโภคปลาเพิ่มขึ้นเป็น 10 วันต่อเดือน ปริมาณปลาที่จับได้จากลำน้ำว่าเฉลี่ย 5 ซีด/ครั้ง/หลังคาเรือน รวมปลาที่ชาวบ้านจับได้ในแหล่งน้ำว่าประมาณ 565 กิโลกรัมต่อเดือน คิดเป็นเงินประมาณ 33,900 บาท

4.2.3 มีสถานที่ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยว
ในลำน้ำว่า ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 โดยกลุ่มแพไม้ไผ่ แต่การท่องเที่ยวในช่วงนั้นยังไม่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากนักตลอดจนประชาชนในอำเภอแม่จรมิยังไม่นิยมมาเที่ยวที่ลำน้ำว่า แต่ในระยะเวลาต่อมาอำเภอแม่จรมิจึงได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในลำน้ำว่า เนื่องจากมีสภาพของลำน้ำว่าที่สวยงาม ทัศนภาพน้ำที่สะอาด มีวังปลาหลายแห่ง เหมาะแก่การพักผ่อน

หย่อนใจ โดยการส่งเสริมการล่องแพ ซึ่งมีทั้งแพไม้ไผ่และแพยางให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และได้
 ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดน่าน ต่างจังหวัด และต่างประเทศ พอสมควรมาท่องเที่ยวชมความงามตามธรรมชาติของลำน้ำว่า ที่ยังคงความสะอาดบริสุทธิ์เอาไว้ การได้รับประโยชน์
 จากกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการท่องเที่ยวของประชาชนในตำบลน้ำพางยังมี
 มีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับผู้ประกอบการจากต่างพื้นที่ นอกจากกลุ่มแพไม้ไผ่ที่สมาชิกกลุ่ม
 มาจากคนในท้องถิ่นเท่านั้นที่พลอยได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าเดิม แต่ประโยชน์ที่
 ชาวบ้านได้รับโดยตรงมากกว่าการบริการการท่องเที่ยวคือการได้มาพักผ่อนหย่อนใจ มาว่ายนน้ำ มา
 ชมปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาของบ้านน้ำว่า ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางการพักผ่อนหย่อนใจในลำน้ำว่าของ
 ชาวตำบลน้ำพางและอำเภอแม่จริม ช่วงฤดูร้อนเดือนตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน โดยเฉพาะช่วงสงกรานต์
 จะมีการจัดงานเทศกาลสงกรานต์ ณ หาดทรายบ้านน้ำว่า จะมีชาวบ้านจากที่
 ต่างๆมาเที่ยวน้ำว่าเป็นจำนวนมาก แต่การท่องเที่ยวแบบไร้จิตสำนึกของนักท่องเที่ยวก็อาจจะส่งผล
 กระทบต่อคุณค่าของสังคมและแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิมได้

4.2.4 ความภาคภูมิใจของชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์ปลาของชุมชนลำน้ำว่าถือว่า
 ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง สร้างความภาคภูมิใจให้กับทุกคนในหมู่บ้าน ที่ทางหมู่บ้าน
 สามารถจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำได้เหมือนกับหมู่บ้านที่มีประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงมาก่อน
 เช่น บ้านหาดผาชน บ้านดอนแก้ว จากการสอบถามความคิดเห็นของชาวบ้านหลายๆคน เช่น กลุ่ม
 แม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มพรวนปลา กลุ่มผู้นำชุมชน ทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า "การอนุรักษ์
 พันธุ์ปลาเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ชาวบ้านได้ปลาเป็นอาหารเพิ่มมากขึ้น เมื่อพบปลาในเขตอนุรักษ์ใน
 ปริมาณที่มาก ก็มีความดีใจที่พวกเราก็สามารถจะอนุรักษ์ปลาได้เหมือนกับที่อื่นๆ และจะดำเนิน
 การเช่นนี้ต่อไป"

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการศึกษา

1. นิเวศแหล่งน้ำ

1.1 สภาพแหล่งน้ำ

ลำน้ำว่าก้าเกิดในพื้นที่ตำบลบ่อเกลือเหนือ อำเภอบ่อเกลือ ไหลลงทางทิศใต้ของอำเภอบ่อเกลือ เข้าสู่อำเภอสันติสุข อำเภอมะจรรย์และไหลไปรวมกับแม่น้ำน่านในเขตอำเภовеียงสา ลำน้ำว่าไหลผ่านภูมิประเทศที่เป็นป่า ภูเขา เป็นส่วนใหญ่ ลำน้ำว่าจึงเกิด แก่ง หาดวังตามธรรมชาติ ลักษณะต่างๆมากมาย ประกอบกับไม่ค่อยมีการตั้งถิ่นฐานของประชาชนตามลำน้ำจึงทำให้ลำน้ำว่ายังคงความงามตามธรรมชาติ และแต่ละแห่งของลำน้ำชาวบ้านได้ตั้งชื่อไว้เรียกขานเพื่อให้ง่ายต่อการจดจำแหล่งที่ตั้งของวัง หาดและแก่งต่างๆ ความลึกของวังลึกมากที่สุดประมาณ 6 เมตร ณ วังบุงส้มป่อย รองลงมาได้แก่วังโป่งโต้ม วังหาดผาเต วังเวินห้วยถ้ำ วังเวินแก่งเสือ มีความลึกประมาณ 5 เมตร นอกจากวังน้ำในลำน้ำว่ามีความลึกมากแล้ว ยังมีประวัติความลึกกลับให้ชาวบ้านได้เล่าขานสืบต่อกันมาอีกด้วย เช่น วังรูผีเงือก ม่อนขี้ช้างน้ำ ซึ่งเชื่อว่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของช้างน้ำและพญานาค

สองข้างลำน้ำว่าประกอบไปด้วย ป่าไม้ พืชบก เช่น ไม้เต็ง รัง ต้นไทร ต้นเตื่อ ต้นหว้า ที่เชื่อมต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำ เช่นเป็นอาหารของปลาบางชนิด เป็นอาหารของนก พืชริมน้ำและพืชที่พบในแหล่งน้ำว่า ได้แก่ ต้นไคร้ ผักกูด ผักกุ่ม ผักหนาม ต้นแขม ต้นอ้อ เต่า ไก่ อ่องลอน แหน ตะไคร้หัว ฟิชเหล่านี้เป็นอาหารของปลาและสัตว์น้ำที่กินพืช และพืชบางชนิดยังเป็นอาหารของคนในชุมชนได้อีกด้วย

1.2 ปลาท้องถิ่น

ปลาท้องถิ่นในลำน้ำว่ามีหลายชนิด ที่สำคัญได้แก่ ปลาแค้ ปลาคัง ปลาหึ่ง ปลาบอก(สร้อยขาว) ปลาม่อม(มอน) ปลาเพี้ย(กา) ปลาปุง(พลวง) ปลาสะป้าก(ตะเพียนขาว) ปลามุด(อีตุด) ปลาฮิม(ชีวจินข้างควาย) ปลาผา(ตะพานน้ำ) ปลาตาบลาว ซึ่งชาวบ้านนิยมนำมาประกอบเป็นอาหารประจำวันของครอบครัว และปลาดังกล่าวยังเป็นที่ต้องการของชาวบ้านทั้งในและนอกพื้นที่ ปลาเหล่านี้สามารถนำมาประกอบอาหารพื้นเมืองได้หลายชนิด เช่น ต้มยำ แกง ลาบ ปิ้ง ท่อหมก หลาม น้ำพริก ปลาส้ม ขี้ปลาปัก นอกจากนี้ยังมีปลาหมออารีซึ่งเป็นปลาท้องถิ่นอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญนั้นคือ มีการสำรวจพบปลาหมออารีแห่งเดียวในลำน้ำว่าเท่านั้นในประเทศไทย ทั้งๆที่

ในอดีตเคยสำรวจพบลำน้ำตามภาคต่างๆของประเทศไทย ปลาท้องถิ่นเหล่านี้ได้มีปริมาณที่ลดลงตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่รับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกและกระแสการบริโภควัตถุนิยมแล้วเปลี่ยนวิธีการจับปลาด้วยเครื่องมือของท้องถิ่นหรือเครื่องมือกล มาเป็นเครื่องมือจับปลาชนิดร้ายแรง เช่น ระเบิด ไฟฟ้าช็อต สารเคมี กันเพิ่มมากขึ้น

2. นิเวศชุมชน

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรสัตว์น้ำในลำน้ำว่าพื้นที่ตำบลน้ำพางแบ่งระยะเวลาการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 3 ระยะ

2.1 ระยะที่ 1 ช่วงปลาชุกชุม ระยะก่อนปี พ.ศ. 2520 ในระยะนี้การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานของสังคม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านมีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตประจำวันสูง เช่น พึ่งพาด้านอุปโภค บริโภค ยารักษาโรค การประกอบอาชีพ ขณะเดียวกันธรรมชาติก็มีอิทธิพลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านสูงเช่นกัน เช่น ความเคารพ ศรัทธาต่อเจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าที่ ผีโป่ง ผีเสื้อน้ำ โดยมีหมอผี เจ้าพิธีกรรมในท้องถิ่นเป็นสื่อกลางในพิธีกรรมความเชื่อต่างๆเหล่านั้น วิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นไปแบบพออยู่พอกิน มีการพึ่งพาอาศัยกันสูง สังคมส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกันทั้งภายในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน

2.2 ระยะที่ 2 ระยะการเปลี่ยนแปลงพันธุ์สัตว์น้ำลดลง อยู่ในช่วง ปี พ.ศ. 2520 - 2539 ในระยะเวลานี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม เช่น การสร้างถนนลาดยาง สะพานคอนกรีต น้ำประปา ไฟฟ้า การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เช่น การเกษตรเพื่ออุตสาหกรรม การอพยพแรงงานไปต่างจังหวัดของกลุ่มวัยแรงงาน การสนับสนุนเงินทุนการดำเนินงานของกองทุนทางราชการหลายหน่วยงาน และการเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม เช่นการไม่สืบทอดพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ การยึดเงินตราเป็นสิ่งสำคัญกว่าระบบคุณค่าทางสังคมหรือทุนทางสังคมแบบดั้งเดิม มีการทำลายธรรมชาติด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์และด้วยความจงใจของชาวบ้านทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เพิ่มมากขึ้น มีการนำเอาเครื่องมือจับปลาชนิดร้ายแรงมาใช้ในพื้นที่ เช่น ระเบิด ไฟฟ้าช็อต หน้ากากดำน้ำ แหลมยิงปลา แทนอุปกรณ์จับปลาวิถีกลของท้องถิ่น ประกอบกับมีการก่อสร้างเขื่อนสิริกิติ์ในปี พ.ศ.2517 ที่ขัดขวางนิเวศของปลาบางชนิด และจำนวนประชาชนเพิ่มมากขึ้นมีการบริโภคสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้ปริมาณปลาในลำน้ำว่ามีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว บางหมู่บ้านได้เริ่มการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อแก้ไขปัญหา แต่ไม่ผ่านกระบวนการทางสังคม และวิธีการจัดการไม่ดี

พอ เช่นมีการประมูลการจับปลา(ด้วยวิธีการระเบิด)ในเขตอนุรักษ์ปลาของแต่ละหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

2.3 ระยะที่ 3 ระยะการฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ชุมชนได้เรียนรู้ผลกระทบจากกระแสตุนิยม การรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตก ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม เช่น ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และปัญหาการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำ นอกจากนี้ชุมชนยังได้เรียนรู้การไม่ประสบความสำเร็จของกระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำที่ผ่านมา ทำให้ชุมชนได้ให้ความสำคัญของวิถีชีวิตของท้องถิ่นแบบเดิมๆ จึงได้พยายามฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติของท้องถิ่นเช่น ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างจริงจังเพื่อให้ทรัพยากรเหล่านั้นกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์เอื้อให้กับการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นได้อย่างเป็นปกติ คณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มแกนนำในหมู่บ้านได้ไปศึกษาดูงานการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จมาก่อน แล้วนำกระบวนการที่ได้และจากประสบการณ์เดิม มาพัฒนาใช้ในการจัดการทรัพยากรสัตว์ของชุมชน จนทำให้การฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

แต่การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำก็ยังพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานอยู่ เช่น มีการระเบิดปลานอกเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน และมีการลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์ในเวลากลางคืนด้วยเครื่องมือกล เช่น การดำยิง ซึ่งเป็นโจทย์ที่ทางคณะวิจัยได้นำมาให้ชุมชนได้เรียนรู้และพัฒนารูปแบบ กระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพปัญหาและเอื้อต่อวิถีชีวิตของท้องถิ่น สามารถฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้กลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ในลำดับต่อไป

3. การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนลำน้าว้าตำบลน้ำพาง

กระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนลำน้าว้าตำบลน้ำพาง ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา กระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในระยะเริ่มต้นเป็นการใช้อำนาจของผู้นำชุมชนในการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังไม่มีก่อให้เกิดความล้มเหลวตามมา ต่อมาได้ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางมาตรการทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ผลของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถจะฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำได้ส่งผลให้ชุมชนขาดแคลนปลาจากแหล่งน้ำธรรมชาติในปี พ.ศ. 2535 จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอาหารจากร้านค้าและรถเร่ขายอาหารแทน เป็นเหตุให้นำไปสู่การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำกับหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำมาก่อน ได้แก่บ้านหาดผาชน กิ่งอำเภอภูเพียง และบ้านดอนแก้ว อำเภอท่าวังผา และชุมชนได้นำเอาความรู้ใหม่ผสมผสานกับประสบการณ์ของชุมชนเดิม มาพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาชุมชนจึงพบว่าผลของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำประสบความสำเร็จมากกว่าเดิม แต่สภาพโดยรวมแล้วยังพบว่ามีการทำลายปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงในแหล่งน้ำว้าโดยเฉพาะในพื้นที่รอยต่อระหว่างหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่ปลอดการอนุรักษ์ จึงนำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชนในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในช่วงการดำเนินงานวิจัย อันเป็นต่อยอดของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจากรูปแบบเดิม เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ และเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะข้างหน้า กระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนลำน้าว้าตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันพอสรุปได้ดังนี้

4. รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้าว้า

รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้าว้า มี 6 ประการได้แก่

4.1 ด้านการจัดสรรแหล่งน้ำ ชุมชนได้แบ่งพื้นที่แหล่งน้ำออกเป็น 2 ส่วนคือส่วนที่ 1 เป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์เพื่อใช้เป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำทุกชนิด ส่วนที่ 2 เป็นพื้นที่ใช้จับสัตว์น้ำของชาวบ้านเพื่อนำมาเป็นอาหารประจำวัน โดยที่ทางชุมชนได้มีกระบวนการพัฒนาการจัดสรรพื้นที่แหล่งน้ำตั้งแต่อดีตจนกระทั่งในปัจจุบันดังนี้ เป็น 4 ระยะได้แก่ ระยะที่ 1 การกำหนดเฉพาะเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในบ้านน้ำพระทัยและบ้านน้ำปี การกำหนดเฉพาะเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำในบ้านน้ำว้า ระยะที่ 2 มีการขยายระยะทางเขตอนุรักษ์หรือเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำออกไปจากเดิม แต่ละหมู่บ้านยังคงมีเขตอนุรักษ์หรือเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำเพียงประการเดียว ระยะที่ 3 มีการกำหนดทั้งเขต

อนุรักษ์และเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำครบทั้งสองประการในแต่ละหมู่บ้าน **ระยะที่4(ปัจจุบันนี้)** ได้มีการขยายเขตอนุรักษ์ออกไปจากระยะทางเดิมและขยายเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้านออกไปให้มีอาณาเขตจรดกันตลอดลำน้ำ สัดส่วนของพื้นที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำต่อพื้นที่เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำในลำน้ำว้า เท่ากับ 1: 3.4 นั่นคือชุมชนลำน้ำว้าได้กำหนดพื้นที่ห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิดเพื่อกันไว้เป็นแหล่งอาศัยและแหล่งแพร่พันธุ์ของพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ คิดเป็นระยะทางรวมประมาณ 2700 เมตร(ร้อยละ25.0) และกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่สามารถจับสัตว์น้ำในการนำมาเป็นอาหารประจำวันได้ คิดเป็นระยะทางรวมประมาณ 9,300 เมตร(ร้อยละ 75.0)

4.2 ด้านมาตรการทางสังคมหรือระเบียบสังคม การกำหนดมาตรการทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ชุมชนได้มีการพัฒนามาตรการทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ชุมชนกำหนดมาตรการทางสังคมในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิดในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ถ้าฝ่าฝืนจะถูกปรับในอัตราตัวละ 500 บาท ส่วนพื้นที่เขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ห้ามจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง เช่นระเบิด ไฟฟ้า สารเคมี ให้จับปลาได้เฉพาะเครื่องมือกลหรือเครื่องของท้องถิ่นที่จับสัตว์น้ำในปริมาณที่ไม่มากเกินไปนั้น ถ้าฝ่าฝืนมีโทษปรับครั้งละ 1,000 - 3,000 บาท ต่อมาปรับปรุงเป็นโทษปรับเป็น 3,000-5,000 บาท และในที่สุดชุมชนได้ปรับปรุงให้มีโทษปรับ 5,000 บาทในอัตราเดียวเหมือนกันทุกหมู่บ้าน และถ้าเป็นการใช้เครื่องมือชนิดร้ายแรงจับปลาในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำนอกจากจะถูกกรรมการหมู่บ้านปรับในอัตราตัวละ 500 บาทแล้วยังจะต้องเสียค่าปรับเพิ่มอีก 5,000 บาท

4.3 ด้านศาสนาและพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละชุมชน เนื่องจากว่าด้านศาสนา พิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่นยังมีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของประชาชนในตำบลน้ำพางสูง ชุมชนจึงได้นำเอาพิธีกรรมสืบชะตาแม่น้ำ(วังปลา) การสร้างหอเจ้าที่รักษาวังปลา การทำพิธีสาปแช่งผู้ที่ลักลอบจับปลาหรือผู้ที่จับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง และการปิดตุงยันต์กันระเบิด มาใช้ในกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

4.4 กลุ่ม องค์กร ในการรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเป็นหน้าที่ของชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้านทุกๆหมู่บ้าน จึงมีคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในระดับหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านเดิมและคัดเลือกรวมการจากแกนนำอื่นๆในหมู่บ้าน เช่นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ผู้เฒ่าผู้แก่ เพิ่มเติม นอกจากนี้

ยังมีคณะกรรมการระดับตำบล ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านและตัวแทนของกลุ่มองค์กรที่สำคัญในชุมชน และเรียกตัวเองว่า “ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง” เพื่อทำหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถจะจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในทุกๆ แหล่งน้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5 การจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์พันธุ์ปลา การเทศนาของพระสงฆ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยคณะสงฆ์จากอำเภอแม่จริมและเครือข่ายจากจังหวัดน่านในการพบปะชาวบ้านในพื้นที่ตำบลน้ำพางโอกาสต่างๆ และการเข้าค่ายเยาวชน “น้ำใส ปลาสวย ด้วยมือเรา” ที่มุ่งเน้นให้เยาวชนได้เรียนรู้กระบวนการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำที่ชุมชนได้ดำเนินการอยู่และเยาวชนสามารถจะสานต่อกิจกรรมดังกล่าวต่อไปอย่างต่อเนื่อง

4.6 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ได้มีประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทั้งในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล และระดับอำเภอ นอกจากนี้ยังประชาสัมพันธ์ไปยังหมู่บ้านเครือข่ายนอกพื้นที่อำเภอแม่จริมโดยชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการประสานงาน และมีการประชาสัมพันธ์โดยผ่านสื่อทางพระสงฆ์ที่มีการไปพบปะประชาชนในหมู่บ้านต่างๆ ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่นับว่ามีความสำคัญมากเช่นกัน

จะสังเกตเห็นว่าชุมชนได้เน้นรูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำนํ้าว่า ตำบลน้ำพาง โดยได้นำเอาภูมิปัญญาของท้องถิ่น เช่น การนำเอาวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ ศาสนามาประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์พันธุ์ปลา และอาศัยลักษณะชุมชนตำบลน้ำพางที่เป็นสังคมชนบทที่มีความสัมพันธ์แบบลักษณะเครือญาติมาช่วยเสริมการดำเนินงานและการขยายเครือข่ายการดำเนินงานจึงทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง และเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญที่ช่วยเอื้อให้กับชุมชนในการเรียนรู้ให้ทันต่อสภาพปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตข้างหน้า

5. ผลของการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนลำนํ้าว่า

ผลจากการร่วมกันจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนลำนํ้าว่า โดยกระบวนการนำเอาปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่มาเรียนรู้ร่วมกัน และหาทางออกของปัญหาด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการ ทำให้เกิดผลดังต่อไปนี้

5.1 ผลต่อการฟื้นฟูระบบนิเวศแหล่งน้ำ จากความหลากหลายทางธรรมชาติในแหล่งน้ำที่ยังไม่ถูกรบกวนจากชาวบ้านมากนัก อันประกอบไปด้วย ปาริมน้ำ พืชน้ำ พืชริมน้ำ พืชในน้ำ สัตว์บก สัตว์ริมน้ำ สัตว์น้ำ ประกอบกับทางชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหลายๆชุมชน จึงทำให้คุณภาพน้ำของลำน้ำว้ายอยู่ในระดับประเภท 2 ซึ่งถือว่าคุณภาพน้ำอยู่ในระดับที่ดี สามารถนำมาใช้ในการบริโภคหรือเลี้ยงสัตว์น้ำได้ จากผลการตรวจสอบคุณภาพน้ำในเดือนพฤษภาคม 2544 ณ วัดปลาน้ำขาว วัดปลาน้ำปู้ และวัดปลาน้ำห้วยทรายมูล มีค่าออกซิเจนที่ละลายในน้ำ (Dissolved Oxygen) 6.8, 6.2 และ 6.4 มิลลิกรัม/ลิตร ตามลำดับ และปริมาณค่าออกซิเจนละลายในน้ำที่ตรวจในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2545 เพิ่มขึ้นเป็น 7.5 และ 7.3 มิลลิกรัม/ลิตร ณ จุดวัดปลาน้ำขาว และวัดปลาน้ำปู้ ตามลำดับ

5.2 ด้านอาหาร จากปริมาณปลาในแหล่งน้ำที่เพิ่มขึ้น ชุมชนจึงสามารถจับปลาเป็นอาหารประจำวันเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ทำให้ประหยัดรายจ่ายของครอบครัว บางครอบครัวที่หาปลาชานาก็สามารถจำหน่ายปลาที่เหลือจากการบริโภคประจำวันได้อีกทางหนึ่ง จากการสำรวจการบริโภคปลาของชุมชนลำน้ำว้าพบว่าครัวเรือนบริโภคปลาและสัตว์น้ำจากลำน้ำว้าเฉลี่ย 380 กิโลกรัมต่อเดือน คิดเป็นเงิน 22,800 บาทต่อเดือน เพิ่มขึ้นเป็น 565 กิโลกรัมต่อเดือนคิดเป็นเงิน 33,900 บาท

5.3 ผลต่อสังคม ความสัมพันธ์ของชุมชน พบว่าความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านมีลักษณะที่ดี คนในชุมชน ได้ร่วมมือกันในการจัดการปัญหาทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล นอกจากจะสามารถร่วมกันจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในลำน้ำว้ายขยายผลการดำเนินงานไปสู่หมู่บ้านอื่นๆในตำบลน้ำพางได้ครบทุกหมู่บ้าน เกิดเครือข่ายความร่วมมือในภาพรวมของตำบลน้ำพาง ดังที่เกิดกลุ่มการอนุรักษ์ปลาในพื้นที่ตำบลน้ำพางและเรียกกลุ่มดังกล่าวว่า “ชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง”

5.4 ชุมชนเกิดความภูมิใจและมีสถานที่แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ความสำเร็จจากการดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหรือที่เรียกว่า “วังปลา” ของชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจให้กับชุมชนที่มีฝูงปลาและสัตว์น้ำจำนวนมากในวังปลาใกล้เคียงกับสภาพในอดีต และวังปลาดังกล่าวสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือการพักผ่อนหย่อนใจได้

6. ปัจจัยที่เสริมในการขยายเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์ท้องถิ่นของตำบลน้ำพาง

ปัจจัยที่เสริมให้เกิดการขยายเครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้ำว่า ตำบลน้ำพาง ทั้งในพื้นที่ศึกษา 4 หมู่บ้าน และยังขยายแนวคิดและการดำเนินงานไปยังหมู่บ้านลำน้ำอื่นๆในตำบลน้ำพางให้เป็นเครือข่ายการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง ดังต่อไปนี้

6.1 กระแสสังคมด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในจังหวัดน่าน กระแสสังคมด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่จังหวัดน่านมีประมาณ 85 กลุ่ม(ทีมวิจัยประชาคมจังหวัดน่าน,2540:31) และในพื้นที่อำเภอแม่อ้อก็มีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำหลายหมู่บ้านรวมถึงพื้นที่ตำบลน้ำพางด้วย จึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของหมู่บ้านอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเป็นเครือข่ายการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพางขึ้น

6.2 การมีแหล่งน้ำธรรมชาติและการประสบปัญหาการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงในแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลน้ำพางจะตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำธรรมชาติ และมีพรวนปลาจากนอกพื้นที่ บางครั้งมีพรวนปลาในพื้นที่ร่วมด้วย มาทำการจับปลาในแหล่งน้ำด้วยการใช้ระเบิด และไฟฟ้า ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว และชุมชนได้แสวงหาแนวทางการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำมาตั้งแต่อดีต จึงมีประสบการณ์ในการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำมาก่อน และได้มีโอกาสนในการร่วมกันพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำจากรูปแบบเดิมในระยะการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมา จึงเป็นปัจจัยทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มแกนนำอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหมู่บ้านต่างๆได้เร็วขึ้น เพื่อไปแก้ไขปัญหการทำลายปลาและพันธุ์สัตว์น้ำอื่นๆในแหล่งน้ำธรรมชาติในภาพรวมของตำบลน้ำพางที่ชุมชนกำลังประสบอยู่

6.3 ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง ในสังคมชนบทภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญในการชักนำให้ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ เพราะผู้นำในสังคมชนบทคือผู้ที่รักษาผลประโยชน์ส่วนรวม เป็นผู้แสวงหาทรัพยากรและวิธีการในการพัฒนา เป็นผู้ดูแลรักษาความยุติธรรม ความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน แต่ผู้นำดังกล่าวต้องเป็นผู้นำที่มาจากความยินยอมพร้อมใจของชาวบ้านส่วนใหญ่ ไม่ใช่ผู้นำที่ได้มาแบบ “พวกมากลากไป” หรือ “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” และผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลน้ำพางเป็นผู้นำที่มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ทุกคนไม่มีประวัติการทำลายปลาด้วยระเบิด ไฟฟ้า สารเคมี จึงเป็นที่ยอมรับและให้ความร่วมมือของชาวบ้านในการดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพาง

6.4 วัฒนธรรมของท้องถิ่น ตำบลน้ำพางเป็นพื้นที่ที่มีเส้นทางเข้า-ออกเพียงเส้นทางเดียว จึงไม่ค่อยมีการติดต่อกับคนต่างพื้นที่ ชาวบ้านในตำบลน้ำพางจึงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก และสภาพพื้นที่ได้บังคับให้ชาวบ้านมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ มีอาชีพที่คล้ายกัน ภาษาพูดที่เหมือนกัน และวัฒนธรรมของท้องถิ่นก็เป็นสิ่งที่หล่อหลอมคนในตำบลน้ำพางให้มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นเสมือนเป็นเครือญาติเดียวกัน เช่นการร่วมประเพณีสักการะพระธาตุคำปั่ว จะมีชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆในพื้นที่ตำบลน้ำพางมาร่วมสรงน้ำและสักการะองค์พระธาตุในช่วงเทศกาลสงกรานต์เป็นประจำทุกปี พิธีขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เจ้าภาพก็จะเชิญแขกในหลายๆหมู่บ้านมาร่วมเป็นเกียรติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ การเกื้อกูลของชาวบ้านระหว่างหมู่บ้านที่ดีด้วย เช่น ในการจัดงานสืบชะตาแม่น้ำว่า กลุ่มแม่บ้านจากบ้านน้ำพระทัยก็จะมาช่วยกลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำว่าจัดเตรียมอาหารกลางวันเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน พอบ้านน้ำพระทัยจัดงานสืบชะตาแม่น้ำบ้าง กลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำว่าก็ไปช่วยกลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำพระทัยเป็นการตอบแทน ความสัมพันธ์ยังพบในกลุ่มผู้นำชุมชนของแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย เช่น การไปมาหาสู่กันของผู้นำชุมชนของบางหมู่บ้านเป็นประจำ มีอะไรก็ปรึกษาหารือกันทั้งอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการ ซึ่งผู้ใหญ่บ้านกำนันในตำบลน้ำพางจะมีแผนการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุกเดือน ลักษณะการประชุมจะหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพครบ 10 หมู่บ้านในแต่ละปี

6.5 ภาวะทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ตำบลน้ำพางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 95 และชาวบ้านมีรายได้ต่อปีเฉลี่ยคนละ 5,000-6,000 บาทต่อปีเท่านั้น ถือว่าเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ ประกอบกับชาวบ้านได้รับผลกระทบของภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงปี 2540 ที่ผ่านมา ชาวบ้านต้องพึ่งพาธรรมชาติมากยิ่งขึ้น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์น้ำ จึงเป็นแรงเสริมอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านกลับมาให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างจริงจัง เพื่อที่ชาวบ้านจะได้พึ่งพาสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติในการดำรงชีพเพื่อลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว

6.6 การพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีพ ชาวบ้านในตำบลน้ำพางมีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีพมาตั้งแต่อดีต ทั้งด้านทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำ เมื่อปริมาณสัตว์น้ำมีจำนวนลดลงจึงส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน ดังนั้นการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนเป็นแนวฟื้นฟูสัตว์น้ำให้กลับมาขยายพันธุ์ในแหล่งน้ำและชุมชนสามารถจะพึ่งพาสัตว์น้ำในแหล่งน้ำเป็นอาหารในชีวิตประจำวันเหมือนอย่างเช่นในอดีตที่ผ่านมา

อภิปรายผล

1. การเปลี่ยนแปลงของพันธุ์สัตว์น้ำตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในพื้นที่ตำบลน้ำพาง มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพันธุ์สัตว์น้ำ 3 ระยะ 1.) ยุคปลาชุกชุม ช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ. 2520 2.) ระยะปลาลดลง ช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2520 - 2539 3.) ยุคปลาฟื้นฟู ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา สาเหตุการเปลี่ยนแปลงปลาสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงพันธุ์สัตว์น้ำของบ้านหาดผาชน แต่การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ตำบลน้ำพางเกิดขึ้นช้ากว่าพื้นที่บ้านหาดผาชน ประมาณ 20 ปี และสาเหตุของการลดลงของปลาทั้งสองแห่งมีสาเหตุคล้ายๆกัน ได้แก่ การระเบิดปลา การซื้อปลา ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนสิริกิติ์ การลากขายยวน ดังการศึกษาของสุภาพ สิริบรรสพ (2540: 58-75)

2. รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำกลไกการฟื้นฟูแหล่งน้ำ ชุมชนลำน้าว้าตำบลน้ำพางมีรูปแบบการอนุรักษ์ที่คล้ายกับบ้านหาดผาชน ตำบลเมืองจังกิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน (พิเชษฐ์ หนองช้าง ,2544: 133-134) ที่เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปใช้ระยะเวลานานถึง 20 ปี มีการประยุกต์เอาภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้ในการอนุรักษ์ฯ เช่นการสืบชะตาวังปลา การสร้างหอเจ้าที่ การประกอบพิธีกรรมสาปแช่งผู้ที่ลักลอบจับปลาในวังปลาหรือจับปลาผิดวิธี การปิดทุ่งยั้งตันกระเบ็ด ซึ่งชุมชนมีฐานของความเชื่อในสิ่งเหล่านี้มาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งในปัจจุบันนี้จึงสามารถประยุกต์เข้ากับการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้ และอาจจะไม่สามารถใช้กับพื้นที่อื่นๆได้ถ้าหากว่าชุมชนมีฐานความเชื่อที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวของชุมชนนอกจากจะเป็นการระดมความร่วมมือจากชุมชนในการดำเนินงานแล้ว ยังเป็นการป้องกันหรือป้องปรามการลักลอบระเบิดปลา การซื้อปลาของกลุ่มพรานปลาบางกลุ่มบางคน ถ้าหากว่าพรานปลายังมีพฤติกรรมเหล่านี้อยู่และทางชุมชนมุ่งแต่จะจับเพียงประการเดียวและใช้มาตรการทางสังคมบังคับโทษปรับ 5,000 บาทหรือส่งดำเนินคดีความตามกฎหมาย อาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของชุมชนที่เป็นเครือญาติสูง หรือส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสังคมในด้านอื่นๆไม่ทางตรงก็ทางอ้อมได้ ซึ่งชุมชนมีวิธีการจัดการ หลักการจัดการ รูปแบบการจัดการ และกระบวนการจัดการที่เหมาะสมพอสรุปได้สังเขปดังต่อไปนี้

2.1 วิธีการจัดการ ประกอบด้วย 4 ลักษณะ 1.)การจัดการเชิงโครงสร้าง เช่นมีองค์กรชุมชนหรือกลุ่มผู้รับผิดชอบ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน-ชุมชน ,ชุมชน-ท้องถิ่น,ชุมชน-รัฐ , ชุมชน-ท้องถิ่น-รัฐ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งจะสามารถบริหารจัดการปัญหาต่างๆในชุมชนได้ 2.) การจัดการทางสังคม เช่น การสร้างกฎระเบียบของชุมชน การประยุกต์ใช้วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ มาใช้ในการอนุรักษ์ฯ การ

จัดการความขัดแย้งในระดับชุมชน การจัดการกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกของคนในชุมชน การประชาสัมพันธ์ 3.) การจัดการแหล่งน้ำ เช่น การแบ่งเขตน้ำหน้า การจัดการสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นการกำหนดการใช้ทรัพยากรและการฟื้นฟูทรัพยากร โดยกำหนดใช้ทั้งบุคคลภายในและภายนอกชุมชนได้ 4.) การจัดการผลประโยชน์ เช่น การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ การจับปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ การจำหน่ายอาหารปลา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน และกำหนดการใช้ทรัพยากรเพื่อการรักษากระบวนการผลิตของทรัพยากรให้ชุมชนได้ตลอดไป

2.2 รูปแบบการจัดการ ชุมชนมีรูปแบบการจัดการมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งชุมชนได้เริ่มเรียนรู้การจัดการกับปัญหาดังแต่ ปี พ.ศ. 2522 รวมประสบการณ์ของชุมชนเป็นระยะเวลา 20 กว่าปี รวมกับประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนที่ประสบความสำเร็จมาก่อน แล้วนำมาผสมผสานกันในการดำเนินงานให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพปัญหา สภาพสังคม เช่น การกำหนดระเบียบสังคม การประยุกต์ใช้ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นและศาสนา การบริหารในลักษณะองค์การ

2.3 หลักการจัดการ ชุมชนมีหลักการในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โดยอาศัยหลักการอยู่ 4 ประการ 1.) การใช้จารีตหรือสิทธิตามจารีต ให้เกิดการยอมรับสิทธิดังกล่าว 2.) คำนึงถึงความยั่งยืนและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ 3.) คำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันและความเป็นธรรมในสังคม 4.) การมีส่วนร่วมของสมาชิก กลุ่มองค์กร ในชุมชน

2.4 กระบวนการจัดการ มีการใช้กระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหลากหลายประการ เช่น การระดมความคิดเห็น การสนทนาปรึกษาหารือ การศึกษาดูงาน การประชุม การตัดสินใจใช้หลักประชาธิปไตย การสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย จนเกิดการอนุรักษ์พันธุ์ปลาของชุมชนตำบลน้ำพาง ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล

จากผลการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนลำนํ้าว่าตำบลน้ำพางอำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน ที่ชุมชนได้แสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม และประสบการณ์จากชุมชนอื่นๆ ด้วยการประยุกต์เอาศาสนา ความเชื่อท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน การใช้หลักประชาธิปไตยและการมอบหมายภาระหน้าที่ ทำให้ปลาท้องถิ่นสามารถเพิ่มปริมาณมากขึ้นแล้วชุมชนสามารถจับปลาได้ในปริมาณที่มากขึ้น นั้นหมายถึงการประหยัดค่าใช้จ่ายของครอบครัวลง เมื่อเวลาปริมาณเพิ่มมากขึ้นความสมบูรณ์ของนิเวศแหล่งน้ำก็ดีขึ้นไปด้วย ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จดังกล่าวนั้นเป็นผลมาจากพลังความร่วมมือสามัคคีของคนในหมู่บ้าน ชุมชนเกิดความมั่นใจในวิถีชีวิตเดิมที่จะยังคงดำเนินต่อไปอีกต่อไปตราบไต่ที่ยังมีวังปลา

อยู่เคียงคู่กับชุมชน สิ่งที่มีคุณค่าของงานวิจัยครั้งนี้มากที่สุดก็คือชุมชนได้เรียนรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างใหญ่หลวง และชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการจัดการกับปัญหา ดังจะเห็นได้จากชุมชนมีแผนที่จะร่วมกันจัดการป่าเพื่อชุมชนในภาวะที่ทางราชการจะเตรียมประกาศป่าในพื้นที่ตำบลน้ำพางเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแม่จริมทับพื้นที่ทำกินของชุมชนเดิม โดยที่ชุมชนสามารถจะฟื้นฟูและรักษาความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้เอาไว้ ขณะเดียวกันชุมชนก็สามารถจะพึ่งพาทรัพยากรป่าไม้ในชีวิตประจำวันได้ ไม่ใช่แยกเอาผืนป่าออกจากชุมชน ชุมชนได้ให้ทรรศนะว่า "ชุมชนมีความรัก ความหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ไม่น้อยกว่าภาครัฐ และยังดูแลได้ดีกว่าภาครัฐอีกด้วย" เป็นสิ่งที่น่ารับฟังและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป ว่าภายใต้กฎหมายอุทยานแห่งชาติและในยุคแห่งการเรียนรู้ของชุมชน ชาวบ้าน - ทรัพยากรป่าไม้ - เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จะอยู่ด้วยกันอย่างสมดุลได้อย่างไร อันจะนำไปสู่ชุมชนสันติสุขได้ในที่สุด

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

1. พฤติกรรมการระเบิดปลาของพรานปลาแล้วไม่ได้รับความผิดใดๆ ยังคงเหลืออยู่ในหมู่บ้าน ฉะนั้นยังพบมีการลักลอบระเบิดปลา การใช้ไฟฟ้าช็อตปลาในบริเวณแหล่งน้ำที่อยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านออกไป

2. พื้นที่ของลำน้ำมีระยะทางที่ยาวไกลมากเมื่อเทียบกับจำนวนหมู่บ้านที่อยู่ริมน้ำ จึงยากที่จะดูแลพันธุ์สัตว์น้ำไม่ให้มีการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงอย่างจริงจัง ชาวบ้านมีการกำหนดเขตอนุรักษ์และเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านระยะทางประมาณ 2 - 3 กิโลเมตรจากเขตที่ตั้งของหมู่บ้านเท่านั้น ถ้าห่างไกลกว่านี้ชาวบ้านยังไม่มีความตั้งใจให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

3. การดำเนินงานอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำได้รับการคัดค้านจากกลุ่มพรานปลาบางคนที่มีพฤติกรรมการจับปลาด้วยระเบิดในการขยายเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำของหมู่บ้านออกไปจากเขตเดิม เพราะพรานปลาดังกล่าวจะให้พื้นที่ปลอดเขตอนุรักษ์และเขตสงวนระหว่างเขตรอยต่อของแต่ละหมู่บ้าน แล้วจะได้ลักลอบระเบิดปลาแล้วไม่ได้รับความผิดเหมือนอย่างเช่นเดิม แต่ในที่สุดสังคมก็ยังคงผลักดันให้มีการขยายแนวเขตออกไปจากเดิม แต่ต้องอาศัยระยะเวลาและกระบวนการทางสังคมในการดำเนินงาน

4. ความนิยมการบริโภคปลาท้องถิ่นของคนทั้งในอำเภอแม่จริมและต่างอำเภอ โดยเฉพาะปลาแค้ ปลาคัง ปลาฮิม ปลาตาบลา ฯลฯ จึงเป็นเหตุจูงใจให้กลุ่มพรานปลาล่าปลาเหล่านี้มาก โดยไม่คำนึงถึงวิธีการที่ใช้ในการจับปลาเพียงเพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนเท่านั้น

5. ปลาหมออารีร์เป็นปลาท้องถิ่นที่หายากอีกชนิดหนึ่งที่มีการสำรวจพบในลำน้ำว่าเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และมีพ่อค้าจากต่างจังหวัดได้เข้ามาจับซื้อปลาหมออารีร์จากพรานปลาในหมู่บ้านเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับผู้ที่นิยมเลี้ยงปลาตู้ในต่างจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

1. ควรนำรูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำที่ได้จากการดำเนินงานในหมู่บ้านลำน้ำว่า ไปใช้ให้เต็มรูปแบบในหมู่บ้านเครือข่ายลำน้ำอื่นๆในตำบลน้ำพาง ที่ดำเนินกิจกรรมเพียงบางส่วนเท่านั้น
2. ควรศึกษาและพัฒนาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ถ้าหากว่าทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะป่าไม้บริเวณต้นกำเนิดแหล่งน้ำสายต่างๆในพื้นที่ตำบลน้ำพาง อาจส่งผลกระทบต่อลดลงของปริมาณน้ำในลำน้ำและส่งผลกระทบต่อ การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในอนาคตข้างหน้าได้
3. ควรหารูปแบบการใช้สารชีวภาพในการเกษตรกรรมบริเวณสองข้างลำน้ำว่า ทดแทนการใช้สารเคมีที่พบอยู่ในขณะนี้และมีแนวโน้มที่จะมีอัตราการใช้เพิ่มมากขึ้น
4. ควรส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนนอกเหนือจากด้านอาหาร ควรนำเอาสิ่งที่มีคุณค่าของตำบลน้ำพางและทรัพยากรสัตว์น้ำในลำน้ำว่า เช่น การมีสภาพลำน้ำที่เป็นธรรมชาติ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาหมออารีร์ ชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นชนบทและมีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ผนวกเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ตำบลน้ำพาง เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นคุณค่าและรู้สึกภูมิใจในคุณค่าที่มีอยู่เพิ่มมากขึ้น และเป็นการเสริมรายได้ของประชาชนอันเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะช่วยลดการทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติลงได้
5. ควรหารูปแบบการเชื่อมเครือข่ายอนุรักษ์ป่า อนุรักษ์แหล่งน้ำกับพื้นที่ 4 อำเภอได้แก่ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอสันติสุข อำเภอแม่จรม และอำเภอเวียงสา ซึ่งเป็นพื้นที่แหล่งกำเนิดลำน้ำว่า ทางผ่านและจุดสิ้นสุดตามลำดับ เพื่อให้มีการอนุรักษ์สภาพลำน้ำว่าให้มีความสวยงาม มีความสะอาดและคงสภาพธรรมชาติตลอดลำน้ำให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

ข้อสังเกตที่เป็นปัญหาหรืออาจจะเป็นปัญหาต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำทั้งทางตรงและทางอ้อม

1. มีหญ้าไมยราบยักษ์ที่เกิดขึ้นในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาตามริมลำน้ำว่าและมีแนวโน้มจะขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว อาจจะกลายเป็นพืชหลักแทนที่ต้นไคร้ที่เป็นพืชท้องถิ่นเดิม และอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศแหล่งน้ำได้ เช่น ต้นไมยราบยักษ์ไม่สามารถจะเป็นอาหารหรือประโยชน์ใดๆต่อ ปลา สัตว์น้ำ สัตว์บก หรือคนทั้งทางตรงหรือทางอ้อมได้ ถ้าหากว่าปล่อยให้มีการขยาย

พันธุ์เป็นจำนวนมาก อาจกีดขวางทางเดินของน้ำ ลำน้ำอาจตื้นเขินหรือเปลี่ยนทิศทางเดินของน้ำได้ จึงควรจะมีการกำจัดต้นไมยราบยักษ์ให้เหลือน้อยหรือหมดไป

2. การทำไร่ ไถไร่ที่อยู่ริมน้ำว่าพอถึงช่วงฤดูฝน น้ำฝนจะกัดเซาะดินไหลลงในลำน้ำว่า ก่อให้เกิดการตื้นเขินของลำน้ำ และดินดังกล่าวจะไปอุดรูตามธรรมชาติในแหล่งน้ำซึ่งรูดังกล่าวนี้เป็นที่อยู่อาศัยของปลา มุก ปลาคลัง ปลาแค้ อาจส่งผลกระทบต่อวงจรชีวิตของปลาเหล่านี้หรือปลาดังกล่าว อาจจะตายได้ ดังนั้นจึงควรมีการทบทวนการถือครองที่ดินริมน้ำ และการประกอบอาชีพริมน้ำว่า

3. การนำเอามาตรการทางสังคมที่คนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้นมาแล้วนำมาบังคับใช้กันเองภายในชุมชน ถ้าหากว่าไม่มีการศึกษาการใช้มาตรการดังกล่าวอย่างรอบคอบ และมาตรการทางสังคมไม่มีความยืดหยุ่น หรือไม่กำหนดระยะเวลาในการประกาศใช้อย่างพอเหมาะแล้วอาจจะกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนได้ เนื่องจากลักษณะชุมชนเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติสูง ถ้ามาตรการดังกล่าวเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้งในระดับเครือญาติหรือระดับสกุลชาติแล้วจะทำให้ปัญหานั้นลุกลามใหญ่โต และอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานด้านอื่นๆ ได้ แต่ในทางกลับกันการนำเอามาตรการทางสังคมมาใช้ในสังคมที่มีลักษณะเครือญาติค่อนข้างสูง อาจจะทำให้เกิดความเกรงใจ ความลำบากใจในการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรการของสังคม ถ้าหากว่าไม่มีการบังคับใช้มาตรการทางสังคมที่เด็ดขาดแล้วโดยเฉพาะการบังคับใช้ในกลุ่มเครือญาติของผู้นำหมู่บ้านเอง จะทำให้เกิดการต่อต้านหรือความไม่ร่วมมือของชาวบ้านในการดำเนินงานได้ ดังนั้นและทั้งนี้การป้องกันปัญหาดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นทางชุมชนคงต้องเรียนรู้การนำเอามาตรการทางสังคมมาบังคับใช้ ถ้าหากว่าเกิดปัญหาขึ้นในท้องถิ่นทางคณะกรรมการชมรมฯ และกลุ่มผู้นำชุมชนคงต้องเรียนรู้ทางออกของปัญหาร่วมกับชาวบ้าน มีการปรับปรุงมาตรการทางสังคมให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

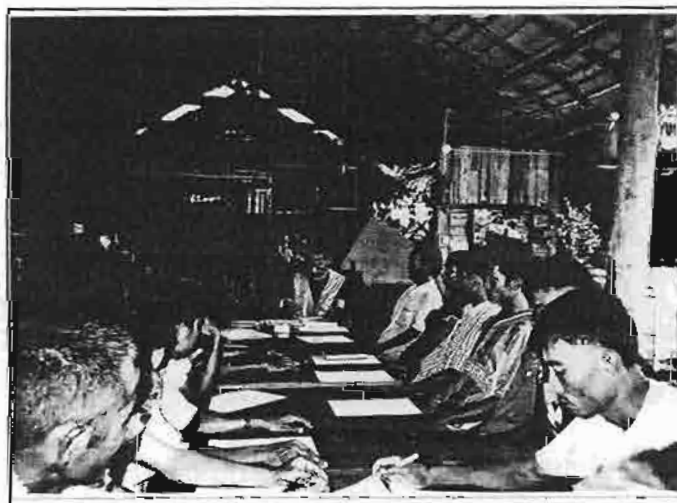
- เกียรติคุณ เจริญสวรรค์. (2540). ชีวิตวิทยานางประการของปลาหมอ. เอกสารวิชาการฉบับที่ 14/2540. สถานีประมงน้ำจืดน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. 22 หน้า
- ชวลิต วิทยานนท์. (2544). ปลาน้ำจืดไทย.—กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์, 2544. 116 หน้า
- พิเชษฐ์ หนองช้าง. (2544). การฟื้นฟูแหล่งน้ำและการเพิ่มอาหารโปรตีนจากแหล่งน้ำ : กรณีศึกษา บ้านหาดผาชน ตำบลเมืองจันท์ อำเภออุ้มผาง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล. 151 หน้า
- วิวัฒน์ ปราบมภ์ และเกียรติคุณ เจริญสวรรค์. (2543). ชีวิตวิทยานางประการของปลาหมออารีย์ เอกสารวิชาการฉบับที่ 4/2543 สถานีประมงน้ำจืดน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. 47 หน้า
- สุภาพ ศิริบรรสพ. (2540). การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติโดยชุมชนบ้านหาดผาชน จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 141 หน้า

ภาคผนวก

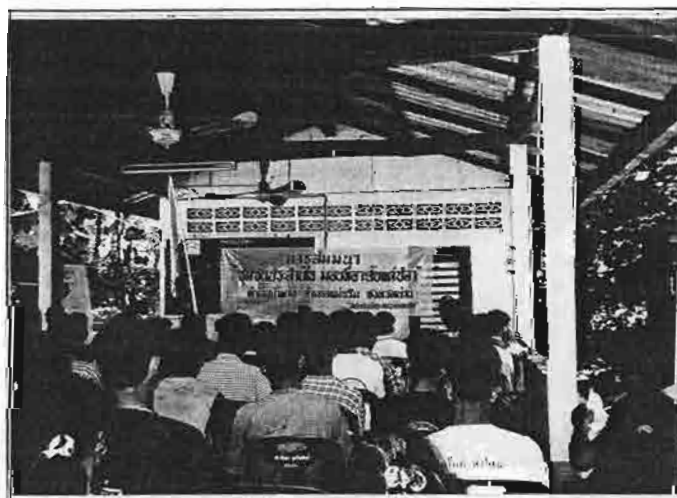
ภาพกิจกรรมการดำเนินงาน

เวทีสนทนากลุ่มพรานปลาในการเรียนรู้พันธุ์ปลาท้องถิ่น

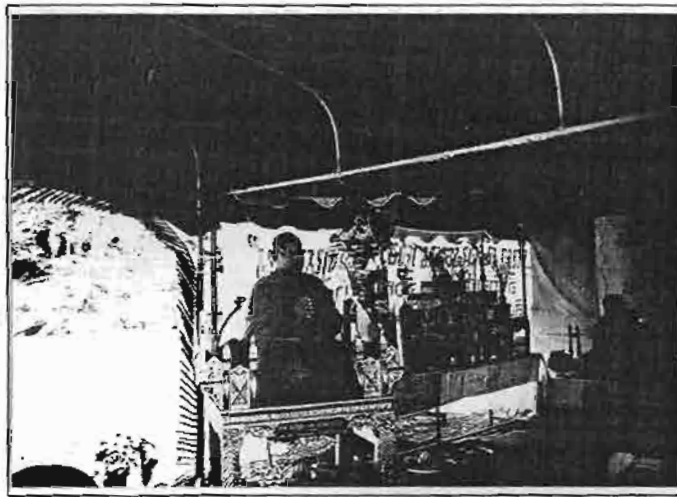

เวทีสนทนาคณะกรรมการชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

เวทีสัมมนาชุมชนกับการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

↑
ฉบับนี้

พระครูพิทักษ์นันท์คุณผู้ริเริ่มพิธีกรรมบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำใน จ.น่าน ให้โอรสแก่ชาวล้านช้าง

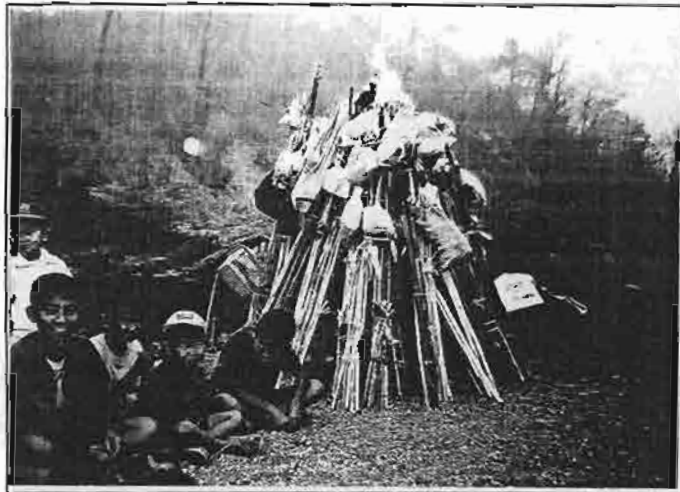
คณะสงฆ์อำเภอแม่จันทำพิธีปล่อยปลา ณ เขตอนุรักษพันธุ์ปลา ในงานสืบชะตาแม่น้ำ

พระครูพิทักษ์นันท์คุณผู้บุกเบิกการอนุรักษปลา ป่า ในอำเภอแม่จันได้ประกอบพิธีสืบชะตาแม่น้ำ

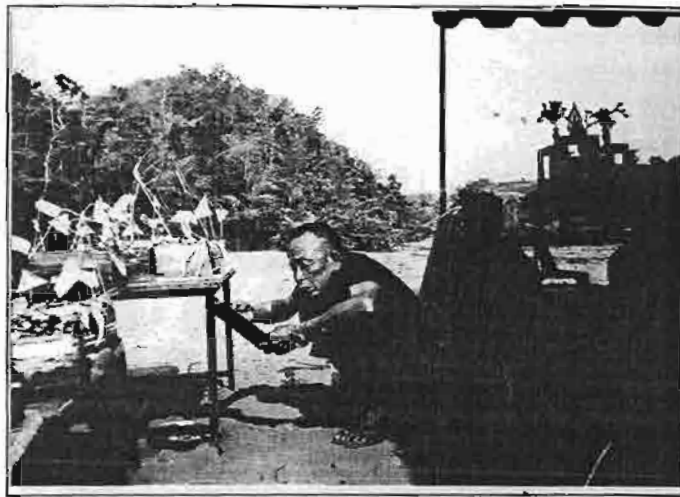
การสืบทอดแม่ค้า ณ เขตอนุรักษพันธุ์ปลาบ้านน้ำพระทัย

เด็กกับการเรียนรู้พิธีกรรมความเชื่อกับการอนุรักษพันธุ์ปลา ในการสืบทอดแม่ค้า ห้วยทรายมูล

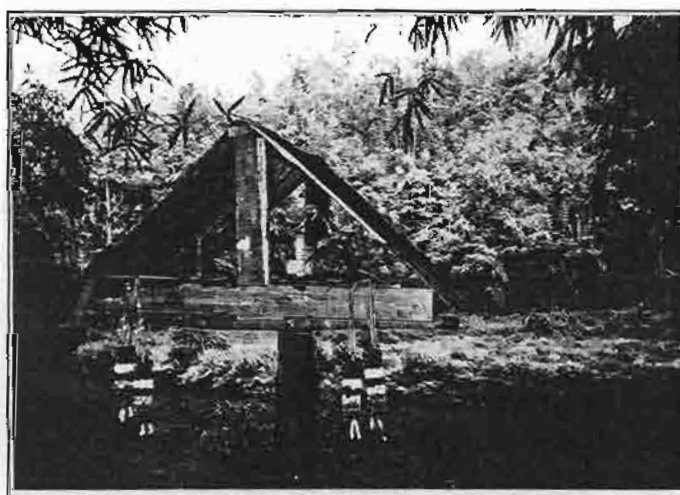
ต่งยันต์กันระเบิด... ปิดไว้ตามวังปลาที่พบการลักลอบระเบิดปลา เพื่อลดการระเบิดปลา

อัยสมบุญประสิทธิ์ชาวบ้านกับบทบาทการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น

ประสิทธิ์ชาวบ้าน บ้านห้วยทรายมูลประกอบพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น

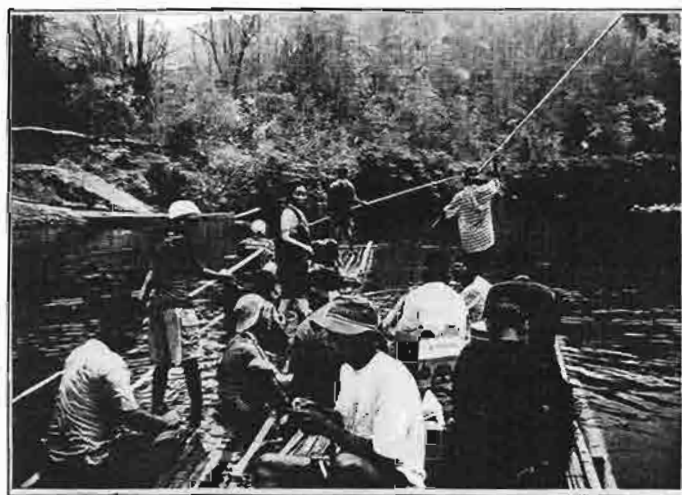
หอเจ้าที่(ตูปผี)... เสมือนยามรักษาวังปลาชั้นเยี่ยมของชาวบ้าน (ไม่เชื่ออย่าลบหลู่)

การพบปะพูดคุยของกลุ่มแกนนำอนุรักษ์พันธุ์ปลาทำบลน้ำพาง

มีอะไรก็มาปรึกษาหารือร่วมกันเป็นประจำ

การสำรวจสภาพแหล่งน้ำของกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มเยาวชน

ปลัดเมธินต์ ปลัดอำเภอแม่จริมให้เกียรติมาเป็นประธานเปิดค่ายเยาวชน

การแสดงบทบาทสมมติของกลุ่มเยาวชน ในการเข้าค่ายเยาวชนฯ

เวทีคืนองค์ความรู้สู่ชุมชน(ผู้รับผิดชอบโครงการฯ)

ชมรมอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

หมวดที่ 1

ระเบียบข้อบังคับ

ข้อที่ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า ข้อบังคับชมรม "อนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางท้องถิ่นตำบลน้ำพาง"

ข้อที่ 2 เครื่องหมายของชมรม " อนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง"

ข้อที่ 3 สถานที่ตั้งของชมรม "อนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง" อยู่ที่ สำนักงานชั่วคราว เลขที่ ม.8 บ้านน้ำพระทัย ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน โทร.054779416

ข้อที่ 4 ในข้อบังคับนี้

4.1 ชมรม หมายถึง ชมรมอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง ประกอบด้วย คนหลากหลายที่มีความคิดคล้ายกัน มาร่วมกันกระทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันจัดตั้งชมรมขึ้น

4.2 คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการที่ปรึกษา / คณะกรรมการดำเนินงานชมรม

4.3 สมาชิก หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือองค์กรที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของชมรม

หมวดที่ 2

วัตถุประสงค์ของชมรม

ข้อที่ 5 วัตถุประสงค์ของชมรม

1. เพื่อร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของลำน้ำต่างๆในเขตตำบลน้ำพาง
2. เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการอนุรักษ์พันธุ์และฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำของลำน้ำต่างๆในตำบลน้ำพาง
3. เพื่อรักษามาตรการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของลำน้ำต่างๆในตำบลน้ำพางให้เป็นไปตามที่กำหนด
4. เพื่อร่วมกับองค์กรหรือกลุ่มองค์กรในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์

หมวดที่ 3

คณะกรรมการ

ข้อที่ 6 คณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วย นายอำเภอแม่จริม เจ้าอาวาสวัดบ้านน้ำพางใหม่ เกษัตริย์ประมงน้ำจืดน่าน ป้าไม้อำเภอแม่จริม

ข้อที่ 7 คณะกรรมการดำเนินงานชมรม มีจำนวน 20 คน มาจากการแต่งตั้งและการคัดเลือกดังต่อไปนี้

คณะกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย

1. กำนันตำบลน้ำพอง
2. ผู้ใหญ่บ้านในตำบลน้ำพองทุกหมู่บ้าน
3. ประธานประชาคมตำบลน้ำพอง
4. ประธานชมรม อสม.ตำบลน้ำพอง
5. ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพอง
6. ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพอง
7. ประธานแม่บ้านตำบลน้ำพอง

คณะกรรมการที่มาจากการคัดเลือกมาจากการที่ประชุมของคณะกรรมการที่มาจากคณะกรรมการโดยตำแหน่งเป็นผู้คัดเลือก จำนวน 5 คน

1. ประธานชมรม	กำนันบุญส่ง อินขาว	กำนันตำบลน้ำพอง
2. รองประธานชมรม	นายเสวียน คำหอม	ประธานกรรมการบริหาร อบต.น้ำพอง
3. เภรัญญิก	นายสวาท ธรรมรักษา	ผอ.บ.น้ำพอง
4. ปฏิคม	นายสม แก้วใส	ผอ.บ.น้ำปู้
5. ปฏิคม	นายเลิศ อินขาว	ผอ.บ.น้ำแฉะ
6. ประชาสัมพันธ์	นายประดิษฐ์ อินตะภา	ผอ.บ.น้ำลาน
7. ประชาสัมพันธ์	นายยนต์ สายแสน	ผอ.บ.น้ำปุ่น
8. กรรมการ	นายสง่า ประผล	ผู้ทรงคุณวุฒิบ้านน้ำพระทัย
9. กรรมการ	นายสุริยันต์ ศรีภาแก้ว	ประธานเยาวชนบ้านน้ำปู้
10. กรรมการ	นายทิม อินตะภา	ประธานเยาวชนบ้านน้ำพอง
11. กรรมการ	นายชยันต์ ชัยโลกายุทธพงษ์	ประธานผู้สูงอายุตำบลน้ำพอง
12. กรรมการ	นายนิมิต ทองคำ	ประธานเยาวชนบ้านน้ำว่า
13. กรรมการ	นายน่อปอ แซ่ว้อ	ผอ.บ.ร่มเกล้า
14. กรรมการ	ผู้ใหญ่บ้านบ้านน้ำตวง	
15. กรรมการ	นายสมเรตน์ อาจสาร	ประธานประชาคมตำบลน้ำพอง
16. กรรมการ	นางวิไล พรหมมี	ประธานแม่บ้านน้ำพอง
17. กรรมการ	นายเสวียน อินขาว	ประธาน อสม.ต.น้ำพอง
18. กรรมการ	นายประเทือง นันทิวังค์	บ้านน้ำพองใหม่

19. เลขานุการ นายชุม ทองคำ ผู้ใหญ่บ้านบ้านน้ำว่า
 20. ผู้ช่วยเลขานุการ นายวิชาญ เชื้อนจักร์ สรรวัตรกำนันตำบลน้ำวาง

ข้อที่ 8 วาระคณะกรรมการดำเนินงานชมรม อยู่ในตำแหน่งครั้งละไม่เกิน 4 ปี นับตั้งแต่วันได้รับการคัดเลือก และสามารถดำรงตำแหน่งคณะกรรมการของชมรมติดต่อกันหลายวาระได้ ถ้าหากว่ามีความสามารถและเหมาะสม

หมวดที่ 4

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

ข้อที่ 9 คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

1. คณะกรรมการดำเนินงานชมรมสามารถแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานได้
2. ดำเนินกิจกรรมทั้งปวงของชมรมให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้
3. ดำเนินกิจกรรมอื่นใดที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์
4. ออกระเบียบเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าของชมรม แต่ทั้งนี้ต้องไม่เห็นขัดหรือแย้ง

ข้อที่ 10 หน้าที่ประธานกรรมการ

1. ประสานงานของชมรมให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์
2. ควบคุมกำกับตามนโยบายของชุมชน
3. ดำเนินงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการหรือที่ประชุม

ข้อที่ 11 รองประธานกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานไม่อยู่ หรือไม่สามารถปฏิบัติงานได้

ข้อที่ 12 เภรณญิกมีหน้าที่

1. ควบคุมเก็บรักษาเงินชมรม
2. จัดทำและเก็บรักษาเอกสารเงินของชมรม
3. จัดทำราย รับ-จ่าย และบุคคลเสนอต่อประธานกรรมการ

ข้อที่ 13 เลขานุการมีหน้าที่

1. ประสานงาน ติดต่อสื่อสาร ให้กิจกรรมต่างๆของชมรมดำเนินไปตามสิ่งที่มุ่งหวังตามที่ประชาคมมอบหมาย
2. ควบคุมและเก็บเอกสารต่างๆของชมรม จัดทำรายงานประชุม เชิญประชุมและบันทึก รายงานการประชุม

3. จัดประชุมใหญ่ และการประชุมอื่นๆนอกเหนือจากการประชุมคณะกรรมการ
ข้อที่ 14 ผู้ช่วยเลขานุการมีหน้าที่

1. ช่วยเลขานุการในการ ดำเนินกิจกรรมของชมรม
2. ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ เมื่อได้รับมอบหมายจากเลขานุการ หรือเลขานุการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ข้อที่ 15 ประธานสัมพันธ์มีหน้าที่

1. เผยแพร่กิจกรรมต่างๆของชมรม
2. ประธานสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของชมรมทุกรูปแบบตามความเหมาะสม

ข้อที่ 16 ประชุม มีวาระที่ 1 คือ การ จัดสวัสดิการการประชุม

หมวดที่ 5

ว่าด้วยการดำรงตำแหน่ง

ข้อที่ 17 ประธานชมรมอยู่ในตำแหน่งวาระ 4 ปี แต่ดำรงไว้สิทธิ์ที่จะได้รับคัดเลือกใหม่แต่ติดต่อกันไม่เกิน 2 วาระ

ข้อที่ 18 คณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. เสียชีวิต
2. ลาออกคณะกรรมการชมรมอนุรักษ์ปลาท้องถิ่น
3. ย้ายที่อยู่
4. หมดวาระการดำรงตำแหน่งทางท้องถิ่น

ข้อที่ 19 ตำแหน่งกรรมการว่างลง นอกจากลาออกตามวาระ ให้ประธานแต่งตั้งกรรมการใหม่ภายใน 30 วัน เว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งของประธานนั้นสิ้นสุดไม่เกิน 30 วัน

ข้อที่ 20 ถ้าดำรงตำแหน่งกรรมการว่างลง เมื่อถึงคราวออกตามวาระ ให้ดำรงตำแหน่งนั้นอยู่ และปฏิบัติงานจนกว่าจะได้รับมอบหมายงานให้กรรมการที่ได้รับคัดเลือกใหม่ เป็นลายลักษณ์อักษรให้เสร็จสิ้นภายใน 15 วัน หลังจากคัดเลือกกรรมการชุดใหม่

ข้อที่ 21 การเลือกประธานคณะกรรมการดำเนินงานชมรม มาจากการคัดเลือกของคณะกรรมการดำเนินงานชมรม

หมวดที่ 6

หน้าที่ของสมาชิก

ข้อที่ 22 สมาชิกมาจากประชาชนในพื้นที่ตำบลน้ำพาง หรือพื้นที่ใกล้เคียงที่มีอาณาเขตของลำน้ำต่อเนื่องกันกับพื้นที่ตำบลน้ำพาง

ข้อที่ 23 สมาชิกมีหน้าที่ดังนี้

1. ร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินงานชมรม ในการฟื้นฟูและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำ
2. ร่วมมือกับคณะกรรมการดำเนินงานชมรมในการป้องกันการบำรุงรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์สัตว์น้ำ เช่น สภาพแหล่งน้ำ ป่าไม้
3. ร่วมมือกับคณะกรรมการในการเฝ้าระวังการจับปลาในเขตอนุรักษ์(เขตหวงห้ามจับสัตว์น้ำ) และป้องกันการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง เช่น ระเบิด ไฟฟ้าช็อต และยาเบื่อ เมื่อพบเห็นการกระทำผิดมาตรการของชมรมอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง ให้รายงานความผิดต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลา โดยด่วน
4. ร่วมให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงานพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาของชมรมฯ

หมวดที่ 7

ว่าด้วยผู้ตรวจสอบกิจการ

ข้อที่ 24 คณะกรรมการมีหน้าที่แต่งตั้งผู้ตรวจสอบกิจกรรมของชมรม จำนวน 3 คน และให้มีการตรวจสอบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อที่ 25 ผู้ตรวจสอบกิจการชมรมมีหน้าที่ รับเรื่องราวที่สมาชิกขอตรวจสอบเอกสาร หรือกิจการใดๆของคณะกรรมการและดำเนินการให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการชมรมทราบ

หมวดที่ 7

ว่าด้วยเงินของชมรม

ข้อที่ 26 ทุนดำเนินการของชมรมมาจาก

1. จากเงินอุดหนุนหรือเงินบริจาคจากบุคคล กลุ่มบุคคล หรือกลุ่มองค์กร
2. จากการจัดการรายได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม

3. จากดอกเบี้ยเงินฝากจากสถาบันการเงิน
4. จากค่าปรับผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

ข้อที่ 27 การลงลายมือ

1. ให้ประธานชมรมมีอำนาจลงลายมือชื่อแทนชมรมในเอกสารทั้งปวง
2. การนำฝากหรือถอนเงินของชมรมให้บุคคลต่อไปนี้

- ลายมือชื่อ
1. ประธานกรรมการชมรม
 2. เภรัณญิก
 3. เลขานุการ

ให้บุคคลดังกล่าว มีอำนาจเปิดบัญชีกับธนาคาร หรือสถาบันการเงินในท้องถิ่นตามความเหมาะสม

ข้อที่ 28 ให้เฝ้าระวังเป็นผู้เก็บเงินสดในมือไม่เกิน 1,000 บาท ส่วนที่เกินให้นำฝากธนาคาร หรือสถาบันการเงินท้องถิ่น

ข้อที่ 29 ประธานชมรมมีอำนาจก่อกำหนดผู้กัก และอนุมัติเงินได้ไม่เกินครั้งละ 1,000 บาท การจ่ายเงินเกินกว่านั้นต้องขออนุมัติที่ประชุมคณะกรรมการ ถ้ามีการจ่ายเงินมากกว่านี้ต้องขออำนาจคณะกรรมการดำเนินงาน

ข้อที่ 30 ประธานชมรมมีอำนาจจำหน่ายอินทรีพาส์สินของชมรมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

หมวดที่ 8

ว่าด้วยการประชุม

ข้อที่ 31 ให้มีการประชุมสมาชิกอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อที่ 32 ให้มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินงานอย่างน้อยทุก 3 เดือน หรือมากกว่านั้น หากมีวาระเร่งด่วน การประชุมกรรมการชมรมต้องมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง จึงจะถือว่าครบองค์ประชุม

หมวดที่ 9

อื่นๆ

ข้อที่ 33 การแก้ไขข้อบังคับนี้ จะทำโดยที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานชมรมและเป็นความเห็นชอบของสมาชิกอย่างน้อย 2 ใน 3 ที่เข้าร่วมประชุม

ข้อที่ 34 ให้ประธานเป็นผู้รักษากฎระเบียบข้อบังคับนี้ นับตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม 2545 เป็นต้นไป

(ลงชื่อ) บุญส่ง อินขาว

(นายบุญส่ง อินขาว)

ประธานชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพอง

วันที่ 12 มีนาคม 2545

ประกาศชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง
เรื่อง มาตรการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำตำบลน้ำพาง

การกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของแต่ละหมู่บ้าน มาจากการกำหนดเขตอนุรักษ์ร่วมกันของประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ระยะทางตามความเหมาะสมของแหล่งน้ำ และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น โดยกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำดังนี้

เขตอนุรักษ์ หมายถึง บริเวณแหล่งน้ำที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยแหล่งเพาะพันธุ์ และแหล่งบริบาลของพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ ให้มีการขยายพันธุ์ได้อย่างปลอดภัยโดยไม่ถูกรบกวนจากการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นบริเวณเขตอนุรักษ์จึงไม่สามารถที่จะจับสัตว์น้ำชนิดใดๆได้เลย ถ้าหากว่าผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับตามจำนวนพันธุ์สัตว์น้ำที่จับได้ ในอัตราตัวละ 500 บาท แต่ถ้าเป็นการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือชนิดรุนแรง อันได้แก่ การใช้ ระเบิด ยาเบื่อ ไฟฟ้าช็อต จะถูกปรับเพิ่มอีกเป็นจำนวนเงิน 5,000 บาท ถ้าหากว่าผู้ฝ่าฝืนไม่ยอมถูกปรับ คณะกรรมการหมู่บ้านจะส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย -

เครื่องหมายแสดงแนวเขตอนุรักษ์ ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจะใช้เส้นลวดซึ่งขึงสามลำเกี้ยว จุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดของเขตอนุรักษ์ หรือใช้สัญลักษณ์อื่นใดที่แสดงว่าเป็นการบอกแนวเขตอนุรักษ์ เช่น ป้ายประกาศ ธง เศษผ้าที่นำมาเป็นธง เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้มองเห็นอย่างชัดเจน

เขตสงวน หมายถึง เป็นพื้นที่ลำน้ำที่อยู่นอกเหนือจากเขตอนุรักษ์ทั้งหมดใช้เป็นพื้นที่ใช้สอยของชาวบ้านและประชาชนทั่วทั้งนั้นประชาชนในหมู่บ้านและประชาชนทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ในด้านอาหารได้ แต่ต้องเป็นการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือกล เช่น สวิง แห เบ็ด มอง ฯลฯ แต่บางหมู่บ้านยังได้กำหนดเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำในเขตสงวนตามสภาพความเหมาะสมของแต่ละหมู่บ้านไว้ เช่น ห้ามหับแคว (การปิดกั้นทางเดินของน้ำ) ห้ามลากตาข่าย ห้ามดำยิง ห้ามจับสัตว์น้ำเวลากลางคืน ถ้าหากฝ่าฝืนโดยใช้เครื่องมือชนิดรุนแรง เช่น ระเบิด ยาเบื่อ และไฟฟ้าช็อต ในการจับสัตว์น้ำจะถูกคณะกรรมการปรับ ครั้งละ 5,000 บาท ถ้าหากว่าไม่ยอมถูกปรับ จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย

การจับปลาโดยใช้วิธีการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในเขตพื้นที่ตำบลน้ำพาง ถ้าการฝ่าฝืนกระทำในเขตรับผิดชอบของแต่ละหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้บังคับใช้กฎระเบียบฯ แต่ถ้าหากว่าเป็นการกระทำผิดนอกเขตรับผิดชอบของหมู่บ้าน ให้คณะกรรมการชมรมอย่างน้อย จำนวน 3

คนขึ้นไป(หนึ่งในจำนวนนั้นต้องเป็นประธานชมรมหรือรองประธานถ้าหากว่าประธานไม่สามารถทำหน้าที่ได้) เป็นผู้ใช้กฎระเบียบฯ โดยนำเงินที่ได้จากการปรับผู้ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับฯ ไปใช้จ่ายดังนี้

1. สัดส่วนเงิน 75 % แบ่งให้กับผู้ที่นำจับ
2. สัดส่วนเงิน 25 % ให้นำเข้ากองทุนอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางของหมู่บ้าน กรณีการกระทำผิดในเขตรับผิดชอบของหมู่บ้าน แต่ถ้าเป็นการกระทำผิดนอกเขตรับผิดชอบของหมู่บ้าน ให้นำเงินเข้าบัญชีของชมรมอนุรักษ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพางท้องถิ่น

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

(ลงชื่อ) บุญส่ง อินชาว

(นายบุญส่ง อินชาว)

กำนันตำบลน้ำพาง

ประธานชมรมอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นตำบลน้ำพาง

วันที่ 12 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2545

รายชื่อคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น บ้านน้ำวัว ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม

1. นายชุม	ทองคำ	ผู้ใหญ่บ้าน	ประธาน
2. นายเขียน	แสนปูน	ผช. ผู้ใหญ่บ้าน	รองประธาน
3. นายเอกชัย	แสนปูน	ผช. ผู้ใหญ่บ้าน	กรรมการ
4. นายที	สุขเจริญ	ผช. ผู้ใหญ่บ้าน	กรรมการ
5. นายใหม่	แสนปูน	ผช. ผู้ใหญ่บ้าน	กรรมการ
6. นายจร	ทองคำ	สมาชิก อบต.	กรรมการ
7. นาย้วน	นันทใจ	สมาชิก อบต.	กรรมการ
8. นายยก	บุญเรือง	ชาวบ้าน	กรรมการ
9. นายหมอก	อินปัน	ชาวบ้าน	กรรมการ
10. นายคำ	ทองคำ	ชาวบ้าน	กรรมการ
11. นายหลัด	จำปา	อสม.	กรรมการ
12. นายยืน	ทองคำ	ชาวบ้าน	กรรมการ
13. นายเพ็ญ	แสนปูน	อสม.	กรรมการ
14. นายยัพ	แสนปูน	ชาวบ้าน	กรรมการ
15. นายลัย	แสนปูน	อสม.	กรรมการและเลขานุการ

รายชื่อคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น บ้านน้ำพระทัยตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม

1. นายบุญส่ง	อินขาว	ประธาน
2. นายประสงค์	อินขาว	รองประธาน
3. นายแสวง	ธรรมรักษา	กรรมการ
4. นายสอาด	กามินทร์	กรรมการ
5. นายสวาท	ประแจ	กรรมการ
6. นายเสวียน	อินขาว	กรรมการ
7. นายชูเกียรติ	แก้วใส	กรรมการ
8. นางร่วมใจ	แก้วใส	กรรมการและเลขานุการ
9. นางรณก	เยี่ยมคำเกิด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายชื่อคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น บ้านน้ำ/ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม

1. นายสม	แก้วใส	ประธาน
2. นายเจริญ	แก้วใส	รองประธาน
3. นายจู่	แก้วใส	กรรมการ
4. นายวิชาญ	ประทอง	กรรมการ
5. นายจรัญ	แก้วใส	กรรมการ
6. นายจันทร์	ไชยสีต๊ิบ	กรรมการ
7. นายจำลอง	แก้วใส	กรรมการ
8. นายธิ	พรมเกษ	กรรมการ
9. นายก็	ประทอง	กรรมการ
10. นางเจตร	ประทอง	กรรมการ
11. นางฤทธิ์	วิชัยคำ	กรรมการ
12. นางสลาด	นันวิวงศ์	กรรมการ
13. นายสุรพล	แก้วใส	กรรมการ
14. นางบุญมี	สีภาแก้ว	กรรมการและเลขานุการ
15. นางจันทร์สม	แก้วใส	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

รายชื่อคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น บ้านห้วยทรายมูล ตำบลน้ำปาย อำเภอแม่จริม

1. นายวุ่น	ประทอง	ประธาน
2. นายเหรียญ	ประทอง	รองประธาน
3. นายฤทธิ์	ประทอง	กรรมการ
4. นายมานัด	ทองดี	กรรมการ
5. นายจันทร์	ธรรมรักษา	กรรมการ
6. นายถวิล	ไชยวงศ์	กรรมการ
7. นายเจริญ	ประทอง	กรรมการ
8. นายเปลี่ยน	ปานหนู	กรรมการ
9. นางเที่ยง	อุตมุล	กรรมการ
10. นางสุภาพร	ยะคำ	กรรมการ
11. นายวีรชน	ประทอง	กรรมการ

12. นายไสว ธรรมรักษา	กรรมการและเลขานุการ
13. นายสวัสดิ์ เตชะอำภา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หมายเหตุ

การเลือกคณะกรรมการ การอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นบ้านน้ำว่า ตำบลน้ำพาง ชาวบ้านจากทุกหลังคาเรือนจะเป็นผู้เสนอรายชื่อแล้วให้ที่ประชุมรับรอง จะไม่มีการลงคะแนนเลือกตั้งแต่อย่างใด และการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการดังกล่าวไม่มีวาระ คณะกรรมการจะปฏิบัติหน้าที่ไปเรื่อยๆ ถ้าหากชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่าบุคคลใดมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับการดำรงตำแหน่งคณะกรรมการฯ จะเสนอให้ที่ประชุมของหมู่บ้านคัดรายชื่อบุคคลดังกล่าวออกจากการเป็นคณะกรรมการการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่น หรือคณะกรรมการการอนุรักษ์บุคคลใดๆที่มีความประสงค์จะลาออกจากการเป็นคณะกรรมการฯ ด้วยเหตุผลประการใดๆก็ตาม ก็ขอลาออกจากการเป็นคณะกรรมการต่อที่ประชุมหมู่บ้าน และที่ประชุมของหมู่บ้านจะดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการคนใหม่แทนคณะกรรมการที่พ้นสภาพจากการเป็นคณะกรรมการฯ

แบบสัมภาษณ์ประชาชน เกี่ยวกับข้อมูลด้านการบริโภคปลาของชุมชนลำน้ำว่า
ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม ปี 2544

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านการบริโภค และจับปลาในลำน้ำว่า ตำบลน้ำพาง

1. คร่าวเรือนท่านรับประทานอาหารประเภทปลาย่อยแค่ไหน ?

☐ 1. รับประทาน 1 - 3 วัน / ครั้ง	☐ 2. รับประทาน 4 - 6 วัน / ครั้ง
☐ 3. รับประทาน อาทิตย์ละครั้ง	☐ 4. รับประทาน 1 ครั้ง / เดือน
☐ 5. รับประทาน 2 ครั้ง / เดือน	☐ 6. รับประทาน 3 ครั้ง / เดือน

2. ปริมาณปลาที่ท่านนำมาปรุงเป็นอาหาร เฉลี่ยประมาณเท่าใด ?

☐ 1. ประมาณ 1 - 3 ชีด	☐ 2. ประมาณ 4 - 6 ชีด
☐ 3. ประมาณ 7 ชีดขึ้นไป แต่ไม่เกิน 1 กก.	☐ 4. ประมาณ 1 กิโลกรัมขึ้นไป

3. ประเภทปลาที่ท่านนำมาประกอบอาหาร เป็นปลาชนิดใด ? (ระบุชื่อ ปลาที่ท่านนำมาปรุงอาหารมากที่สุด 3 ลำดับ)

1.
2.
3.

4. ปกติปลาที่ท่านนำมาปรุงอาหาร นำมาจากแหล่งไหน ?

☐ 1. ซื้อจากตลาด / รถขายปลา	☐ 2. ซื้อจากพรานล่าปลาในหมู่บ้าน / ต่างหมู่บ้าน
☐ 3. หาเองในลำน้ำว่า	☐ 4. หาเองจากลำน้ำอื่นๆ

5. คร่าวเรือนท่านมีคนหาปลาหรือไม่ ?

☐ 1. มี (ถามต่อข้อ 6)	☐ 2. ไม่มี (ข้ามไปถามข้อ 11)

6. ปริมาณปลาที่ท่านจับได้แต่ละครั้ง เฉลี่ยประมาณ กี่ชีด ?

☐ 1. ประมาณ 1 - 3 ชีด	☐ 2. ประมาณ 4 - 6 ชีด
☐ 3. ประมาณ 7 ชีดขึ้นไป แต่ไม่เกิน 1 กก.	☐ 4. ประมาณ 1 - 3 กิโลกรัม
☐ 5. ประมาณ 3 กิโลกรัมขึ้นไป	

7. คนในคร่าวเรือนท่านออกไปหาปลาย่อยแค่ไหน ?

☐ 1. ประมาณ 1 - 3 วัน / ครั้ง	☐ 2. ประมาณ 4 - 6 วัน / ครั้ง

☐ 3. ประมาณอาทิตย์ละครั้ง

☐ 4. ประมาณ 1 ครั้ง / เดือน

☐ 5. นานๆจะออกไปหาปลาครั้งหนึ่ง

8. ปลาประเภทไหนที่ท่านจับได้ในแต่ละครั้ง ? (ระบุชื่อปลาที่จับได้มากที่สุด จำนวน 4 ประเภท)

1. 2.

3. 4.

9. โดยปกติท่านจับปลาช่วงฤดูไหน ?

☐ 1. ฤดูร้อน

☐ 2. ฤดูฝน

☐ 3. ฤดูหนาว

☐ 4. ตลอดปี

10. โดยปกติท่านใช้เครื่องมือจับปลาชนิดไหนในการจับปลาในลำน้ำว่า ?

ลำดับที่	ประเภทเครื่องมือ	ใช้	ไม่ใช้
1	สวิง		
2	ยอ (จำ)		
3	แห		
4	ตาข่ายขนาดใหญ่ (แฉ่ง)		
5	ตาข่ายขนาดเล็ก (มอง)		
6	แหลม (เหล็ก)		
7	ฉมวก		
8	ระเบิด		
9	ไฟฟ้าช็อต		
10	ยาเบื่อ		
11	กรดเมิด		

11. คราวเรือนท่านได้ร่วมอนุรักษ์ปลาน้ำจืดหรือไม่ อย่างไร ?

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชบริเวณริมลำน้ำว่า ตำบลน้ำพาง

1. ท่านได้เพาะปลูกพืชบริเวณริมลำน้ำว่า หรือไม่

☐ 1. มีการเพาะปลูก

☐ 2. ไม่มีการเพาะปลูก

2. ปริมาณพื้นที่ ที่ใช้ในการเพาะปลูก รวม ประมาณ ไร่

3. ประเภทพืชที่ใช้ในการเพาะปลูก ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

ประเภทพืชที่เพาะ ปลูก	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ระยะเวลาเพาะ ปลูก	การใช้สารเคมี , ยา ปุ๋ยเคมี , ยาฆ่าหญ้า ฆ่าแมลง	หมายเหตุ
รวม				

คณะวิจัย

ทีมวิจัยหลัก ประกอบด้วย

1. นายวิชัย นิลคง ✓	หัวหน้าคณะวิจัย
2. นายบุญส่ง อินขาว ✓	กำนันตำบลน้ำพาง คณะวิจัย
3. นายชุม ทองคำ ✓	ผู้ใหญ่บ้านน้ำว้า คณะวิจัย
4. นส.กฤติยา จิตอารี ✓	พยาบาลเทคนิค คณะวิจัย

ผู้วิจัยร่วม

1. นายสม แก้วใส	ผู้ใหญ่บ้านน้ำปู้
2. นายยนต์ สายแสน	ผู้ใหญ่บ้านน้ำปูน
3. นายวุ่น ประทอง	ผู้ใหญ่บ้านห้วยทรายมูล
4. นายคาค ธรรมรักษา ✓	ผู้ใหญ่บ้านน้ำพางใหม่
5. นายสวาท ธรรมรักษา ✓	ผู้ใหญ่บ้านน้ำพาง
6. นายเลิศ อินขาว ✓	ผู้ใหญ่บ้านน้ำแฉะ
7. นายเอ๋ป้อ แซ่วัว	ผู้ใหญ่บ้านร่มเกล้า
8. นายประดิษฐ์ อินตะภา ✓	ผอ.บ.น้ำลาน
9. นายเทียน แสนปูน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านน้ำว้า
10. นางนิภาพรรณ พรพิชัยเวทย์	พยาบาลเทคนิค สอ.น้ำปาย
11. นายลัย แสนปูน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านน้ำว้า บ้านน้ำว้า
12. นายสมพงษ์ ภัทรเคหะ	จพง.สาธารณสุขชุมชน 5 สสอ.แม่จรม
13. นายพูนศักดิ์ สุทะ	สถานีอนามัยน้ำปาย

ประวัติทีมวิจัยหลัก

นายวิชัย นิลคง หัวหน้าคณะวิจัย

เกิดวันที่ 2 ธันวาคม 2512 อายุ 33 ปี

ที่อยู่ 26 ม. 6 บ้านมงคลนิมิต ตำบลผาสิ่งห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ชีวิตสมรส สมรสแล้ว มีบุตรเพศชาย 1 คน เพศหญิง 1 คน

การศึกษา

ระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านไฮหลวง ตำบลพระพุทธบาท อ.เชียงกลาง น่าน

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนประชาพัฒนา อ.เชียงกลาง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปัว อ.ปัว จ.น่าน

ประกาศนียบัตรเจ้าพนักงานสาธารณสุข (พนักงานอนามัย) วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร
พิษณุโลก พ.ศ. 2533

ปริญญาตรีสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2537

ประวัติการทำงาน

ตำแหน่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 2 สถานีอนามัยบ่อเกลือเหนือ อ.บ่อเกลือ พ.ศ.
2533 - 2534

ตำแหน่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 3 สถานีอนามัยบ้านด่าน อ.เฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.
2535 - 2537

ตำแหน่ง เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน 4 สถานีอนามัยน้ำพาง อ.แม่จริม พ.ศ. 2537 -
2540

ตำแหน่ง นักวิชาการสาธารณสุข 4 , 5 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่จริม พ.ศ. 2540 -
ปัจจุบัน

นายบุญส่ง อินขาว

เกิดเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2491

ที่อยู่ 34 หมู่ที่ 8 บ้านน้ำพระทัย ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

การสมรส สมรสแล้วบุตรเพศหญิง 1 คน

การศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง

การทำงาน

2526 ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านน้ำพระทัย

2543 ได้รับเลือกตั้งเป็นกำนันตำบลน้ำพาง จนกระทั่งปัจจุบันนี้

ประวัติการทำงานกลุ่ม องค์การชุมชน

ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง

ประธานกลุ่มออมทรัพย์บ้านน้ำพระทัย

ประธานเครือข่ายชุมชน ป.ป.ส. ตำบลน้ำพาง

ประธานสมาชิกผู้สูงอายุ

นายชุม ทองคำ

เกิดเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2504

ที่อยู่ 35 หมู่ที่ 5 บ้านน้ำว่า ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

การสมรส สมรสแล้วมีบุตรเพศชาย 2 คน

การศึกษา

ระดับประถมศึกษา โรงเรียนมิตรมวลชน 3 บ้านน้ำว่า ตำบลน้ำพาง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษานอกโรงเรียน

การทำงาน

16 กรกฎาคม 2526 ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน จนถึงปัจจุบัน

ประวัติการทำงานกลุ่ม องค์กรชุมชน

ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านน้ำว่า

ประธานกลุ่มชักน้ำว่า เครือข่ายป่าชุมชน สิ่งแวดล้อม

ประธานกองทุนหมู่บ้าน ก.ช.ค.จ.

ประธานชมรมหอกระจายข่าวอำเภอแม่จริม

ประธานกรรมการอาสาสมัครป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระดับหมู่บ้าน

นางสาวกฤติยา จิตอารี

เกิดเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2521

ที่อยู่ 78 ม.4 ตำบลหนองแดง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

สถานภาพสมรส โสด

การศึกษา

ระดับประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านนาคา 2529 - 2535

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่จริม 2535 - 2537

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนันทวิทยา 2537 - 2539

ประกาศนียบัตรพยาบาลเทคนิค วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีลุปาง 2539 - 2541

การทำงาน

พยาบาลเทคนิค 3 สถานีอนามัยน้ำพาง ต.น้ำพาง พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน

เบื้องหลังงานวิจัย

เหตุจูงใจในการดำเนินงานวิจัยฯ

โดยส่วนตัวเป็นผู้ที่ชอบธรรมชาติเป็นทุนเดิมอยู่แล้วเนื่องจากภูมิลำเนาอยู่ในชนบทแวดล้อมไปด้วยธรรมชาติทั้งป่าไม้และแม่น้ำ และอยากให้เห็นธรรมชาติยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดไป โดยที่ชาวบ้านสามารถจะให้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิตได้อย่างพอดี ในอดีตได้เห็นทำลายทรัพยากรธรรมชาติ มีการถางป่าทำไร่เลื่อนลอยของชาวบ้าน จนทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงและภูเขาได้กลายเป็นภูเขาหัวโล้นในระยะเวลาต่อมา มีการระเบิดปลา การซื้อปลา การเบ็ดปลาในลำน้ำ ทำให้สัตว์น้ำจำนวนมากถูกทำลายไปในระยะเวลาอันรวดเร็ว ทำให้เกิดความสนใจและเป็นแรงกระตุ้นว่าทำไมไม่มีใครคิดจะแก้ไขปัญหาเหล่านี้เลย และโตมาเราจะต้องหาทางแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ได้ได้

สมัยที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใฝ่ฝันว่าอยากจะเป็นนักเรียนป่าไม้ที่จังหวัดแพร่ เพื่อที่จะได้กลับมาทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และแหล่งน้ำสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ แต่ด้วยเหตุผลบางประการจึงไม่สามารถจะเป็นอย่างที่เรใฝ่ฝันได้ ต้องกลายมาทำหน้าที่เป็นผู้ที่ส่งเสริมการสร้างสุขภาพแทน แต่ด้วยใจรักที่จะทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับในช่วงปี 2537 ได้มีโอกาสย้ายมาปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลน้ำพาง ได้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้แหล่งน้ำและทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพางยังหลงเหลืออยู่ ได้ศึกษาชุมชนตำบลน้ำพางอยู่ 3 ปี และได้พูดคุยกับทางผู้นำชุมชนถึงการดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้คงความอุดมสมบูรณ์สืบต่อไป ก่อนที่จะถูกทำลายไปด้วยน้ำมือของคนบางกลุ่ม พบเห็นการลักลอบจับปลาด้วยเครื่องมือจับปลาชนิดร้ายแรงในลำน้ำว่าทั้งในเขตพื้นที่ตำบลน้ำพาง จึงเป็นตัวเร่งเร้าให้เริ่มดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในลำน้ำว่าขึ้น ภายใต้โครงการวิจัย “รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นลำน้ำว่าตำบลน้ำพางอำเภอแม่จริมจังหวัดน่าน”

บรรยากาศในการทำงานวิจัยฯ

1 การเตรียมชุมชน ได้ค้นหาผู้นำชุมชนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่จะมาร่วมงานวิจัย เพื่อให้งานวิจัยประสบความสำเร็จ โดยคุณสมบัติของผู้นำชุมชนที่จะมาเป็นคณะวิจัยจะต้องเป็นผู้ที่มีใจรัก

ธรรมชาติ มีการเสียสละเพื่อส่วนรวม และสามารถจะชักชวนชุมชนให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานได้

2. ความยากง่ายในการแก้ไขปัญา การแก้ไขปัญาการทำลายปลาท้องถิ่นในลำน้ำว่า เป็นการท้าทายความสามารถอยู่ 2 ประการใหญ่ๆ ได้แก่ ประการที่หนึ่งการจัดกระบวนการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนส่วนใหญ่ให้มีใจรัก ห่วงแทน ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีความตระหนักต่อปัญหาการลดลงของปลาท้องถิ่น แล้วร่วมดำเนินการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำไม่ให้มีการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงทั้งจากคนในพื้นที่และต่างๆพื้นที่ ประการที่สอง การป้องกันการจับปลาด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรงจากพรานปลาทั้งในและนอกพื้นที่ผู้มุ่งแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าคุณค่าของระบบนิเวศสัตว์น้ำและผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม เป็นสิ่งที่ยากมากที่จะมีการดูแลป้องกันไม่ให้มีการทำลายปลาและสัตว์น้ำอื่นๆด้วยเครื่องมือชนิดร้ายแรง เนื่องจากว่าสภาพแหล่งน้ำของลำน้ำว่าอยู่กลางหุบเขาและห่างไกลจากแหล่งชุมชนเป็นระยะทางยาวไกลมาก จึงเป็นโอกาสในการลักลอบจับปลาด้วยวิธีต่างๆได้ง่าย

2. ความหนักในการทำงาน ความหนักในการทำงานครั้งนี้มีความหนักทั้งในด้านการก่อให้เกิดคุณภาพของงาน และความหนักในด้านของปริมาณงาน ความหนักในด้านของคุณภาพงานวิจัยถึงแม้ว่าจะมีรูปแบบงานวิจัยในลักษณะเช่นในจังหวัดน่านที่อยู่ข้างแล้วก็ตาม แต่นั่นเป็นผลลัพธ์ที่ออกมาจากกระบวนการทางสังคมที่มีพื้นฐานทางสังคมอีกแบบหนึ่ง มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน บางครั้งถึงแม้ว่าวิธีการจะออกมาเหมือนกันแต่กระบวนการได้มาซึ่งวิธีการนั้นๆอาจจะไม่เหมือนกัน ฉะนั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องคิดรูปแบบ วิธีการต่างๆที่จะนำไปให้คณะวิจัยที่เป็นผู้นำชุมชนได้เรียนรู้ แล้วให้ผู้นำชุมชนนำเอาสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้ไปให้ชุมชนได้เรียนรู้อีกทอดหนึ่ง เพื่อที่จะให้ได้รูปแบบการอนุรักษ์พันธุ์ปลาล้ำๆกับรูปแบบที่ชุมชนอื่นๆได้ดำเนินการผ่านมาและเกิดความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาและสภาพพื้นฐานของสังคมตนเอง สิ่งเหล่านี้ต้องทุ่มทั้งแรงกายแรงใจแรงความคิดพอสมควร อีกประการหนึ่งนั่นคือความหนักในด้านปริมาณงาน เนื่องจากมีงานประจำอยู่แล้ว แต่ย้งต้องสร้างสรรค์งานทางสังคมขึ้นมาอีก ระยะแรกได้วางแผนการทำงานวิจัยแยกต่างหากจากงานประจำ โดยจะดำเนินการในช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ หรือวันหยุดราชการอื่นๆ เพราะไม่อยากจะทำให้งานประจำเสียหาย แต่ระยะหลังๆ ได้มองเห็นว่าการทำงานทางด้านสังคมถึงแม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับสุขภาพโดยตรงแต่เมื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของปัญหาแล้วพบว่า ปัญหาทุกอย่างมีความเชื่อมโยงกันจนไม่สามารถจะแยกสภาพปัญหาออกจากกันได้อย่างชัดเจน ถ้าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเดียวกัน ปัญหาด้านสุขภาพบางอย่างอาจแก้ด้วยการแก้ไขปัญหาด้านสังคม

อื่นๆได้ เช่นการส่งเสริมให้ชุมชนมีปลาไว้บริโภคอย่างเพียงพอเป็นการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็กก่อนวัยเรียนหรือเด็กวัยเรียนได้ เป็นต้น จึงได้ปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานโดยผนวกเอางานประจำและงานวิจัยสอดคล้องผสมผสานกันเพื่อให้ได้งานทั้งสองด้านตามที่เรต้องการ ผลจากการวางแผนการทำงานให้มีระบบมากขึ้นทำให้การทำงานทั้งงานประจำและงานที่ชอบสามารถจะดำเนินไปพร้อมๆกันได้โดยไม่มีปัญหา แต่ก็เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ของข้าพเจ้ามากขึ้นกว่าเดิม ต้องเพิ่มระยะเวลาในการทำงานในเวลากลางคืน ต้องเข้านอนประมาณ 5-6 ทุ่ม บางคืนต้องเข้าไปจนกระทั่งตีหนึ่งหรือตีสอง เวลาตื่นนอนก็ประมาณ ตีสี่ ตีสี่ครึ่งหรือตีห้าเป็นประจำ บางช่วงร่างกายรับภาระไม่ค่อยไหว จึงต้องออกมาในอาการสับสนสับสน อ่อนเพลีย หรือเบลอๆ จึงหาทางออกด้วยการออกกำลังกาย(เป็นคนที่ชอบออกกำลังกายอยู่แล้ว) และยังได้ศึกษาการทำสมาธิประกอบไปด้วย ก็พอจะบรรเทาอาการเหล่านี้ลงได้บ้างและจนเกิดความเคยชินในระยะต่อมา

3. สิ่งที่ได้รับจากการดำเนินงานวิจัย ผลจากการดำเนินงานวิจัยถ้ามองผิวเผินเหมือนกับว่าจะไม่ได้อะไรเลย มีแต่ความหนัก สูญเวลาเปล่าได้รับแต่ความบอบช้ำทางกายมากกว่า แต่เมื่อประเมินผลหลายๆด้านอย่างเป็นธรรมชาติแล้วได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์จากการทำงานต่อการพัฒนาตนเองหลายๆด้าน นับว่าเป็นคุณค่าของชีวิตชนิดที่ไม่กระทำแล้วจะไม่ได้รับเลย เช่น

3.1 ประโยชน์ในการวางแผนการทำงานให้มีความชัดเจน มีความรัดกุม สามารถให้งานดำเนินงานไปอย่างพอเหมาะพอดีกับสภาพปัญหา และสภาพของสังคม

3.2 ความคิดรวบยอดและการสรุปให้คุณค่าและความหมาย ว่าสิ่งที่ชุมชนได้ดำเนินการอยู่ หรือสิ่งที่ชาวบ้านคิดอยู่แท้จริงได้สะท้อนถึงความหมายอะไร นอกจากการสัมผัสได้โดยตรงในขณะนั้น สิ่งเหล่านี้ถึงแม้ว่าจะไม่เด่นชัดในขณะนี้ก็ตาม อย่างน้อยก็เป็นพื้นฐานในการนำไปฝึกปฏิบัติกับเหตุการณ์อื่นๆต่อไป

3.3 การสรุปและการเขียนเอกสาร จากการศึกษาแนวทางการเขียนเอกสารของคนอื่นๆ จากการได้รับคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์และแบบฉบับของตนเอง พอจะรวมให้เกิดแนวทางการเขียนเอกสารที่มีหลักการเขียน และยังคงความตัวเป็นของตัวเองอยู่ และคุณค่าเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนางานเขียนต่อไปได้

3.4 ความสัมพันธ์ของคณะทำงานวิจัย การทำงานวิจัยครั้งนี้ มีความแตกต่างไปจากการทำงานประจำอยู่บ้าง. การทำงานประจำจะอาศัยอำนาจตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา เช่น สาธารณสุขอำเภอ นายอำเภอ เป็นคนให้กระต่ายขูดความเป็นเจ้าของผลงาน แต่การทำงานวิจัยเป็นความสมัครใจโดยส่วนตัวและไม่สามารถใช้อำนาจขังต้นได้ ลักษณะการ

ทำงานวิจัยจึงเป็นการทำงานแบบชาวบ้านอย่างแท้จริง มีความเป็นพี่เป็นน้อง ผลของการทำงานมุ่งแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น การทำงานไม่จบไปตามระยะเวลาของปีงบประมาณ ไม่จบไปตามงบประมาณที่ได้รับ ถึงแม้ว่างานจะจบลงแต่ความผูกพัน ความสัมพันธ์กับงานกับชุมชนยังคงมีเหมือนเดิมและยังจะมืออยู่ตลอดไป สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีของชุมชนต่อการทำงานด้านต่างๆ ในระยะต่อมา

3.5 ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความภูมิใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมากที่สุดกับข้าพเจ้า หลังจากสิ้นสุดงานวิจัย จากอุดมการณ์ของตนเองที่อยากจะอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติเอาไว้ ทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำชนิดต่างๆ ประกอบกับการได้ประสบพบเห็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำว่า ยังรอผู้นำที่จะมาทำการเปลี่ยนแปลงวันแล้ววันเล่า จนกระทั่งวันนี้ได้คิดในใจว่า “ถ้าเราไม่ทำ ไม่รู้ว่าใครจะมาทำ และคงจะทิ้งปัญหาให้อยู่กับสังคมตลอดไป” ทั้งสองสิ่งได้ผลักดันให้ตัดสินใจในการลงมือทำงานวิจัยทันทีจากที่รอรออยู่นานหลายปี ทั้งๆที่ยังไม่มีความมั่นใจในการทำงานเลยว่าตนเองจะสามารถเป็นผู้ประสานให้เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในภาพรวมได้ แต่เมื่อผลการทำงานได้ผ่านไปตามระยะต่างๆ ผลสำเร็จของงานที่ดีขึ้นตามลำดับทำให้เกิดความรู้สึกว่าเราก็สามารถทำงานสร้างสรรค์สังคมได้นะ ทั้งๆที่เราไม่ได้เรียนมาทางด้านกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติมาเลย หรือถ้าได้ศึกษามากก็เพียงน้อยนิด แต่ที่สามารถจะทำงานตรงนี้ได้คงเป็นเพราะความชอบส่วนตัวนำไปสู่พลังสร้างสรรค์ที่เมรุจักหมดสิ้น ถึงแม้ว่าบางครั้งจะเหน็ดเหนื่อย อ่อนล้า แต่เมื่อสภาพของปัญหาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดการได้ด้วยตัวของชุมชนเองคงจะยังพักผ่อนไม่ได้ ก็ลุกขึ้นมาสู้กับปัญหาอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยมา ถึงวันนี้นับว่าความตั้งใจของตนเองได้ถูกนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนหนึ่งแล้ว ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของทั้งหมดก็ตาม แต่ก็ยิ่งใหญ่สำหรับความรู้สึกของตนเองแล้ว และจะสานฝันอันเดิมให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างต่อเนื่องตลอดไป ทั้งในชุมชนแห่งเดิมหรือชุมชนแห่งใหม่ที่มีโอกาสได้เข้าไปสัมผัส

สิ่งไหนคงไม่ยิ่งใหญ่เท่ากับการได้กระทำตามอุดมการณ์ของตนเอง และสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงผลงานเล็กๆไม่ยิ่งใหญ่ในสายตาของคนอื่นๆ แต่ก็ยังนับว่ามีคุณค่าอย่างใหญ่หลวงสำหรับความรู้สึกของตนเองแล้ว